

Aktualizace Vstupní analýzy

Strategického rámce hospodářské restrukturalizace
Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje
2023

19. října 2023

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Zpracovatel

GaREP, spol. s r.o.

nám. 28. října 3, 602 00 Brno

E-mail: garep@garep.cz

Web: www.garep.cz

Koncepce a analýzy pro váš rozvoj

Žijeme rozvojem

Zpracovatelský tým:

Ing. Jan Binek, Ph.D.

RNDr. Ondřej Šerý, Ph.D.

Ing. Zdeněk Šilhan, Ph.D.

Mgr. Alan Faltýnek

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Stručná charakteristika krajů	10
2.1	Ústecký kraj	10
2.2	Moravskoslezský kraj.....	10
2.3	Karlovarský kraj	11
3	Srovnání vývoje krajů a ČR.....	13
3.1	Ekonomika	13
3.1.1	Ekonomická výkonnost.....	13
3.1.2	Přímé zahraniční investice.....	17
3.1.3	Výzkum a vývoj	20
3.1.4	Pozice v EU 27.....	22
3.2	Trh práce.....	23
3.2.1	Struktura zaměstnanosti	23
3.2.2	Mzdy	25
3.2.3	Nezaměstnanost.....	25
3.2.4	Pozice v EU 27.....	30
3.3	Obyvatelstvo.....	32
3.3.1	Vývoj počtu obyvatel	32
3.3.2	Vzdělanostní struktura	37
3.3.3	Bytová výstavba.....	39
3.4	Shrnutí	39
4	Mezikrajské srovnání	42
4.1	Ekonomika	42
4.2	Trh práce.....	44
4.3	Obyvatelstvo.....	47
4.4	Shrnutí	50
5	Vnitrokrajské srovnání	52
5.1	Ekonomika	52
5.2	Trh práce.....	57
5.3	Obyvatelstvo.....	63
5.4	Shrnutí	69
5.4.1	Srovnání SO ORP Ústeckého kraje.....	69
5.4.2	Srovnání SO ORP Moravskoslezského kraje	70
5.4.3	Srovnání SO ORP Karlovarského kraje.....	72

6	Vyhodnocení čerpání dotační podpory	73
6.1	Hodnocení podpory ESIF	73
6.2	Investiční podpora z národních zdrojů	78
6.3	Podpora vědy a výzkumu z národních zdrojů.....	83
7	Legislativní a dotační zvýhodnění pro strukturálně postižené kraje	87
7.1	Legislativní zvýhodnění.....	87
7.2	Dotační zvýhodnění	89
8	Vyhodnocení potenciálního vlivu různých specifických trendů	91
8.1	Závazky z Pařížské dohody.....	91
8.2	Možná rizika a důsledky ukončení těžby uhlí	93
8.3	Dopady na energetiku	95
9	Zdroje	98
10	Seznam zkratek.....	100

Seznam obrázků

Obr. 1: HDP na obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	13
Obr. 2: HDP na obyvatele vůči průměru České republiky (průměr ČR = 100 %) v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	13
Obr. 3: HDP na zaměstnance v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	14
Obr. 4: Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	14
Obr. 5: Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	15
Obr. 6: Vývoj počtu aktivních ekonomických subjektů evidovaných k dani z příjmů fyzických osob na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2013–2022	16
Obr. 7: Vývoj počtu aktivních daňových subjektů evidovaných k dani z přidané hodnoty na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2013–2022	17
Obr. 8: Vývoj stavu přímých zahraničních investic na obyvatele v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	18
Obr. 9: Vývoj poměru stavu reinvestovaného zisku a základního kapitálu přímých zahraničních investic v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	18
Obr. 10a: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v okresech Ústeckého kraje v období 2007–2021	19
Obr. 10b: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v okresech Moravskoslezského kraje v období 2007–2021	20
Obr. 10c: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v okresech Karlovarského kraje v období 2007–2021	20
Obr. 11: Výdaje na VaV na 1 zaměstnance v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021	21
Obr. 12: Vývoj HDP na obyvatele regionů soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko k EU 27 – PPS v procentuálním vyjádření k průměru EU 27 (EU 27 = 100 %) v období 2007–2021	22
Obr. 13: Vývoj HDP na zaměstnance 15-64 let v regionech soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko – standardizováno k EU 27 (EU 27 = 100 %) v období 2007–2021	23
Obr. 14a: Zaměstnanost v zemědělství v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji dle SLDB 2011 a SLDB 2021	23
Obr. 14b: Zaměstnanost v průmyslu a stavebnictví v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji dle SLDB 2011 a SLDB 2021	24
Obr. 14c: Zaměstnanost ve službách v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji dle SLDB 2011 a SLDB 2021	24
Obr. 15: Medián hrubé měsíční mzdy v podnikatelské sféře v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022	25
Obr. 16: Podíl nezaměstnaných osob v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022	25
Obr. 17: Dlouhodobá nezaměstnanost v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022	26
Obr. 18: Nezaměstnanost dle věku v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji k 31. 12. 2022	26
Obr. 19a: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v České republice a okresech Ústeckého kraje v období 2007–2022	27
Obr. 19b: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v České republice a okresech Moravskoslezského kraje v období 2007–2022	28
Obr. 19c: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v České republice a okresech Karlovarského kraje v období 2007–2022	29
Obr. 20: Nezaměstnanost v regionech NUTS 2 v EU v červenci 2022	30
Obr. 21a: Vývoj počtu obyvatel v Ústeckém kraji v období 2007–2022	32
Obr. 21b: Vývoj počtu obyvatel v Moravskoslezském kraji v období 2007–2022	32
Obr. 21c: Vývoj počtu obyvatel v Karlovarském kraji v období 2007–2022	33

Obr. 21d: Srovnání vývoje počtu obyvatel (rok 2007 = 100 %) v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022	33
Obr. 22: Celkový přírůstek obyvatelstva na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022	34
Obr. 23: Saldo migrace (na 1 000 obyvatel) v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022.....	34
Obr. 24: Vývoj počtu obyvatel ve věku 15–64 let dle projekce obyvatelstva do roku 2050 v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (rok 2019 = 100 %)	36
Obr. 25a: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v České republice v letech 2011 a 2021.....	37
Obr. 25b: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v Ústeckém kraji v letech 2011 a 2021	37
Obr. 25c: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v Moravskoslezském kraji v letech 2011 a 2021	37
Obr. 25d: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v Karlovarském kraji v letech 2011 a 2021	38
Obr. 26: Výstavba bytů na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022.....	39
Obr. 27: Stav přímých zahraničních investic na 1 000 obyvatel v krajích České republiky k 31. 12. 2021.....	42
Obr. 28: Pracovníci vědy a výzkumu a výdaje na vědu a výzkum v krajích České republiky k 31. 12. 2021.....	43
Obr. 29: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v krajích České republiky k 31. 12. 2022 a index změny jejich počtu mezi 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022.....	43
Obr. 30: Podíl nezaměstnaných osob v krajích České republiky k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022	44
Obr. 31: Podíl zaměstnaných osob dle odvětví ekonomiky v krajích České republiky k 26. 3. 2021	45
Obr. 32: Podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec v krajích České republiky k 26. 3. 2021.....	46
Obr. 33: Index změny počtu obyvatel v krajích České republiky v obdobích 2014–2018 a 2018–2022 (vždy k 31. 12.)	47
Obr. 34: Podíl obyvatel ve věku 15 let a více dle nejvyššího dosaženého vzdělání v krajích České republiky k 26. 3. 2021.....	48
Obr. 35: Průměrný roční přirozený přírůstek v krajích České republiky za období 2018–2022.....	49
Obr. 36: Průměrný roční migrační přírůstek v krajích České republiky za období 2018–2022	50
Obr. 37: Počet podniků provádějících výzkum a vývoj v Česku v roce 2021 podle okresů	53
Obr. 38: Výdaje na výzkum a vývoj v podnicích v Česku v roce 2021 podle okresů.....	54
Obr. 39a: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje k 31. 12. 2022.....	54
Obr. 39b: Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů v SO ORP Ústeckého kraje mezi 31. 12. 2018 a 2022	55
Obr. 40a: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v SO ORP Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2022.....	55
Obr. 40b: Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů v SO ORP Moravskoslezského kraje mezi 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022.....	56
Obr. 41a: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v SO ORP Karlovarského kraje k 31. 12. 2022	56
Obr. 41b: Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů v SO ORP Karlovarského kraje mezi 31. 12. 2018 a 2022	57
Obr. 42a: Podíl nezaměstnaných obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022	58
Obr. 42b: Podíl nezaměstnaných obyvatel v SO ORP Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022	58
Obr. 42c: Podíl nezaměstnaných obyvatel v SO ORP Karlovarského kraje k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022	59
Obr. 43a: Podíl zaměstnaných v zemědělství, průmyslu a stavebnictví a ve službách v SO ORP Ústeckého kraje dle SLDB 2021	59
Obr. 43b: Podíl zaměstnaných v zemědělství, průmyslu a stavebnictví a ve službách v SO ORP Moravskoslezského kraje dle SLDB 2021	60
Obr. 43c: Podíl zaměstnaných v zemědělství, průmyslu a stavebnictví a ve službách v SO ORP Karlovarského kraje dle SLDB 2021.....	60
Obr. 44a: Podíl vyjíždějících za prací mimo obec v SO ORP Ústeckého kraje dle SLDB 2021.....	61
Obr. 44b: Podíl vyjíždějících za prací mimo obec v SO ORP Moravskoslezského kraje dle SLDB 2021	62
Obr. 44c: Podíl vyjíždějících za prací mimo obec v SO ORP Karlovarského kraje dle SLDB 2021	62
Obr. 45a: Index změny počtu obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje mezi 2014 a 2018 a mezi 2018 a 2022 (ve všech případech k 31. 12.)	63
Obr. 45b: Index změny počtu obyvatel v SO ORP Moravskoslezského kraje mezi 31. 12. 2014 a 2018 a mezi 31. 12. 2018 a 2022	63

Obr. 45c: Index změny počtu obyvatel v SO ORP Karlovarského kraje mezi 31. 12. 2014 a 2018 a mezi 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022	64
Obr. 46a: Struktura vzdělanosti obyvatel ve věku 15 let a více v SO ORP Ústeckého kraje dle SLDB 2021	64
Obr. 46b: Struktura vzdělanosti obyvatel ve věku 15 let a více v SO ORP Moravskoslezského kraje dle SLDB 2021	65
Obr. 46c: Struktura vzdělanosti obyvatel ve věku 15 let a více v SO ORP Karlovarského kraje dle SLDB 2021	66
Obr. 47: Průměrný roční přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel v SO ORP Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje mezi roky 2018 až 2022	67
Obr. 48: Průměrný roční migrační přírůstek na 1 000 obyvatel v SO ORP Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje mezi roky 2018 až 2021 a roční migrační přírůstek za rok 2022	68
Obr. 49: Struktura počtů projektů dle operačních programu ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)	74
Obr. 50: Způsobilé výdaje dle operačních programu ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)	75
Obr. 51: Struktura způsobilých výdajů dle operačních programu ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)	75
Obr. 52: Struktura financování způsobilých výdajů projektů ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)	76
Obr. 53: Počty realizovaných projektů a výše dotační podpory z ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v přepočtu na 10 000 obyvatel dle okresů v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji	77
Obr. 54: Struktura uznatelných nákladů z operačních programů ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v přepočtu na 10 000 obyvatel dle okresů v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji	78
Obr. 55: Počet projektů na 10 000 obyvatel a velikost dotací na obyvatele z let 2016–2022 v okresech strukturálně postižených regionů	79
Obr. 56: Počet projektů na 10 000 obyvatel a velikost dotací na obyvatele z let 2016–2022 ve strukturálně postižených regionech	80
Obr. 57: Počty předpokládaných ztrát pracovních míst v sektoru těžby uhlí v období do 2030	94

Seznam tabulek

Tab. 1a: Výdaje na VaV v České republice podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]	21
Tab. 1b: Výdaje na VaV v Ústeckém kraji podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]	21
Tab. 1c: Výdaje na VaV v Moravskoslezském kraji podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]	22
Tab. 1d: Výdaje na VaV v Karlovarském kraji podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]	22
Tab. 2a: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU v období 2007–2011 [v %]	31
Tab. 2b: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU v období 2012–2016 [v %]	31
Tab. 2c: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU v období 2017–2022 [v %]	31
Tab. 3: Struktura obyvatel dle věku v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v letech 2007, 2010, 2013, 2016, 2019 a 2022 [v %]	35
Tab. 4: Přehled změn hodnot ukazatelů socioekonomického rozvoje v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji mezi roky 2018 a 2021 (či 2022)	40
Tab. 5: Přehled pořadí Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje mezi kraji České republiky	51
Tab. 6a: Stav přímých zahraničních investic v okresech Ústeckého kraje k 31. 12. 2021 [v mil. Kč]	52
Tab. 6b: Stav přímých zahraničních investic v okresech Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2021 [v mil. Kč]	52
Tab. 6c: Stav přímých zahraničních investic v okresech Karlovarského kraje k 31. 12. 2021 [v mil. Kč]	53
Tab. 7: Přehled pořadí správních obvodů obcí s rozšířenou působností Ústeckého kraje	69
Tab. 8: Přehled pořadí správních obvodů obcí s rozšířenou působností Moravskoslezského kraje v rámci Moravskoslezského kraje	70
Tab. 9: Přehled pořadí správních obvodů obcí s rozšířenou působností Karlovarského kraje v rámci Karlovarského kraje	72
Tab. 10: Počet projektů s podporou ESIF realizovaných v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v programovém období 2014–2020	73
Tab. 11: Dotační prostředky přidělené z ESIF v rámci specifických výzev a realokací v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v programovém období 2014–2020 [v mil. Kč]	73
Tab. 12: Využívání podpory z ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)	76

1 Úvod

Aktualizace Vstupní analýzy Strategického rámce hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje je součástí procesu aktualizace základních dokumentů procesu hospodářské restrukturalizace uložené usnesením vlády č. 3/2017 a následné aktualizace dokumentů hospodářské restrukturalizace uložené usnesením vlády č. 320/2021.

Cílem aktualizace vstupní analýzy je v kontextu dlouhodobého vývoje zachytit proměny socioekonomické situace v posledních letech, identifikovat souvislosti mezi ukazateli a příčiny proměn a získat tak podklady pro návaznosti aktualizaci strategického rámce. Cílem je rovněž uspořádat uplatňovaná zvýhodnění a dosavadní dotační podporu.

Nejrozsáhlejší část analýzy je věnována zachycení dlouhodobého vývoje řešených krajů absolutně i relativně vůči hodnotám za Českou republiku. Data byla zpracována v časových řadách za období let 2007 až 2022 (či 2021, podle dostupnosti dat). U interpretace byla pozornost soustředěna na zachycení změn v letech 2018 až 2022 (či 2021, podle dostupnosti dat). V některých případech byly zařazeny i časové řady za okresy řešených krajů. U zachycení ekonomiky a trhu práce uzavírá téma srovnání se situací v Evropské unii.

Více prostoru bylo věnováno celkovému mezikrajskému srovnání (tj. mezi kraji ČR včetně hlavního města Prahy) a také vnitro-krajskému srovnání primárně na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (či okresů, podle dostupnosti dat). Zmíněná srovnání byla provedena na obdobném souboru ukazatelů, aby bylo možné posoudit disparity co nejkomplexněji.

Vzhledem k ukončení čerpání z evropských a strukturálních investičních fondů v rámci programového období 2014–2020 bylo možné již celkově zhodnotit pozici krajů v dotační oblasti. Toto bylo doplněno zhodnocením specifické národní podpory. Alokace podpory je rozlišena do úrovně okresů.

Vstupní analýzu uzavírá přehled legislativních i dotačních zvýhodnění týkajících se Ústeckého kraje, Moravskoslezského kraje a Karlovarského kraje a zachycení dopadů specifických trendů.

2 Stručná charakteristika krajů

2.1 Ústecký kraj

Ústecký kraj se nachází na severozápadě České republiky na hranicích s německou spolkovou zemí Sasko. Hranice s Německem je tvořena Krušnými horami, ve vnitrozemí se nachází České středohoří, zbytek území kraje má převážně rovinatý charakter. Na hranicích s Německem se nachází Národní park České Švýcarsko. Krajem protéká splavná řeka Labe, podél které vede důležitý železniční koridor vedoucí z Prahy do Drážďan a dále do Německa. Silniční spojení s Německem zajišťuje dálnice D8.

Ústecký kraj je tradiční průmyslová oblast s výraznou orientací hospodářství na těžký průmysl. Historicky se region specializuje na odvětví těžby nerostných surovin, zejména hnědého uhlí. Na tato odvětví jsou navázány i další obory (např. strojírenství, energetika). Po odsunu německého obyvatelstva po druhé světové válce došlo k znovuosídlení území kraje obyvatelstvem z jiných území tehdejšího Československa, které představovalo početně významnou pracovní sílu dělnických profesí využitelnou pro rozvíjející se těžký průmysl. Vysoká koncentrace obyvatel v pánevní oblasti tak představuje jedno z nejvíce urbanizovaných území České republiky. Jedná se o polycentrický region s pěti významnými regionálními centry. Naproti tomu nedošlo k úplnému dosídlení venkova a velice nízká hustota osídlení je v oblasti Krušných hor. V Ústeckém kraji žije také významná romská komunita.

Řada průmyslových odvětví (chemie, textilní a oděvní průmysl, strojírenství, těžba, energetika) prošla v 90. letech 20. století útlumem, popř. stagnací. Jako důsledek úpadku zmiňovaných odvětví se v Ústeckém kraji nachází mnoho nevyužívaných průmyslových objektů. Situace v oblasti životního prostředí se z dlouhodobého hlediska zlepšuje, avšak v kraji se nachází mnoho starých ekologických zátěží. Podstatná část ekonomiky kraje je postavena na menším množství velkých firem.

V kraji došlo v posledních letech ke změnám hospodářské struktury, které se projeví především v poklesu zaměstnanosti i produkce v tradičních průmyslových odvětvích (těžba a zpracování hnědého uhlí, hutnictví, obrábění kovů aj.), zatímco hlavně díky přílivu přímých zahraničních investic do nově budovaných průmyslových zón došlo k rozvoji dopravního strojírenství a elektrotechnického průmyslu.

Také kvůli výše uvedeným důvodům se kraj potýká s dalšími socioekonomickými problémy, které jsou charakteristické pro ekonomickou transformaci, jako je i v období rychlého hospodářského růstu nadprůměrná nezaměstnanost, klesající cena nemovitostí, nevhodná vzdělanostní struktura, nedostatečně vyvinutá občanská společnost. V kraji je velmi nízký podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva a vysoký počet lidí ve finančních problémech – vysoký počet exekucí, lidé s nízkými příjmy nad hranicí chudoby.

2.2 Moravskoslezský kraj

Kraj patří mezi nejvíce urbanizované regiony v rámci České republiky. Je charakteristický nerovnoměrným osídlením, důsledkem dobývání černého uhlí a přidruženého průmyslu v Ostravsko-karvinské uhelné pánvi je i dnes nejvyšší hustota osídlení (polovina obyvatel) kraje právě na tomto území.¹ Jádrem je ostravsko-karvinská průmyslová a těžební pánev, jejíž industrializace byla spojena s využíváním místního nerostného bohatství, zejména kvalitního koksovatelného černého uhlí a s navazujícím rozvojem těžkého průmyslu a hutnictví. Těžba černého uhlí je v současné době

¹ Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje, ACCENDO 2012

v závěrečné fázi útlumu a skončí do roku 2025 v reakci na současnou energetickou krizi vyvolanou ruskou agresí na Ukrajině.² Většina měst Moravskoslezského kraje v současné době ztrácí obyvatelstvo migrací do jejich venkovského zázemí a migrací mimo území kraje. Úbytkem obyvatel trpí také zemědělské, horské a podhorské oblasti na západě kraje.

Problém úbytku i dekoncentrace obyvatelstva má, a především bude mít významný vliv na budoucí ekonomickou udržitelnost nejen měst, ale i menších sídel v regionu. Ve městech se snižuje hustota zalidnění, avšak narůstá množství i podíl zastavěných ploch, což zvyšuje veřejné výdaje na údržbu a rozvoj infrastruktury. Při snižujícím se počtu obyvatel – a odpovídajícím poklesu daňových příjmů přerozdělovaných dle rozpočtového určení daní – se města i celý kraj dostávají postupně do obtížné situace.

Průmyslová výroba již není zaměřená výhradně do sfér těžkého průmyslu. Kraj se dnes orientuje i na špičkové technologie, zdejší firmy se čím dál více prosazují v oblasti informačních technologií, elektronice, elektrotechnice a automobilovém průmyslu. Od počátku 90. let dochází ke zlepšení životního prostředí vlivem poklesu průmyslové výroby, používání šetrnějších technologií a značným investováním do oblasti ekologie, i přesto patří kraj mezi ekologicky nejzatíženější oblasti v České republice. Nejzávažnější jevy: kontaminace půdy a podzemních vod v důsledku průmyslové činnosti, důlní poklesy a znečištění povrchových vod. Nejzávažnější dopady na životní prostředí se koncentrují do střední a severovýchodní části kraje (Ostravsko, Karvinsko a Třinecko). Znečištění ovzduší se projevuje smogovými situacemi.

Posilování výzkumu, vývoje a inovačního prostředí v Moravskoslezském kraji je spojeno jak s tradičními odvětvími, zejména strojírenstvím, tak s novými, rozvíjejícími se obory, jako jsou IT technologie, environmentální technologie a moderní energetika. Převážná část výzkumu a vývoje je financována průmyslem, podíl výdajů na výzkum vysokoškolského sektoru je méně než poloviční ve srovnání s výzkumem financovaným průmyslem. V kraji působí Moravskoslezské inovační centrum, které za dobu svého působení výrazně posunulo kulturu inovací a podporu start-upů.

2.3 Karlovarský kraj

Karlovarský kraj se nachází v nejzápadnější části České republiky, sousedí s Plzeňským a Ústeckým krajem, a také s Bavorskem a Saskem. Reliéf kraje je charakteristický nížinatou pánevní oblastí, kde leží hlavní sídla kraje – Karlovy Vary, Sokolov a Cheb, a kde je koncentrována populace i ekonomické aktivity. Mimo pánevní oblast v centrální části kraje se nachází hornatá území (Krušné hory, Smrčiny, Slavkovský les a Doupovské hory) s velmi malou hustotou osídlení i horší dopravní dostupností. Mezi Chebem a Karlovými Vary prochází hlavní dopravní tepna kraje, silnice D6. Přímé rychlostní napojení na českou dálniční síť, Prahu a německou dálniční síť zatím chybí.

Ekonomika Karlovarského kraje je rovněž dlouhodobě specializována na těžbu a energetiku. V kraji se nachází významné důlní kapacity těžby hnědého uhlí. A zatímco se v roce 2020 připravovalo na postupné ukončování těžby, tak vlivem válečného konfliktu na Ukrajině a vzniklé energetické krize (obojí od roku 2022) k postupnému útlumu těžby hnědého uhlí nedochází, ale nastává spíše její rozšíření. Z těchto důvodů je také velmi obtížné stanovit rok ukončení těžby, ale dle hrubého odhadu

² Analýza dopadů budoucího odklonu od využití uhlí ve spalovacích zdrojích vycházejících z činnosti Uhelné komise ČR a činnosti PS3, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2022

dříve než po roce 2035 k ukončení činnosti nedojde. Každopádně s hrozbou ukončení těžebních činností je snaha nahradit ji jinými činnostmi (např. aktivity firmy Sokolovská uhelná, právní nástupce, a.s. související s novým využitím ploch po těžbě uhlí a transformace své činnosti). Zejména na tradiční odvětví jsou navázány činnosti strojírenských firem, roli má i chemický průmysl.

K historické specializaci kraje patří tradiční odvětví výroby skla, porcelánu, stavebních hmot a textilní průmysl, v posledních 25 letech však ztrácejí na významu zejména kvůli své vysoké náročnosti na energie, suroviny a lidské zdroje a částečně neúspěšné transformaci klíčových firem v kraji. Přesto existuje malé množství firem z těchto oborů, které se dokázaly úspěšně restrukturalizovat, využít své dlouho akumulované know-how a rozvíjet nové aktivity, které jsou úspěšné na nových trzích v produktovém i geografickém smyslu. Strukturu ekonomiky proměňují i zahraniční investoři, jednotlivě v kraji představují významné investory. Jejich souhrnný vliv na přeměnu ekonomiky je však menší než v jiných regionech ČR, neboť kraj byl pro ně donedávna méně atraktivní a neměl pro ně tak příznivé podmínky (vliv horší kvalifikační struktury pracovníků). Celkové množství investic v kraji i jejich charakter za ostatními kraji zaostávají, i když v posledních letech se situace zlepšuje, patrně i díky připravenosti nových průmyslových zón (Nové Sedlo) či rozšíření stávajících (Cheb).

Významnou roli hraje lázeňství a s ním spojené služby, které představují nejvýznamnější koncentraci těchto odvětví v ČR vůbec. Lázně slouží jak klientům či pacientům z ČR, tak přitahují mezinárodní klientelu (zejména z Německa a Ruska). Po vypuknutí války na Ukrajině v únoru 2022 je klientům z Ruska odepřen vstup do ČR, což znamená další změnový faktor po dopadech epidemie Covid-19.

Populace i struktura osídlení kraje i v současnosti nese stopy výrazných změn po roce 1945. Vysídlení německého obyvatelstva a následné doosídlování zejména pro potřeby těžkého průmyslu značně proměnily populaci kraje – obce v periferních částech kraje buď zanikly, nebo se populačně zmenšily. Výrazně posílila vybraná města v pánevní oblasti. Specifické požadavky na pracovní sílu vyplývající z po desetiletí uměle podporované průmyslové specializace měly a mají dopady na socioekonomickou strukturu a vzdělanost obyvatelstva. Současně jsou patrné i dopady do oblasti životního prostředí. Ačkoliv se z dlouhodobého pohledu situace zlepšuje, stále v kraji existuje řada lokálních ekologických zátěží a brownfields.

Dlouho trvající a stále nedokončená transformace ekonomiky brzdí hospodářský růst kraje a má řadu dalších socioekonomických projevů, jako je odliv především mladých a vzdělaných obyvatel mimo kraj, stále ještě nižší mzdy než národní průměr a malá podnikavost lidí.

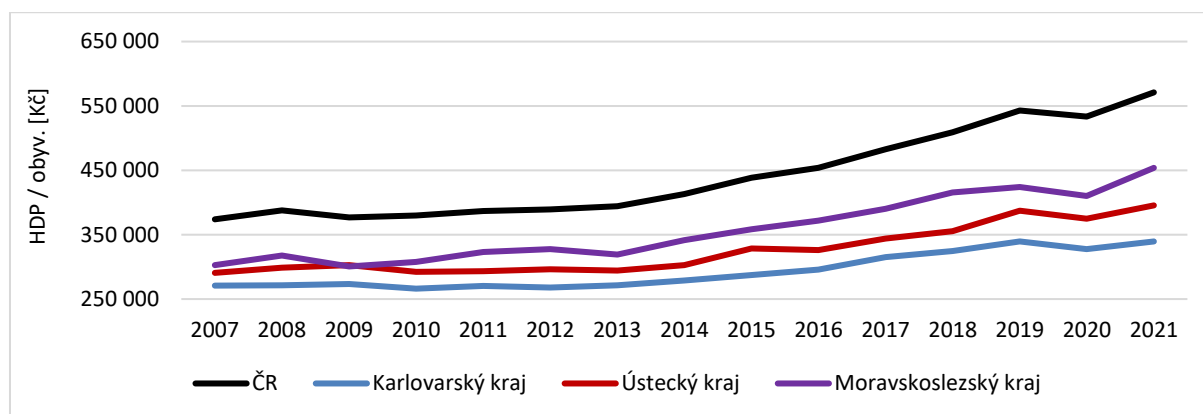
3 Srovnání vývoje krajů a ČR

3.1 Ekonomika

3.1.1 Ekonomická výkonnost

Ekonomická výkonnost a struktura ekonomiky patří ke klíčovému aspektu restrukturalizace sledovaných krajů, neboť má vliv nejen na samotnou ekonomickou situaci kraje, ale také na sociální, kulturní a environmentální aspekty rozvoje. Za tímto účelem je sledována ekonomická úroveň regionů a její vývoj, ale také produktivita, příjmová úroveň domácností, vývoj struktury tržeb odvětví zpracovatelského průmyslu a vývoj a typ přímých zahraničních investic (PZI).

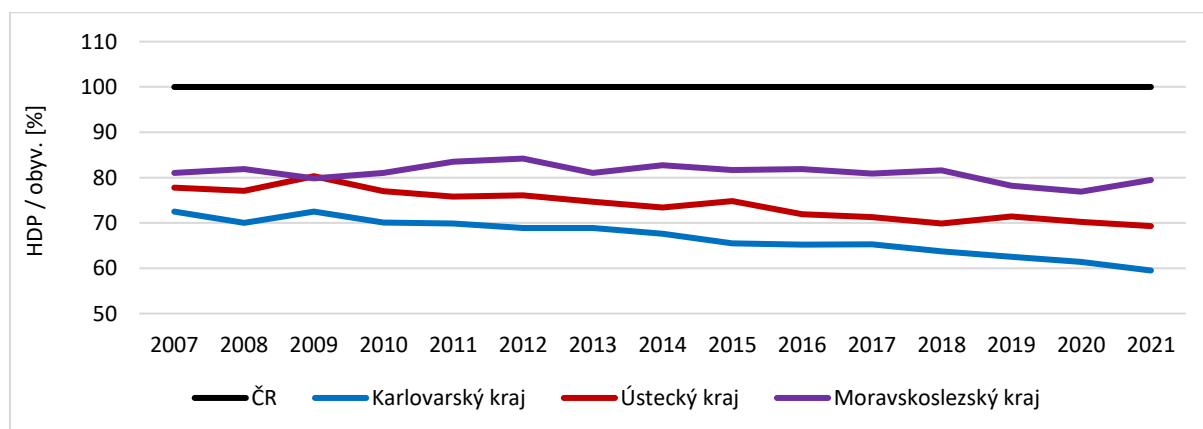
Úroveň dosažené ekonomické výkonnosti vypovídá o vyspělosti ekonomiky. Pro její měření se nejčastěji využívá HDP, které i přes své nedostatky spočívající především v nezahrnutí neformálních ekonomických aktivit má stále dostatečně velkou vypovídající hodnotu a je dobře statisticky dostupný.

Obr. 1: HDP na obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Databáze národních účtů – roční národní účty, Veřejná databáze

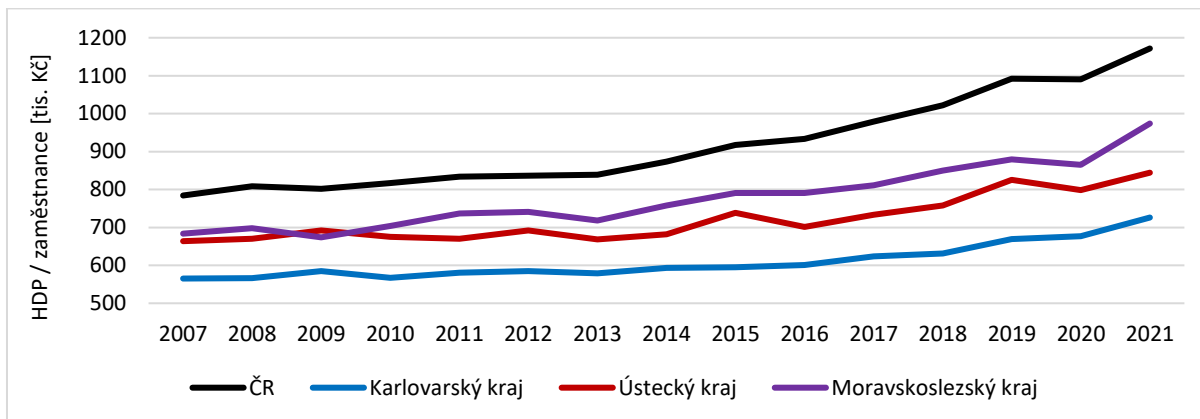
HDP na obyvatele se také v posledních letech zvyšovala, a to jak na úrovni ČR, tak i na úrovni všech tří analyzovaných krajů. Pokles byl zaznamenán jen v roce 2020, a to vlivem dopadů pandemie nemoci Covid-19.

Obr. 2: HDP na obyvatele vůči průměru České republiky (průměr ČR = 100 %) v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Databáze národních účtů – roční národní účty, Veřejná databáze

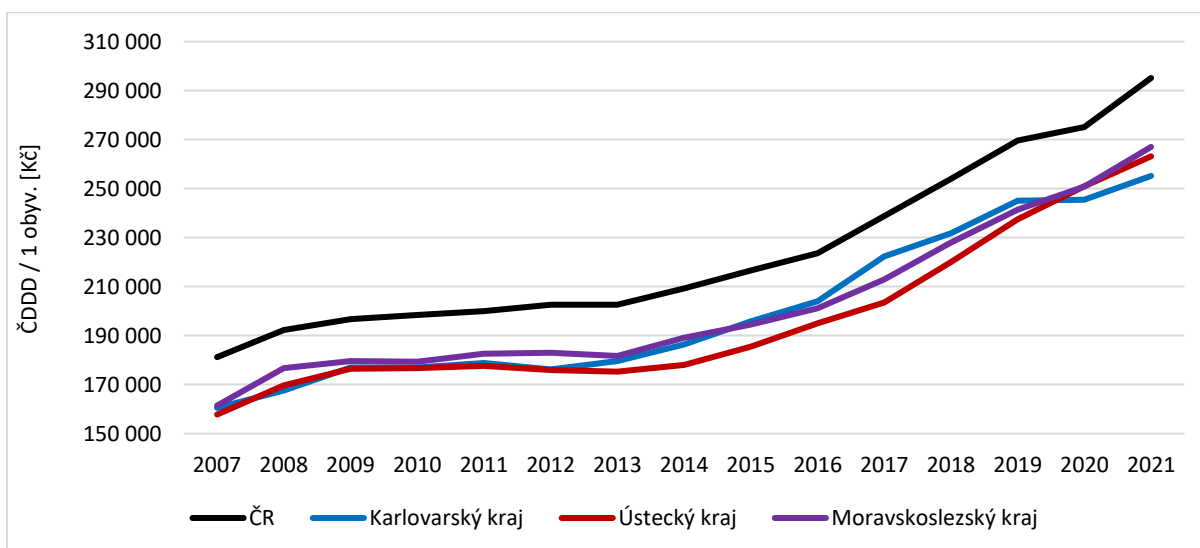
Všechny tři analyzované kraje se dlouhodobě pohybují pod úrovní ČR, navíc se pozice všech tří krajů vzhledem k průměru ČR za období let 2018 až 2021 zhoršila. Nejlépe se z nich vedlo Moravskoslezskému kraji, ale i jeho pozice se snížila z 82 % na 80 % (a to je u něj patrné zlepšení v roce 2021). Moravskoslezský kraj má na svém území třetí největší aglomeraci v ČR a oproti dalším dvěma strukturálně postiženým krajům disponuje progresivnějšími výrobami a službami v rámci své ekonomiky a kvalifikovanější pracovní silou (zejména v technické oblasti). Pozice Ústeckého kraje klesla v roce 2021 pod 70 % a Karlovarského kraje dokonce pod 60 %.

Obr. 3: HDP na zaměstnance v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Databáze národních účtů – roční národní účty

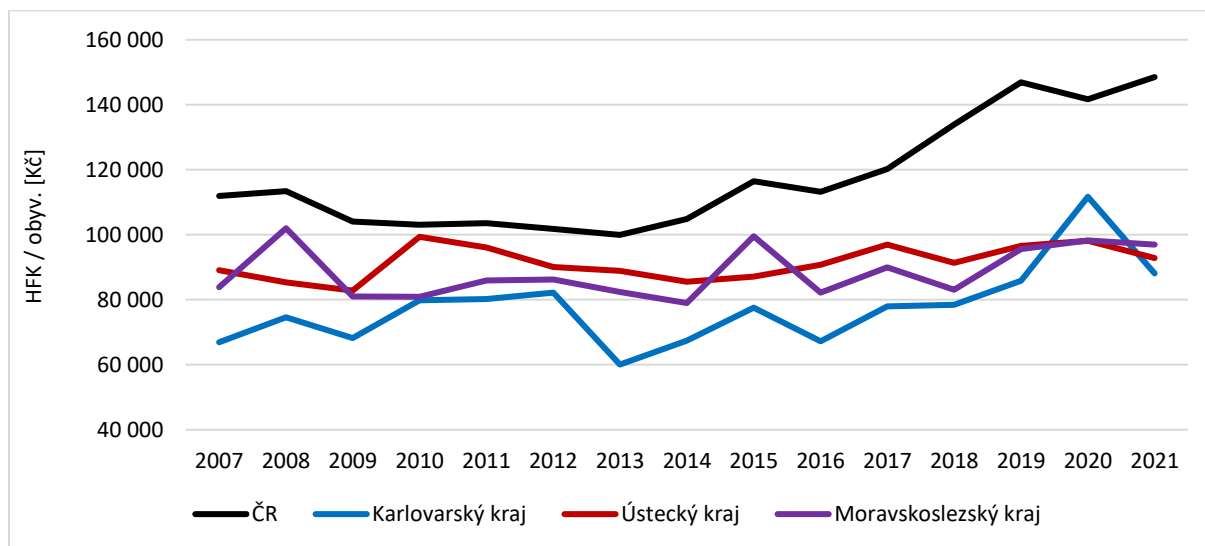
Předchozí dva grafy se vztahovaly k HDP na obyvatele, tento zobrazuje HDP na zaměstnance. Rozdíl mezi obyvatelstvem a zaměstnanými je dán za prvé rozdílnou demografií (děti a studenti před vstupem na trh práce a senioři po opuštění trhu práce) a za druhé rozdílnou ekonomickou aktivitou (podílem zaměstnaných a nezaměstnaných). Také HDP na zaměstnance se v posledních letech zvýšilo v ČR i všech třech krajích se stagnací či poklesem v roce 2020 kvůli pandemii Covid-19. V roce 2021 zaznamenal zvýšený růst především Moravskoslezský kraj, rozdíl u Ústeckého a Karlovarského kraje oproti průměru ČR se naopak navýšil.

Obr. 4: Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Databáze národních účtů – roční národní účty

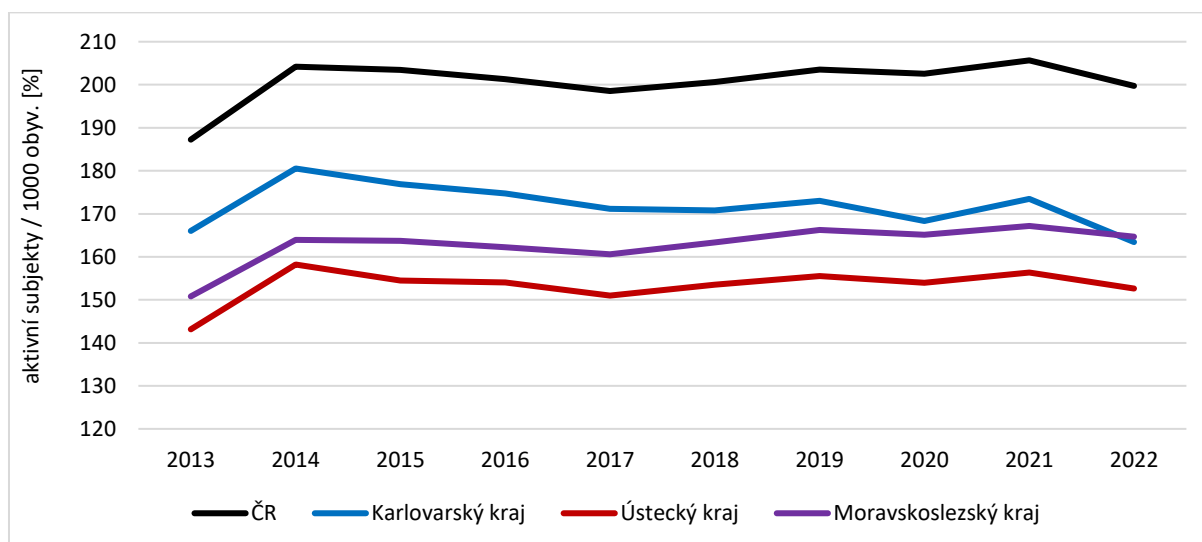
Čistý disponibilní důchod domácností po přepočtu na obyvatele se v období let 2018 až 2021 zvýšil, všechny tři kraje se pohybují pod průměrem ČR. Zatímco v roce 2018 nejméně ztrácel Karlovarský kraj, tak o tři roky později panovala opačná situace a Karlovarský kraj ztrácel nejvíce (na jeho situaci se podepsal útlum lázeňství v době pandemie nemoci Covid-19 i propouštění v oblasti těžby hnědého uhlí). I když Moravskoslezský kraj ztrácel vůči průměru ČR na konci roku 2021 nejméně, jeho ztráta se mírně prohloubila. Naopak v případě Ústeckého kraje nastal pozitivní trend a jeho ztráta se mírně snížila.

Obr. 5: Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Databáze národních účtů – roční národní účty

Tvorba hrubého fixního kapitálu na obyvatele se v letech 2018 až 2021 zvýšila, vývoj na úrovni jednotlivých prostorových jednotek byl poměrně různorodý. Na úrovni ČR se asi o 10 % zvýšil, všechny tři kraje se pohybovaly pod úrovní ČR. Karlovarský kraj zaznamenal především v roce 2020 výrazný nárůst, avšak v roce 2021 pak propad. Vývoj v Moravskoslezském a Ústeckém kraji byl stabilnější, nejdříve mírný stabilní růst a v roce 2021 mírný propad. V roce 2021 se tak Moravskoslezský kraj pohyboval na 65 % průměru ČR, Ústecký kraj 62 % a Karlovarský kraj 59 %.

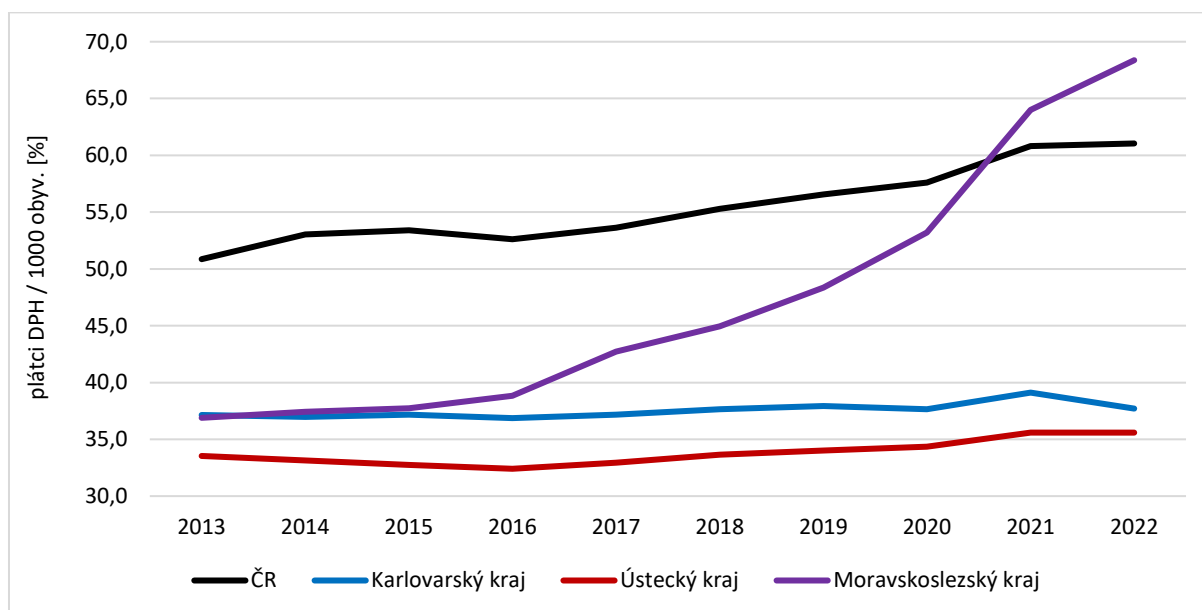

Obr. 6: Vývoj počtu aktivních ekonomických subjektů evidovaných k dani z příjmů fyzických osob na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2013–2022

Zdroj: MF ČR (2023): Finanční správa – registr daňových subjektů

Mezi ukazatele funkčnosti ekonomiky patří také množství ekonomických subjektů, které jsou ekonomicky aktivní, a odvádí daně. Počet daňových subjektů evidovaných k dani z příjmů fyzických osob (DPFO) se zvýšil v roce 2014 po odeznění následků globální ekonomické krize z let 2008 až 2010 a tento počet zůstal na úrovni ČR víceméně stabilní. Mezi lety 2018 až 2022 se jejich počet na úrovni ČR a Moravskoslezského kraje prakticky nezměnil, v případě Ústeckého kraje mírně poklesl, v případě Karlovarského kraje byl pokles výraznější (řada subjektů zanikla v důsledku dopadů pandemie Covid-19, další část pak v důsledku odchodu části Rusů po zahájení války na Ukrajině). Nejvyšší počet subjektů evidovaných k DPFO (po přepočtu na obyvatele) zůstává stále na úrovni ČR, jelikož jsou zahrnuty i ekonomicky silné regiony (především pražská a brněnská metropolitní oblast). Moravskoslezský a Karlovarský kraj se v tomto ohledu pohybují na přibližně stejné úrovni 82 % průměru ČR, první kvůli přítomnosti třetí největší aglomerace ČR a druhý kvůli rozvinutějšímu cestovnímu ruchu. Ústecký kraj dosáhl jen na 76 % průměru ČR, což představuje velmi malou ekonomickou aktivitu jednotlivých subjektů; v Ústeckém kraji se také dlouhodobě koncentrují spíše větší podniky (malých a středních podniků je méně).

Jiný obrázek nabízí vývoj počtu aktivních daňových subjektů evidovaných k dani z přidané hodnoty (DPH). Po přepočtu na obyvatele hodnota tohoto ukazatele pozvolna roste, hodnota Karlovarského a Ústeckého kraje se v absolutních hodnotách dlouhodobě nemění, v roce 2022 se pohybovala na přibližně 60 % průměru ČR. Dynamický vývoj však proběhl v Moravskoslezském kraji. Ten v letech 2013 až 2016 stagnoval na přibližně stejné úrovni jako dva zmíněné kraje, pak však začal každoročně růst a v roce 2021 překonal hodnotu průměru ČR (po přepočtu na obyvatele). V roce 2022 se pohyboval na 112 % průměru ČR, v regionu jsou postupně utlumovány velké podniky a vzrůstá počet malých a středních podniků.

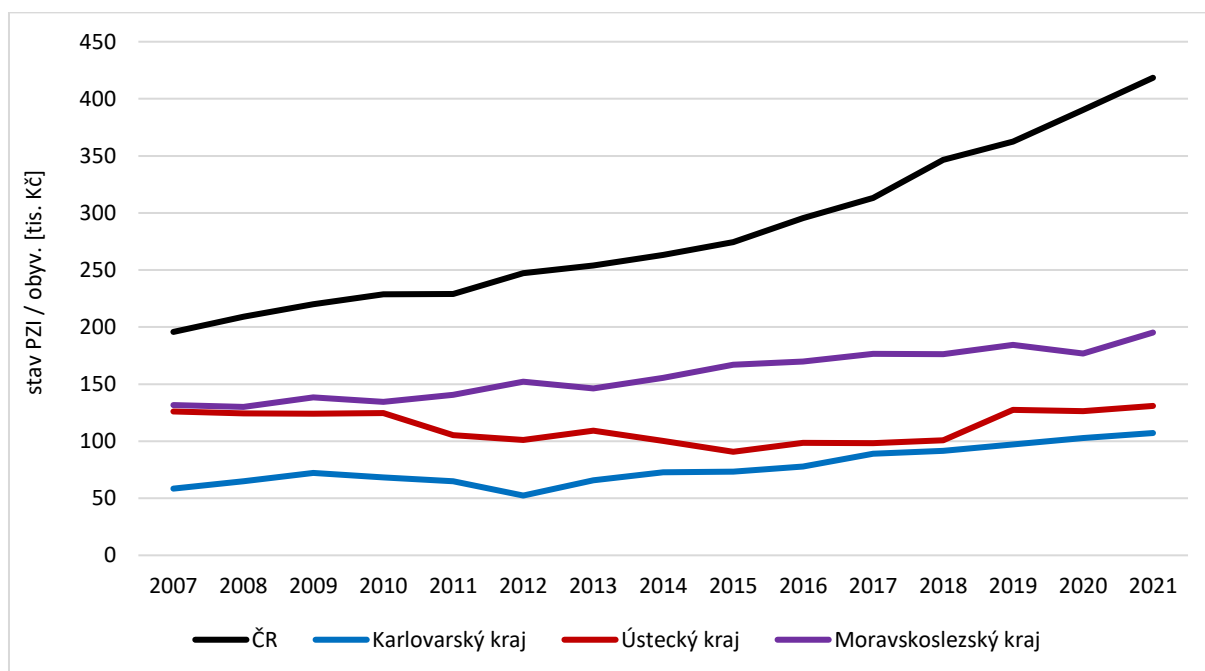
Obr. 7: Vývoj počtu aktivních daňových subjektů evidovaných k dani z přidané hodnoty na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2013–2022

Zdroj: MF ČR (2023): Finanční správa – registr daňových subjektů

3.1.2 Přímé zahraniční investice

Stav přímých zahraničních investic (PZI) reflektuje atraktivitu regionu/státu pro zahraniční investory. Každý region i stát disponuje určitými jedinečnými aktivy, které patří mezi klíčové faktory rozhodování investorů o konkrétní investici. Pokud tato aktiva v daném území chybí, supluje je pobídky. Význam PZI pro vývoj ekonomiky ČR byl zásadní. Zahraniční investoři přispěli k restrukturalizaci a transformaci aktivit řady tradičních významných českých podniků a spolu s novými investicemi (tzv. greenfields) výrazně přispěly k proměně českého hospodářství, jeho modernizaci a zapojení do globální ekonomiky a v řadě ohledů³ měly zprostředkovaný pozitivní vliv i na domácí endogenní podnikatelský sektor. V rámci ČR (a obecně střední Evropy) se jedná primárně o metropolitní regiony (sídla řady institucí a firem, rozhodovací funkce, vysoce kvalifikovaná pracovní síla, přítomnost vědy a výzkumu) a západně položené regiony (blízkost k Německu = největší evropské ekonomice). Karlovarský a Ústecký kraj však i přes svou západní polohu v rámci ČR představují výjimku, a to kvůli svému socioekonomickému vývoji (zejména kvůli problémům, které vznikly během transformace ekonomiky v 90. letech 20. století a na počátku 21. století).

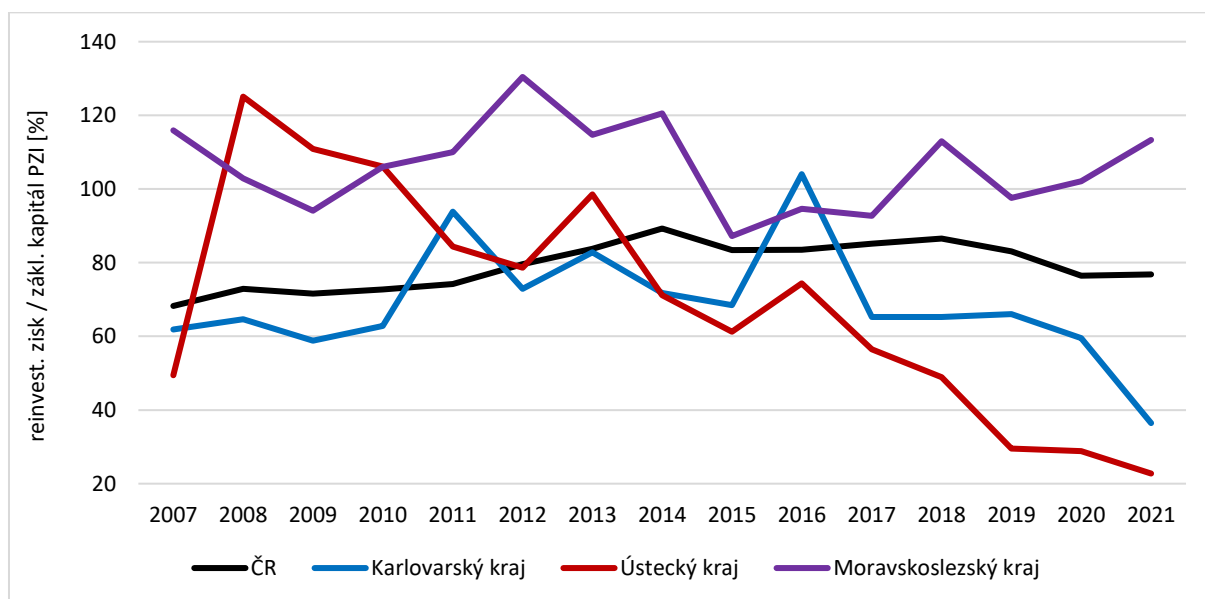
³ Vytvářeli poptávku po subdodávkách domácích firem, přinesly do české ekonomiky moderní metody manažerského řízení, pokročilé technologie a v poslední době stále častěji i vývojové nebo dokonce výzkumné aktivity.

Obr. 8: Vývoj stavu přímých zahraničních investic na obyvatele v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice, Veřejná databáze

PZI i přes pandemii Covid-19 a jisté zpomalení ekonomiky v letech 2018 až 2021 narůstaly, a to zejména na úrovni ČR. Minimálně statisticky více než polovina všech investic míří na území hlavního města Prahy. Je však třeba dodat, že statistika počítá investice podle sídla subjektu (často právě hlavní město Praha) a ne podle provozoven. Všechny tři kraje se dlouhodobě pohybují pod průměrem ČR a došlo v nich pouze k nepatrnému nárůstu PZI. A to i navzdory faktu, že zde jsou s ohledem na vysokou nezaměstnanost směřovány štedřejší investiční pobídky. Bez tohoto zvýhodnění by byla pozice těchto krajů určitě ještě horší.

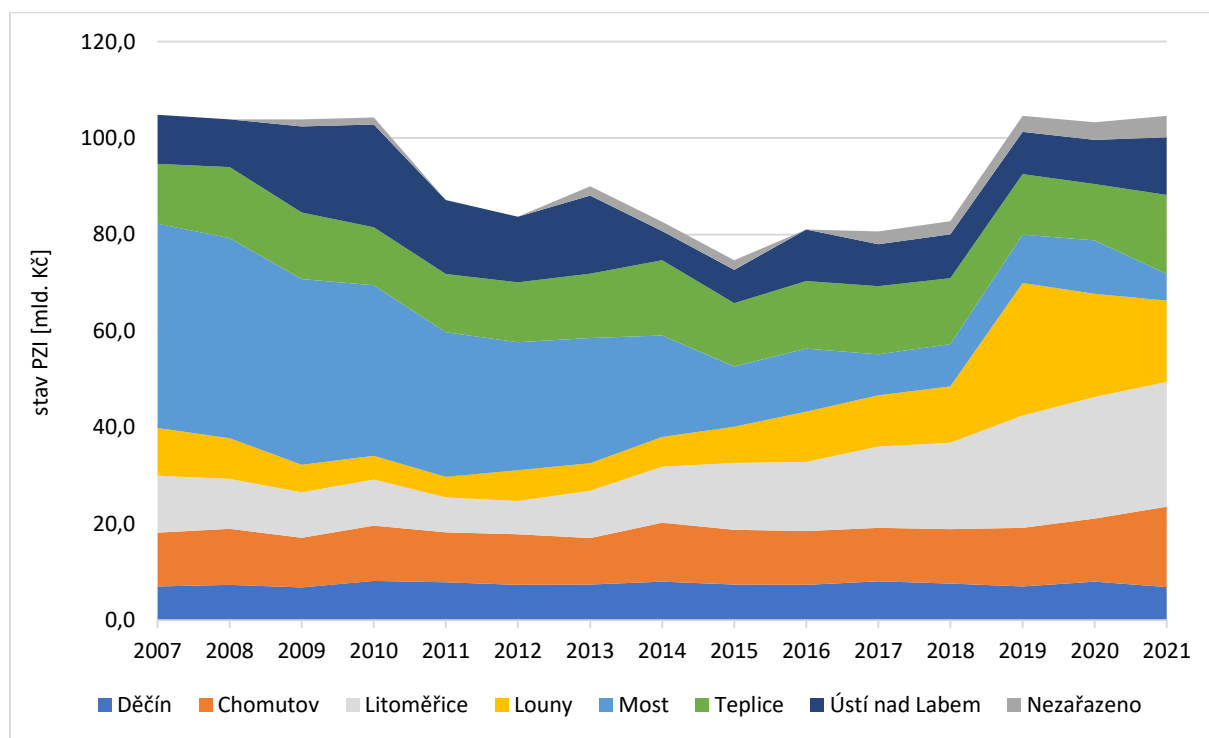

Obr. 9: Vývoj poměru stavu reinvestovaného zisku a základního kapitálu přímých zahraničních investic v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

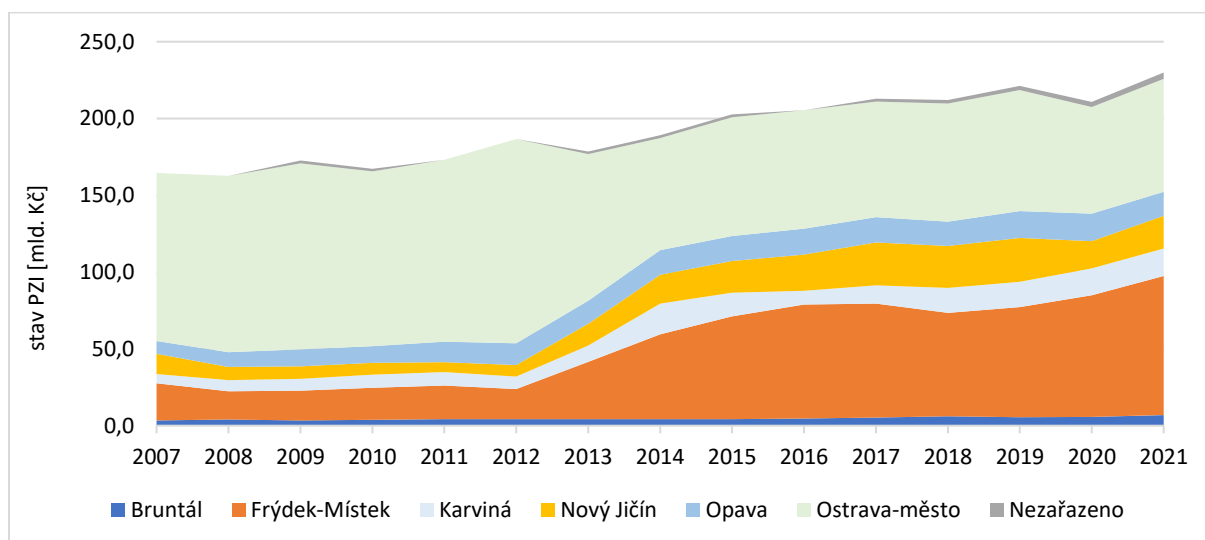
Z pohledu tuzemské ekonomiky je žádoucí, aby se v případě zahraničního kapitálu navyšoval podíl reinvestovaného zisku na území ČR. Na úrovni ČR je vývoj relativně stabilní, i když poměr reinvestovaného zisku a základního kapitálu PZI v letech 2018 až 2021 spíše klesal (v posledním roce se stabilizoval). Na úrovni všech tří krajů je vývoj značně dynamický. U Moravskoslezského kraje se poměr pohybuje nad 100 % a převyšuje tak i poměr na úrovni ČR, což je pro region pozitivní zpráva, kdy zahraniční investoři do daného území investují prostředky vydělané v ČR (reinvestice). Naopak u Ústeckého a Karlovarského kraje tento poměr výrazně klesl (ze 49 na 23 %, resp. z 65 na 36 %), což dále oslabuje už tak zranitelné ekonomiky v těchto regionech.

Do Karlovarského kraje proudí velmi malé množství zahraničních investic (včetně těch strategických), výrazněji pouze do okresu Karlovy Vary (krajské město). I proto byla v Chebu zřízena strategická průmyslová zóna. V Ústeckém kraji jsou zahraniční investice zejména v posledních letech relativně rovnoměrně rozděleny mezi jednotlivé okresy, jistou přidanou hodnotou pro investory může být relativně štědrý systém investičních pobídek. Největší objem zahraničních investic (ze tří sledovaných regionů) připadá na Moravskoslezský kraj, kde také žije nejvíce obyvatel. Mezi okresy dominuje Ostrava-město (krajské město, přítomnost technického vysokého školství a kvalifikované pracovní síly a vědy a výzkumu v těchto oblastech, útlum těžby již na přelomu tisíciletí, vznik průmyslové zóny Ostrava-Hrabová) a po roce 2012 pak i okres Frýdek-Místek v souvislosti se vstupem automobilky Hyundai a jejích dodavatelů.

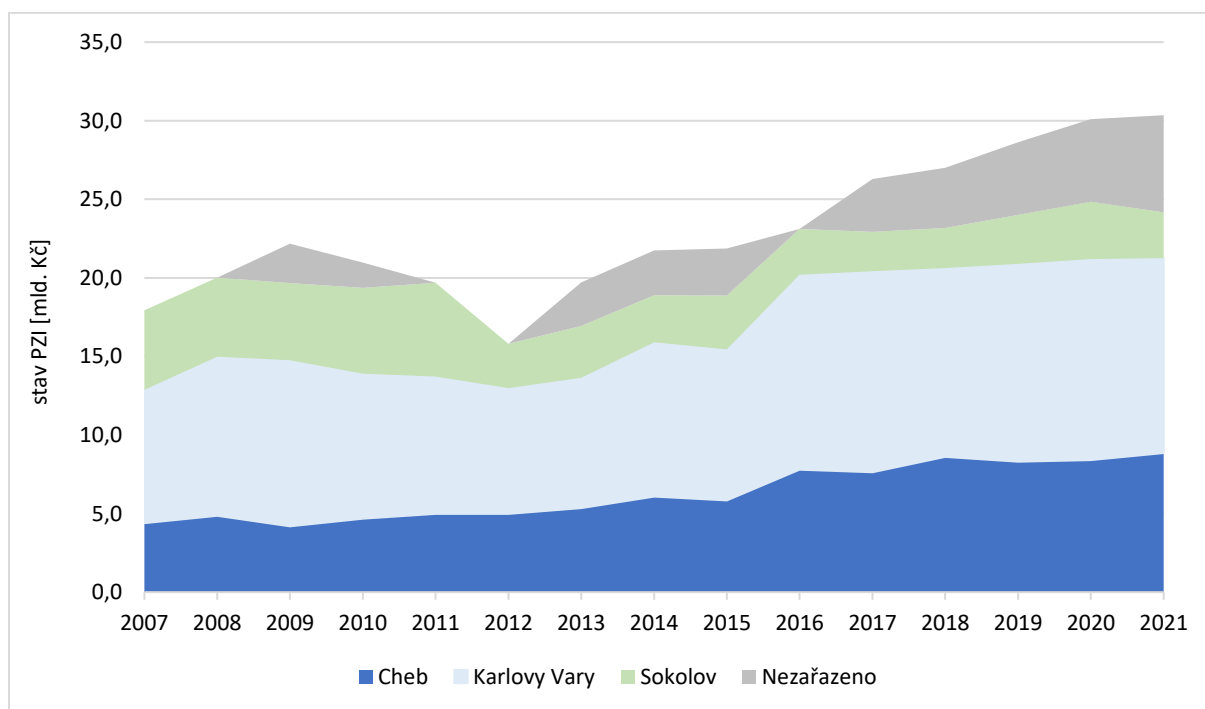
Obr. 10a: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v okresech Ústeckého kraje v období 2007–2021

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

Obr. 10b: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v okresech Moravskoslezského kraje v období 2007–2021

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

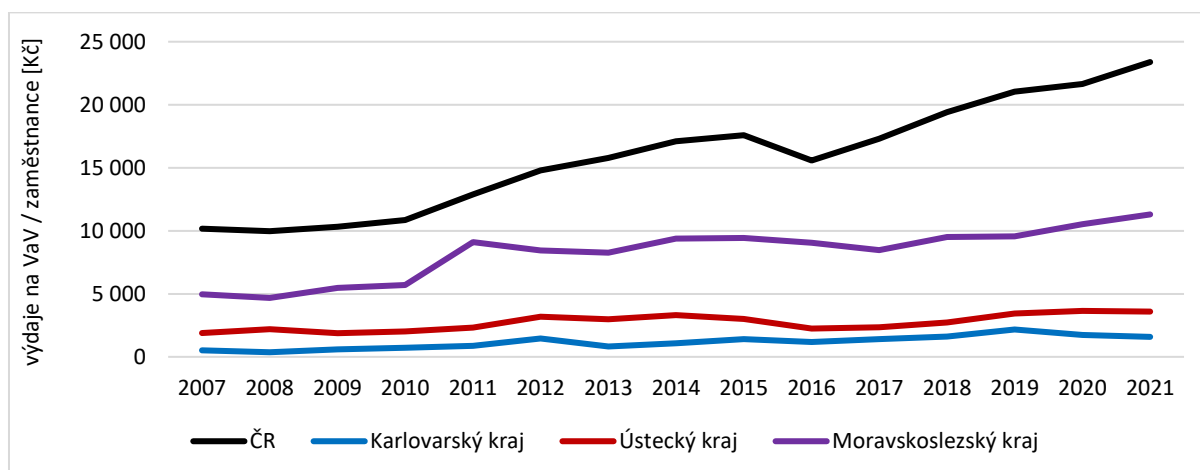

Obr. 10c: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v okresech Karlovarského kraje v období 2007–2021

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

3.1.3 Výzkum a vývoj

Aktivity výzkumu a vývoje (VaV) jsou jedním ze vstupů do inovačních procesů v podnicích a jejich význam se liší dle oborů a řádů/typů inovací. Proto nelze úroveň a vývoj výdajů na VaV považovat za ukazatel inovativnosti krajské ekonomiky, ale spíše jen jako specifický ukazatel intenzity znalostně náročných aktivit poskytující velmi hrubou informaci o charakteru a předpokladech krajského inovačního systému. Současně jsou důležité pro ukazatel trendu, zda se rozsah těchto aktivit zvyšuje a roste tak inovační potenciál krajského hospodářství.

Obr. 11: Výdaje na VaV na 1 zaměstnance v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje 2021

Výdaje na vědu a výzkum přepočtené na všechny zaměstnance se v rámci celé ČR v posledních letech zvýšily, mezi roky 2018 a 2021 dokonce o 20 %. Nicméně jsou koncentrovány především v hlavním městě Praze a Jihomoravském kraji (respektive Brně), ve všech analyzovaných krajích se pohybují pod průměrem ČR. Na území analyzovaných třech krajů se z vysokých škol nachází zejména UJEP v Ústí nad Labem, VŠB - Technická univerzita Ostrava, Ostravská univerzita a Slezská univerzita v Opavě či Ústav geoniky AV ČR. Růst zaznamenaly i Ústecký a Moravskoslezský kraj, zatímco Karlovarský kraj spíše stagnaci. Vzhledem k průměru ČR se však i nadále výdaje na VaV v Moravskoslezském kraji pohybovaly přibližně na necelé polovině (49, resp. 48 %), v Ústeckém kraji na 14, resp. 15 % a v Karlovarském kraji jen na 8 %, resp. 7 %. V posledních dvou krajích totiž chybí či výrazně zaostává výzkumná infrastruktura.

Tab. 1a: Výdaje na VaV v České republice podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]

Sektor provádění	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkové výdaje na VaV	62 753	72 360	77 853	85 104	88 663	80 109	90 386	102 754	111 622	113 383	121 930
Podnikatelský	34 148	38 228	41 513	46 981	48 148	48 980	56 810	63 654	68 808	69 113	76 555
Vládní	12 972	13 884	14 875	16 145	18 091	14 549	15 582	16 800	18 171	19 437	20 306
Vysokoškolský	15 288	19 879	21 198	21 628	22 083	16 382	17 741	22 073	24 326	24 502	24 748
Soukromý neziskový	345	369	267	351	343	197	252	227	317	331	321

Zdroj: ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje 2021

Tab. 1b: Výdaje na VaV v Ústeckém kraji podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]

Sektor provádění	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkové výdaje na VaV	843	1 125	1 084	1 216	1 097	862	902	1 054	1 328	1 403	1 381
Podnikatelský	685	928	826	903	931	691	686	776	1 071	1 081	1 127
Vládní	16	20	28	27	27	25	36	41	41	39	43
Vysokoškolský	142	177	231	286	138	147	179	237	215	282	210
Soukromý neziskový	-	-	-	-	-	-	-	0	1	1	1

Zdroj: ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje 2021

Tab. 1c: Výdaje na VaV v Moravskoslezském kraji podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]

Sektor provádění	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkové výdaje na VaV	4 924	4 584	4 500	5 155	5 194	5 149	4 927	5 598	5 546	5 973	6 301
Podnikatelský	3 008	2 594	2 373	3 149	3 315	3 826	3 655	3 784	3 379	3 955	4 156
Vládní	157	130	90	90	109	86	104	100	105	100	98
Vysokoškolský	1 704	1 794	2 033	1 821	1 762	1 234	1 151	1 695	2 048	1 907	2 029
Soukromý neziskový	56	66	4	95	9	3	17	19	14	12	18

Zdroj: ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje 2021

Tab. 1d: Výdaje na VaV v Karlovarském kraji podle sektorů provádění VaV v období 2011–2021 [v mil. Kč]

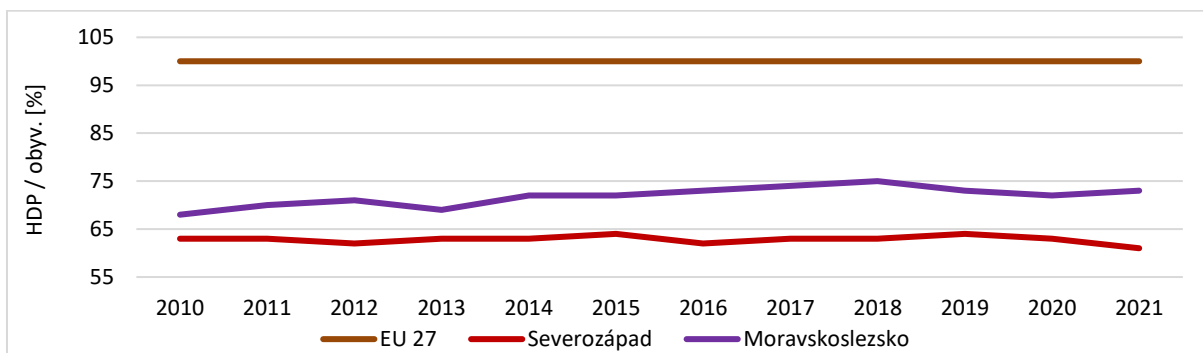
Sektor provádění	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkové výdaje na VaV	124	204	115	151	203	173	211	246	325	246	218
Podnikatelský	123	202	113	150	202	172	210	245	232	241	215
Vládní	1	2	2	1	1	1	1	1	1	6	3
Vysokoškolský	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Soukromý neziskový	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje 2021

Výdaje na vědu a výzkum vzrostly v posledních letech i v rámci jednotlivých sektorů provádění. Největší objem finančních prostředků se pohyboval v rámci podnikatelského sektoru. Silnou roli hraje i vysokoškolský sektor, jsou-li v krajích situovány VŠ či jejich části (v Karlovarském kraji není VŠ sektor přítomný vůbec, v Ústeckém kraji je poměrně slabý).

3.1.4 Pozice v EU 27

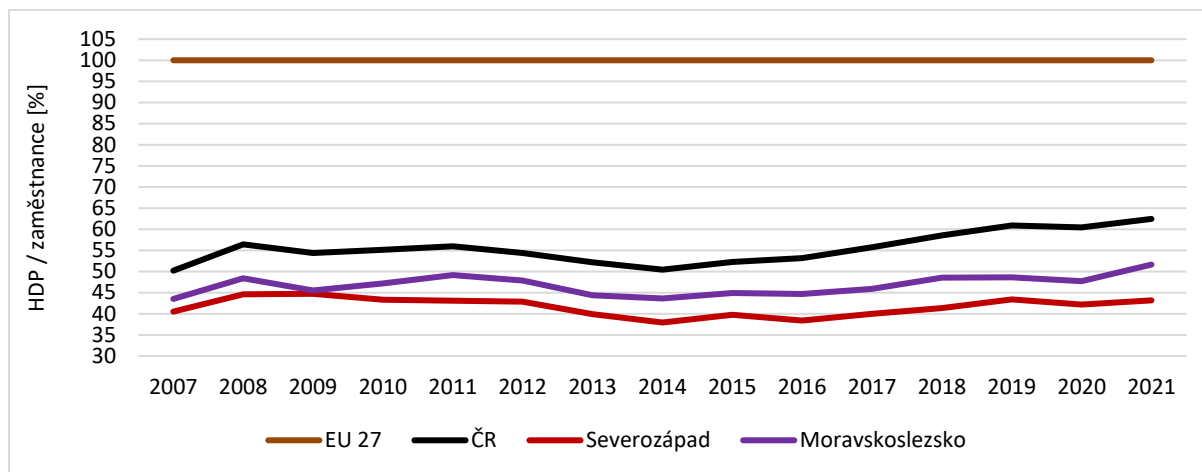
Regiony Severozápad (Ústecký a Karlovarský kraj) a Moravskoslezsko (Moravskoslezský kraj) se dlouhodobě v případě HDP na obyvatele pohybují nejen pod průměrem ČR, ale také pod průměrem EU-27. Ani jednomu se nepodařilo překročit hranici 75 %, což znamená zařazení mezi méně rozvinuté regiony a vyšší přísun financí v rámci evropské regionální politiky přes evropské strukturální a investiční fondy. Moravskoslezsko z dlouhodobého hlediska svou pozici mírně zlepšuje a v letech 2018 až 2021 se pohybovalo v průměru kolem 73 % HDP na obyvatele EU-27. Situace v regionu Severozápad je složitější, jelikož jeho vývoj je dlouhodobě stabilní, v posledních letech se navíc jeho pozice mírně zhoršuje a v letech 2018 až 2021 se pohyboval v průměru kolem 63 % HDP na obyvatele EU-27. Severozápad tak patří i v celoevropském (celounijním) kontextu k velmi málo rozvinutým regionům.

Obr. 12: Vývoj HDP na obyvatele regionů soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko k EU 27 – PPS v procentuálním vyjádření k průměru EU 27 (EU 27 = 100 %) v období 2007–2021

Zdroj: Eurostat (2023): National accounts - database

Podobná situace nastává i v případě HDP na zaměstnance (nikoliv obyvatele). ČR jako celek dosahovala hodnot kolem 60 %, oba regiony (Severozápad i Moravskoslezsko) se pohybovaly pod touto hranicí. Pozice Moravskoslezska se mírně zlepšila ze 48 % v roce 2018 na 52 % v roce 2021, pozice Severozápadu zůstává víceméně stabilní a pohybuje se kolem 42 %.

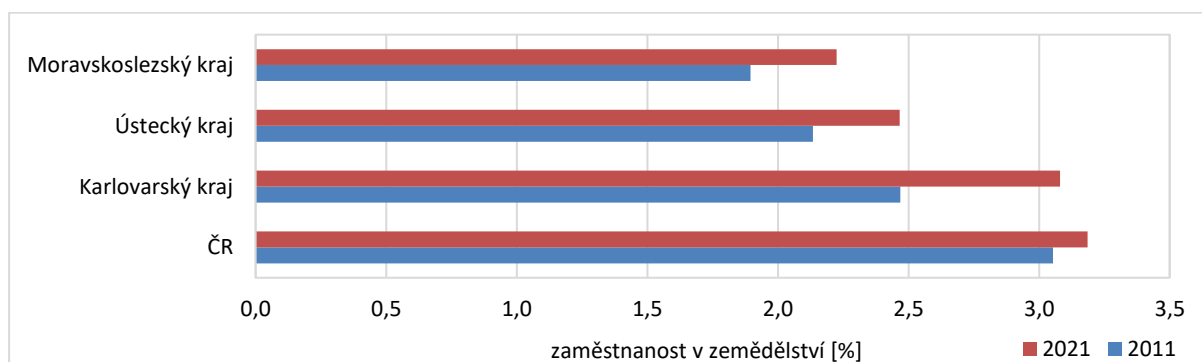
Obr. 13: Vývoj HDP na zaměstnance 15-64 let v regionech soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko – standardizováno k EU 27 (EU 27 = 100 %) v období 2007–2021

Zdroj: Eurostat (2023): Database – general and regional statistics

3.2 Trh práce

3.2.1 Struktura zaměstnanosti

Proměnu zaměstnanosti v jednotlivých sektorech ekonomiky nejlépe odráží výsledky sčítání lidu z let 2011 a 2021 (oproti výběrovému šetření pracovních sil, kde se jedná jen o reprezentativní vzorek populace, nabízí sčítání lidu výsledky za celou populaci).

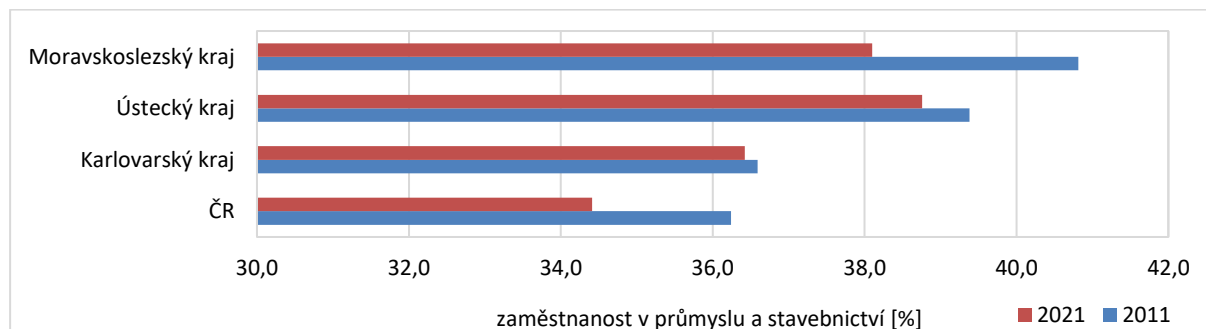

Obr. 14a: Zaměstnanost v zemědělství v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji dle SLDB 2011 a SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

Podíl zaměstnaných v zemědělství, lesnictví a rybolovu v ČR i všech krajích zůstal víceméně stejný či mírně narostl (jedná se však o velmi nízké hodnoty). Navíc pozice prvního sektoru je ve třech analyzovaných krajích oproti průměru ČR slabší, jelikož se jedná o území především s průmyslovou tradicí (včetně těžby uhlí). Nejvíce je zemědělství a lesnictví zastoupeno v Karlovarském kraji,

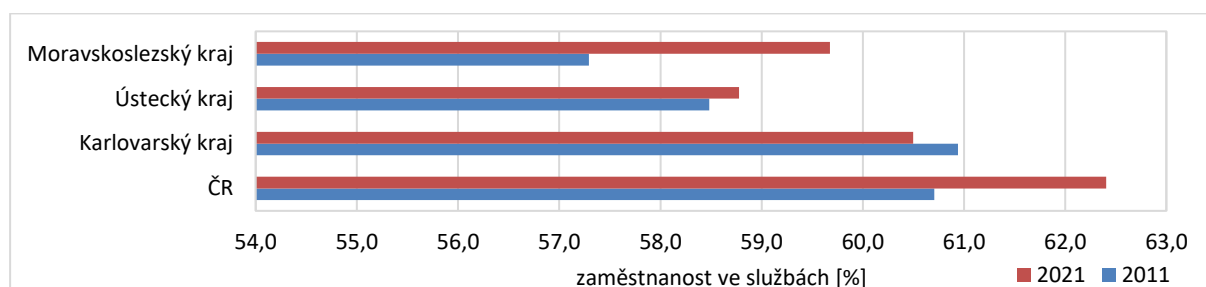
především kvůli extenzivnímu chovu dobytka a pěstování plodin, které nepotřebují tak teplé klima, a to v řadě hornatých území (Krušné hory, Doupovské hory, Slavkovský les).

Obr. 14b: Zaměstnanost v průmyslu a stavebnictví v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji dle SLDB 2011 a SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

Druhý sektor reprezentuje průmysl a stavebnictví, kdy ČR společně se Slovenskem patří v rámci EU k zemím s největším podílem zaměstnaných v průmyslu. Nicméně v rámci procesu deindustrializace se tato hodnota za uplynulých 10 let mírně snížila jak za celou ČR, tak i za všechny tři kraje. Stále se však, jak již bylo zmíněno, jedná o území s průmyslovou minulostí (včetně těžby uhlí), a proto je podíl zaměstnaných v průmyslu a stavebnictví v rámci ČR nadprůměrný. V rámci Karlovarského a Ústeckého kraje byl navíc pokles tak mírný, že se jedná spíše o stagnaci. V rámci Moravskoslezského kraje se část zaměstnaných původně v průmyslu a stavebnictví přesunula do služeb.

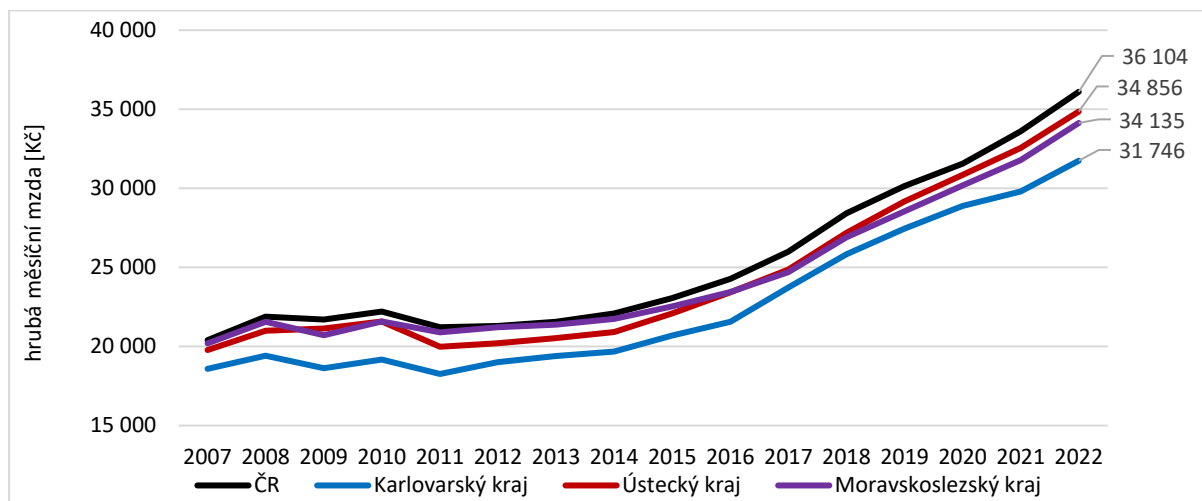
Obr. 14c: Zaměstnanost ve službách v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji dle SLDB 2011 a SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

Evropské ekonomiky jsou stále více tercializovány, prostor střední Evropy včetně ČR nevyjímaje. Proto je patrný nárůst zaměstnanosti ve službách v celé ČR a zejména na úrovni Moravskoslezského kraje (kvalifikovanější pracovní síla oproti dalším dvěma analyzovaným krajům, výraznější útlum těžby uhlí, větší přiblížení klasickým metropolitním regionům velkých měst). V případě Ústeckého a Karlovarského kraje byla zaznamenána spíše stagnace, změny se pohybují v desetinách procentního bodu.

3.2.2 Mzdy

Medián hrubé měsíční mzdy lépe vypovídá o skutečné úrovni mezd než průměrná hrubá mzda, která je ovlivněna vysokými mzdami u malé části populace.

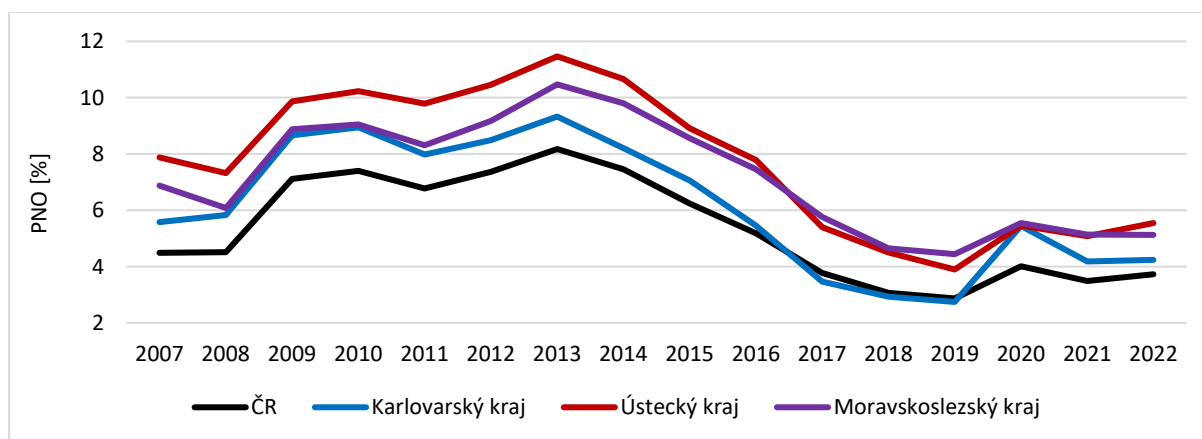

Obr. 15: Medián hrubé měsíční mzdy v podnikatelské sféře v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022

Zdroj: MPSV (2023): Informační systém o průměrném výdělku (ISPV)

Medián hrubé měsíční mzdy v podnikatelské sféře se v posledních letech zvyšuje, na úrovni ČR se jednalo mezi lety 2018 až 2022 o nárůst o 25 % (je však třeba zdůraznit, že se jedná o hrubou mzdu). Všechny analyzované regiony se pohybují pod úrovní průměru ČR, kde výrazně situaci navyšuje stav v hlavním městě Praze. Nejblíže průměru ČR se pohybuje Ústecký kraj, který se přiblížil z 96 na 97 % (část populace ale realizuje své zaměstnání mimo území kraje), následuje Moravskoslezský kraj se stagnací na 95 %. Oproti tomu pozice Karlovarského kraje oslabila z 91 na 88 %.

3.2.3 Nezaměstnanost

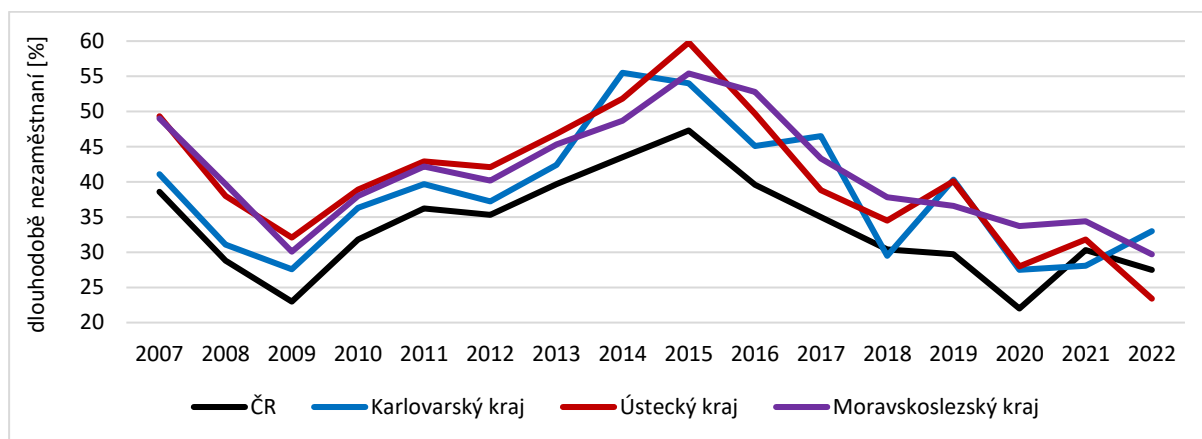

Obr. 16: Podíl nezaměstnaných osob v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

Trend vývoje nezaměstnanosti na úrovni ČR kopírují trendy vývoje nezaměstnanosti za jednotlivé kraje. Období let 2018 až 2022 je charakteristické relativně nízkou nezaměstnaností, kterou sice navýšila

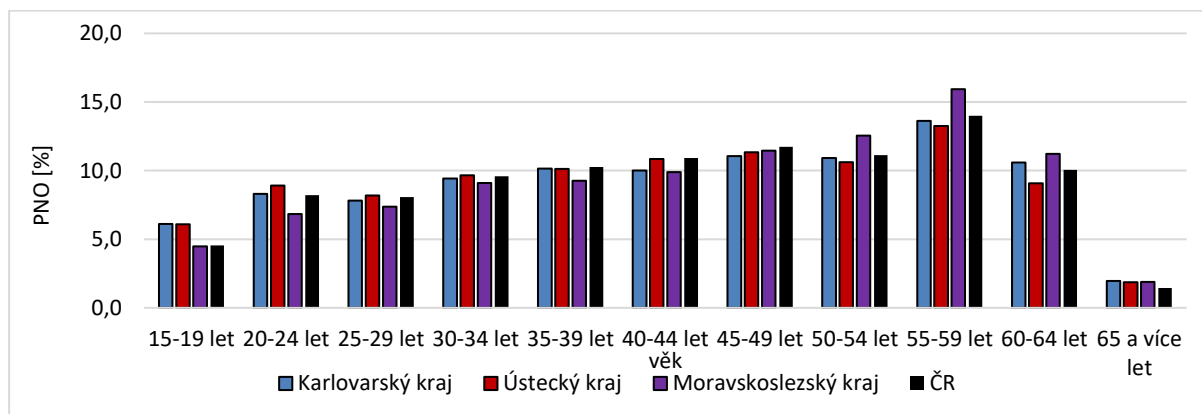
pandemie nemoci Covid-19, ale nikterak výrazně. Především Ústecký a Moravskoslezský kraj se dlouhodobě pohybují nad průměrem ČR, jelikož na jejich území leží oblasti s vůbec nejvyšší nezaměstnaností v ČR (Karvinsko, Mostecko či Chomutovsko). Rozdíl oproti průměru ČR zůstal relativně stabilní a činil 1,5 až 2,0 procentní body. Karlovarský kraj jakožto nejmenší kraj (plochou i počtem obyvatel) zaznamenal dynamičtější vývoj. Nejprve se kolem let 2018 a 2019 pohyboval zhruba na úrovni průměru ČR, po příchodu pandemie Covid-19 a jejího vlivu na turistický ruch (lázeňství, horská turistika) hodnoty nezaměstnanosti výrazně vzrostly, aby se v letech 2021 a 2022 stabilizovaly na hodnotě vyšší o 0,5 až 1,0 procentního bodu.

Obr. 17: Dlouhodobá nezaměstnanost v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022

Zdroj: ČSÚ (2022): Trh práce v ČR – časové řady

Dlouhodobá nezaměstnanost má většinou podobný vývoj jako celková nezaměstnanost, jenom se změny vzhledem k definici ukazatele projevují zhruba s ročním zpožděním. Na úrovni ČR nejdříve podíl dlouhodobě nezaměstnaných poklesl o téměř 10 procentních bodů (2018 až 2020), aby se pak stabilizoval o několik procentních bodů výše. Moravskoslezský kraj měl vždy dlouhodobě nezaměstnaných více, i když se rozdíl nepatrně snížil. Vývoj v Ústeckém a Karlovarském kraji byl dynamičtější, v Ústeckém kraji se jednalo po pandemii nemoci Covid-19 spíše o pokles, zatímco v Karlovarském kraji o růst.

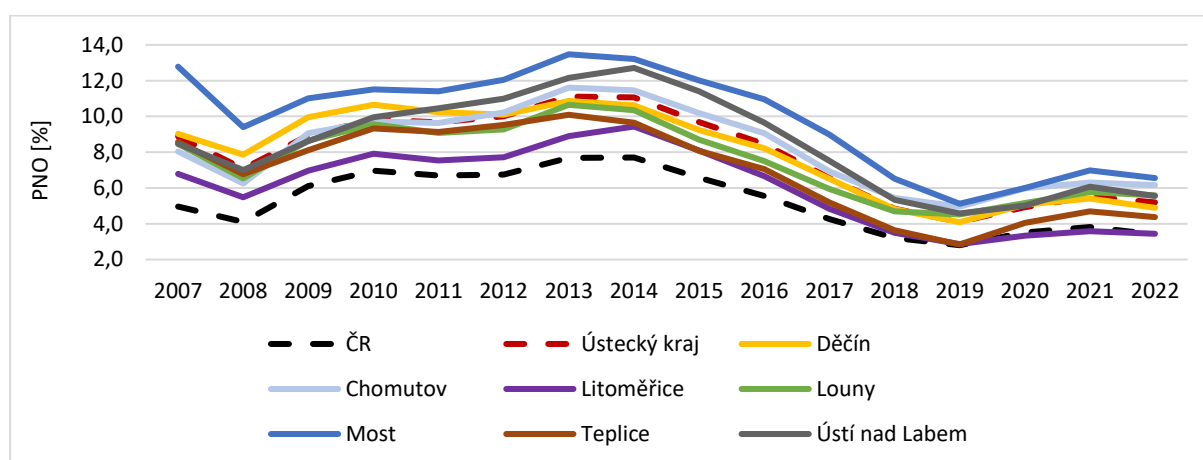

Obr. 18: Nezaměstnanost dle věku v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji k 31. 12. 2022

Zdroj: MPSV (2023): Statistiky – struktura nezaměstnanosti podle profese a věku

V rámci věkové struktury nezaměstnaných jsou nejvyšší počty vázány do kategorií 55 až 59 let, 50 až 54 let a 60 až 64 let, a to jak v celé ČR, tak i na úrovni jednotlivých krajů. Mírně vyšší akcentace starších nezaměstnaných je na úrovni ČR a Moravskoslezského kraje, zatímco v případě Ústeckého a Karlovarského kraje se jedná o mírně vyšší akcentaci mladších nezaměstnaných (to odráží i rozdílnou demografii daných regionů, kdy zejména Ústecký kraj vykazuje vyšší podíl mladšího obyvatelstva).

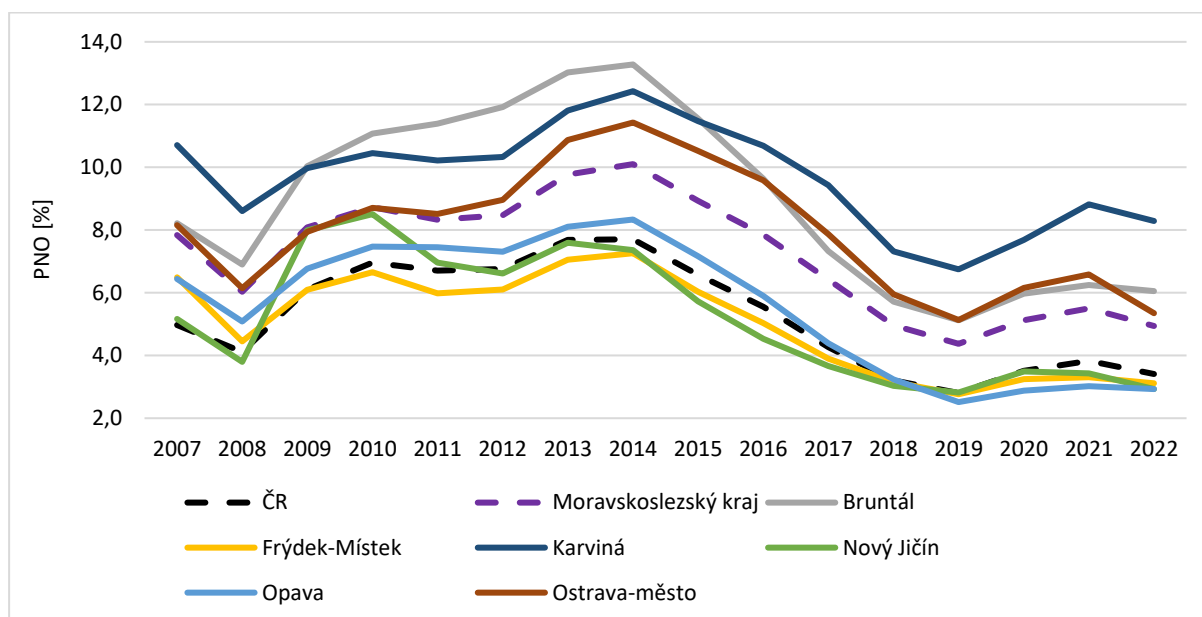
Míra nezaměstnanosti je jedním ze základních ukazatelů ekonomického a sociálního vývoje. Trend na úrovni ČR, jednotlivých krajů i okresů je v základu stejný: nízká nezaměstnanost po vstupu do EU v roce 2004, prudké zvýšení nezaměstnanosti v souvislosti s globální ekonomickou krizí z let 2008 až 2010, stagnace vysoké nezaměstnanosti do roku 2013, pozvolné a trvalé snižování nezaměstnanosti od roku 2014 v souvislosti s oživením ekonomiky až na velmi nízké hodnoty v letech 2018 a 2019, relativně mírně zvýšení nezaměstnanosti v letech 2020 a 2021 ve vazbě na pandemii Covid-19 a stabilizace nezaměstnanosti v roce 2022. Odlišuje se ale hladina nezaměstnanosti a intenzita nárůstů a poklesů.

Obr. 19a: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v České republice a okresech Ústeckého kraje v období 2007–2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

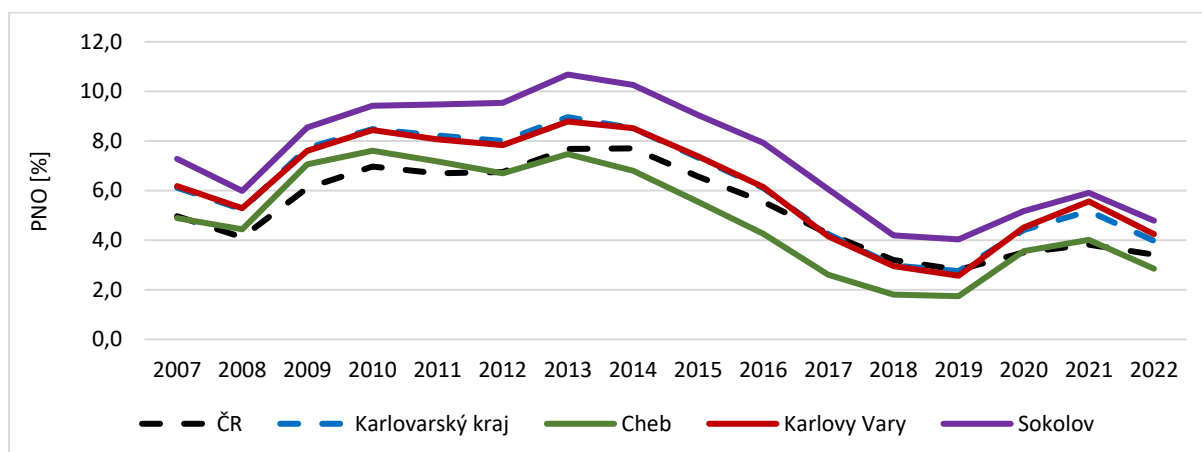
Nezaměstnanost Ústeckého kraje dlouhodobě převyšuje průměrnou nezaměstnanost ČR. Nachází se zde několik okresů s nejvyššími podíly nezaměstnanosti v celé ČR. Jedná se o region s přítomností těžby hnědého uhlí (typicky okresy Most a Chomutov), která je však z dlouhodobého hlediska utlumována s nedostatkem pracovních příležitostí v jiných odvětvích. Transformace ekonomiky se projevila negativně v okrese Ústí nad Labem, kde byla ukončena či utlumena řada průmyslových výroby (typicky chemický průmysl). Okres Louny je územím s výraznějším podílem zemědělství (zejména pěstování chmele), tento sektor ekonomiky však také ztrácí na významu (řada lidí pracuje pouze sezónně). Nejlépe se tak daří okresům Litoměřice a Teplice (i tak ale mají vysokou nezaměstnanost oproti průměru ČR), které mají na svém území částečně rozvinutý cestovní ruch (např. lázně Teplice, Duchcov, České středohoří, Památník Terežín) a přítomnost průmyslových zaměstnavatelů (např. sklárství a chemický průmysl).

Obr. 19b: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v České republice a okresech Moravskoslezského kraje v období 2007–2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

Nezaměstnanost většiny okresů Moravskoslezského kraje je dlouhodobě horší než průměrná nezaměstnanost ČR. V tomto kraji jsou asi nejvíce patrné rozdíly mezi jednotlivými okresy. V podstatě průměrnou republikovou (a podprůměrnou krajskou) nezaměstnanost vykazují okresy Frýdek-Místek, Nový Jičín a Opava – u prvních dvou je to dáno přítomností automobilového průmyslu (Hyundai a její dodavatelé, Hanon Systems, Plastic Omnium atd.), Opavsko leží mimo oblast těžby černého uhlí, vykazuje vyšší míru podnikatelské aktivity a na jeho území se nachází několik větších zaměstnavatelů (např. Brano, Teva Czech Republic, Model Obaly či Slezská nemocnice). Následují okresy s nadprůměrnou nezaměstnaností i na krajské poměry: okres Ostrava-město (řada sociálně vyloučených lokalit) a okres Bruntál (odlehlost území bez kvalitního dopravního napojení, absence velkých zaměstnavatelů, nízká kvalifikace obyvatel). Nejhorší pozici však má okres Karviná, centrum Ostravsko-karvinského revíru, oblast je stále výrazně ovlivněna těžbou černého uhlí (jediné místo, kde je aktuálně těženo černé uhlí v ČR), také vysokou mírou sociálně vyloučených lokalit a lidí na dávkách. Těžba je však výrazně utlumována a předpokládá se její definitivní konec v roce 2025 (v tuto chvíli však existuje jen částečná náhrada pracovních míst).

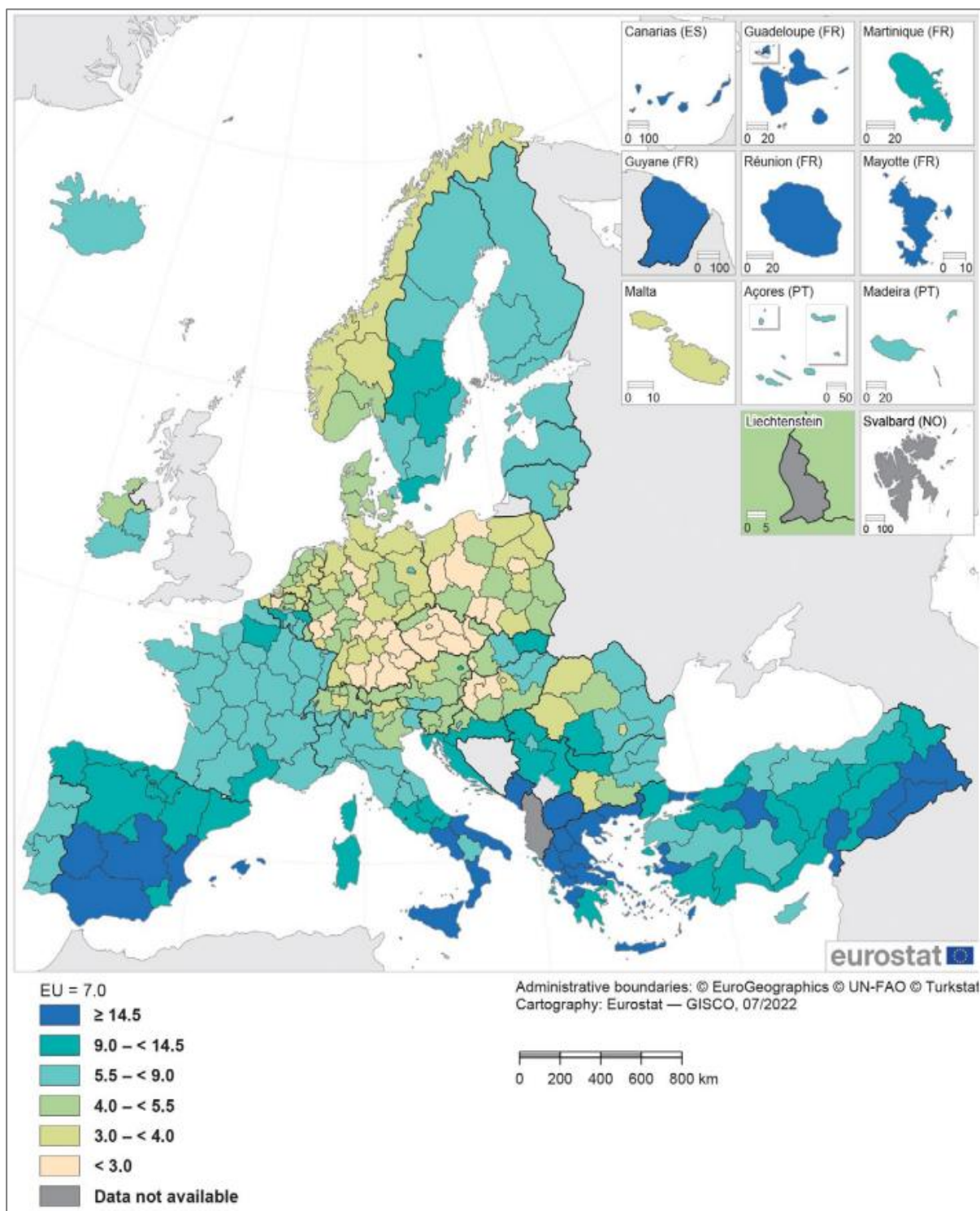

Obr. 19c: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v České republice a okresech Karlovarského kraje v období 2007–2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

Také nezaměstnanost Karlovarského kraje dlouhodobě převyšuje průměrnou nezaměstnanost ČR. Území kraje přitom lze rozdělit na dvě základní území. První tvoří okres Sokolov s vysokou nezaměstnaností, jelikož se na jeho území výrazně těžilo a stále těží hnědé uhlí, což ale není z hlediska budoucnosti perspektivní odvětví (bývalí horníci mají kvůli specifičnosti svého povolání problém sehnat práci v jiných odvětvích); jedná se také o okres s velmi malou vzdělaností obyvatelstva. Oproti tomu okresy Karlovy Vary a zejména Cheb vykazují nižší nezaměstnanost, k čemuž dopomáhá rozvinutý cestovní ruch – především lázeňství („lázeňský trojúhelník“), ale i turistika v Krušných horách (např. Boží Dar), pendlerství za prací do sousedního Německa a některé průmyslové zóny (např. Průmyslový park Cheb I. a II.).

3.2.4 Pozice v EU 27

Obr. 20: Nezaměstnanost v regionech NUTS 2 v EU v červenci 2022

Zdroj: Eurostat Regional Yearbook (2023). Pozn: Ukazatel odpovídá míře nezaměstnanosti dle metodiky ILO (Eurostat) a není srovnatelný s ukazatelem podílu nezaměstnaných, který publikuje MPSV

Střední Evropa patří k územím s relativně nízkou nezaměstnaností, zejména při komparaci s jižní Evropou. Ale v rámci střední Evropy však Severozápad (Karlovarský a Ústecký kraj) a Moravskoslezsko patří k územím s vyšší nezaměstnaností.

Tab. 2a: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU v období 2007–2011 [v %]

	2007	2008	2009	2010	2011
EU	45,1	39,0	34,7	40,9	44,2
ČR	52,2	49,2	30,0	40,9	40,6
Praha	36,1	39,2	26,8	23,2	22,4
Střední Čechy	43,2	36,9	21,1	30,2	33,8
Jihozápad	42,2	29,5	17,3	32,5	38,0
Severozápad	61,1	61,6	38,2	55,5	53,9
Severovýchod	46,7	44,6	23,5	40,3	30,8
Jihovýchod	52,6	47,7	30,6	40,9	42,2
Střední Morava	54,8	46,3	31,9	40,5	41,0
Moravskoslezsko	57,5	58,6	38,0	44,8	47,6

Zdroj: Eurostat (2023): Database – general and regional statistics

Tab. 2b: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU v období 2012–2016 [v %]

	2012	2013	2014	2015	2016
EU	45,6	48,5	50,6	49,8	48,3
ČR	43,4	43,4	43,5	47,3	42,1
Praha	32,4	34,8	33,1	28,0	34,8
Střední Čechy	31,3	34,4	36,7	34,1	33,2
Jihozápad	43,5	43,7	41,5	46,4	37,7
Severozápad	54,0	49,8	52,9	58,3	48,4
Severovýchod	42,2	39,4	39,4	44,0	36,2
Jihovýchod	38,5	42,0	42,4	44,8	41,2
Střední Morava	45,7	46,1	43,4	49,5	39,9
Moravskoslezsko	47,3	49,0	48,7	55,5	52,8

Zdroj: Eurostat (2023): Database – general and regional statistics

Tab. 2c: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU v období 2017–2022 [v %]

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
EU	46,6	44,8	41,8	35,7	39,2	38,5
ČR	35,0	30,5	30,0	22,1	27,5	27,5
Praha	31,1	23,3	22,0	11,0	18,9	15,6
Střední Čechy	35,5	29,2	23,3	20,0	30,2	19,5
Jihozápad	30,9	31,1	30,6	18,7	25,5	26,3
Severozápad	40,8	33,6	40,2	28,1	29,1	26,8
Severovýchod	28,5	23,1	21,5	15,3	27,8	30,5
Jihovýchod	33,3	28,0	24,7	24,3	27,1	26,2
Střední Morava	31,1	31,2	30,0	18,5	28,8	36,6
Moravskoslezsko	43,3	38,1	37,0	33,7	30,5	29,9

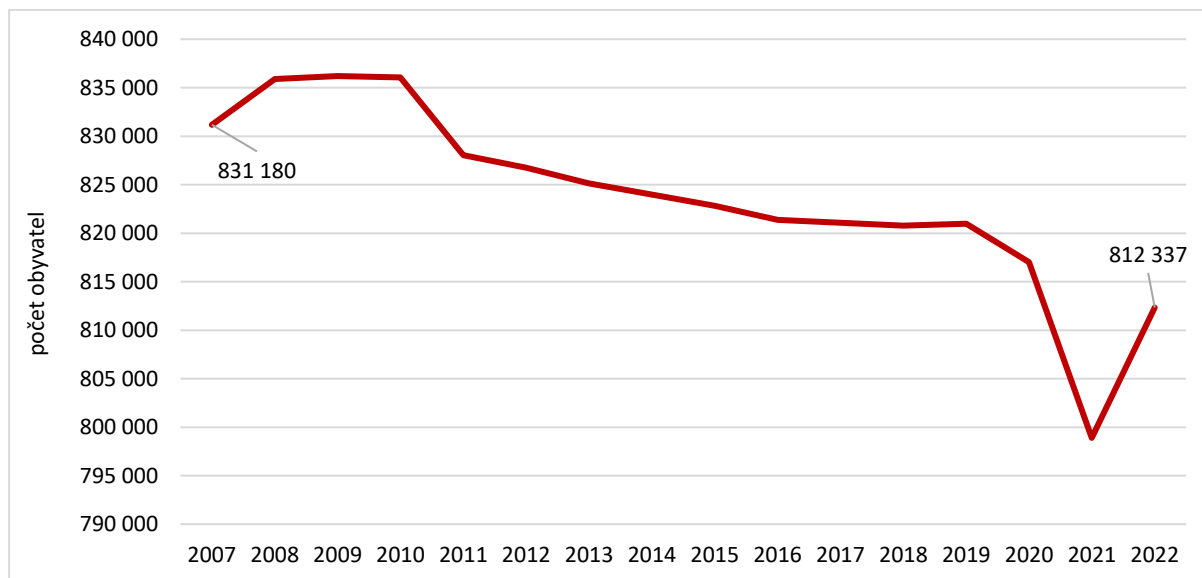
Zdroj: Eurostat (2023): Database – general and regional statistics

Podíl dlouhodobě nezaměstnaných byl na území celé ČR v letech 2018 až 2022 vždy nižší, než činil u celé EU-27. To bylo způsobeno především negativní situací ve státech jižní Evropy (zejména Řecko, Španělsko, Itálie). V rámci ČR se pak u regionů Severozápad a Moravskoslezsko jednalo o spíše vyšší hodnoty.

3.3 Obyvatelstvo

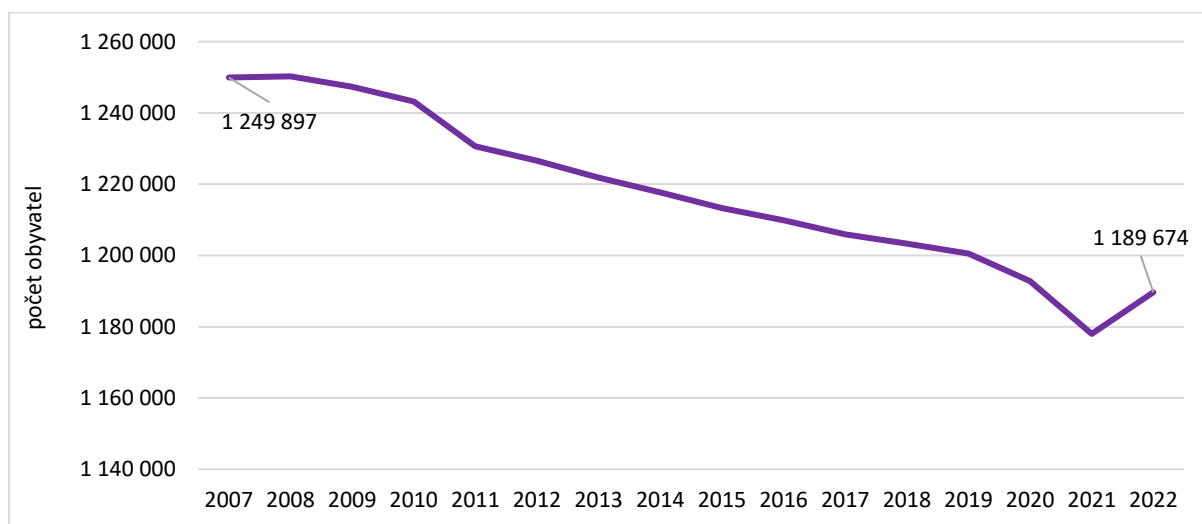
3.3.1 Vývoj počtu obyvatel

Populační vývoj a změny v osídlení jsou velmi důležitým aspektem v dlouhodobém vývoji všech tří krajů. Historicko-společenské změny po roce 1945 zasáhly populaci a sídelní strukturu vybraných krajů tak významně, že jejich dopady jsou patrné dodnes a jsou jednou z důležitých příčin některých problémů spojených s nižší ekonomickou výkonností krajů, nižší životní úrovní a atraktivitou území pro život. Struktura obyvatelstva a osídlení je zásadní podmínkou pro úspěšné dokončení restrukturalizace těchto tří krajů, a proto je toto téma i důležitou součástí vstupní analýzy.

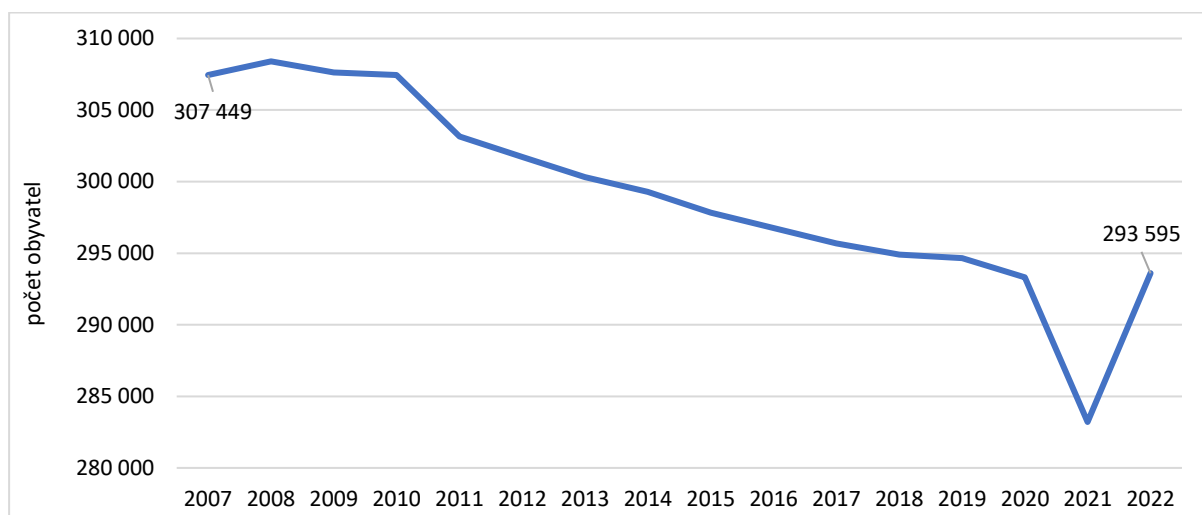
Obr. 21a: Vývoj počtu obyvatel v Ústeckém kraji v období 2007–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Ústecký kraj – časové řady kraje

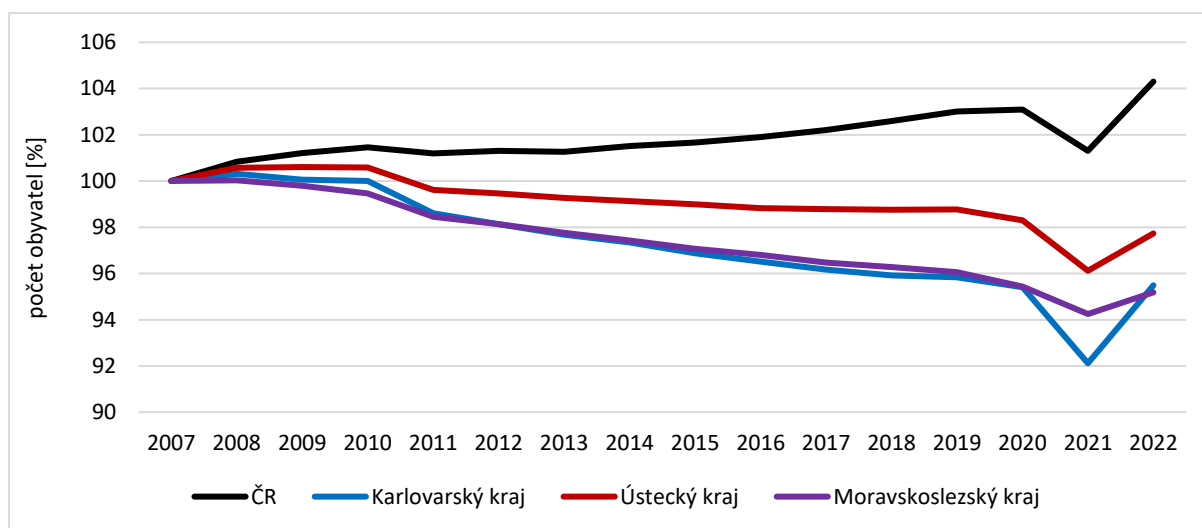
Obr. 21b: Vývoj počtu obyvatel v Moravskoslezském kraji v období 2007–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Moravskoslezský kraj – časové řady kraje

Obr. 21c: Vývoj počtu obyvatel v Karlovarském kraji v období 2007–2022

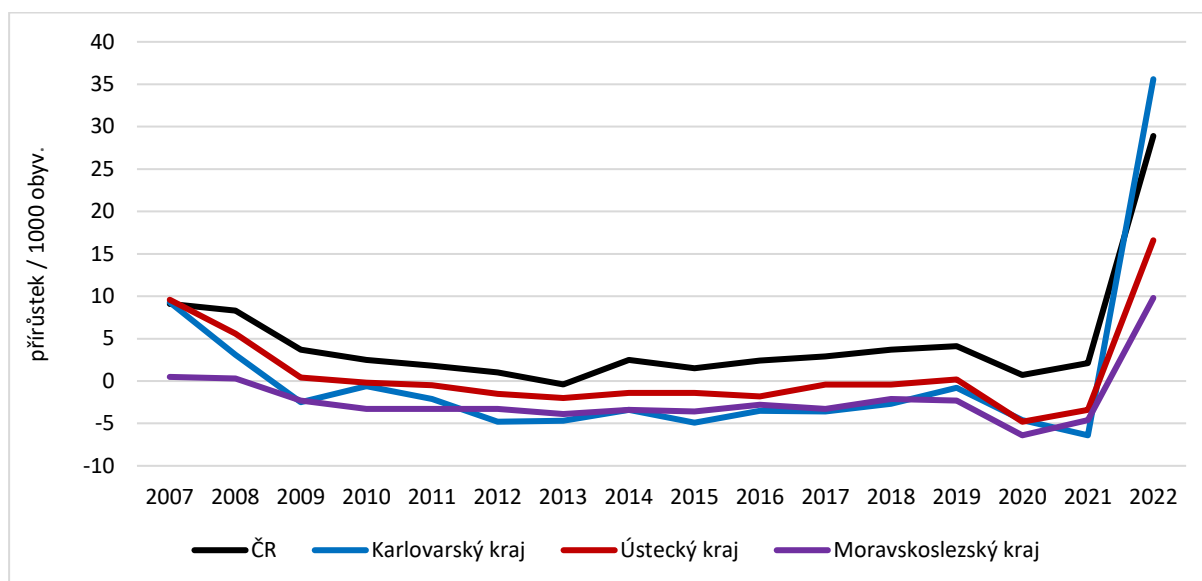
Zdroj: ČSÚ (2023): Karlovarský kraj – časové řady kraje

Obr. 21d: Srovnání vývoje počtu obyvatel (rok 2007 = 100 %) v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Ústecký, Moravskoslezský, Karlovarský kraj – časové řady kraje

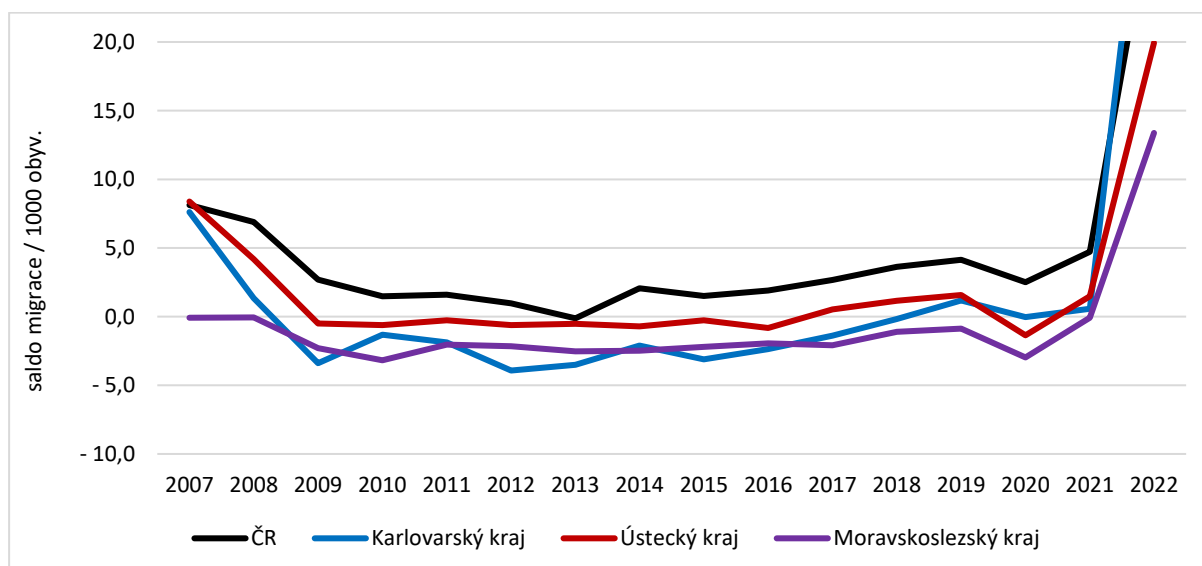
Vývoj počtu obyvatel je složen z přirozeného (natalita/mortalita) a migračního (stěhování) pohybu. V územích se špatnou ekonomickou situací je často identifikován i pokles počtu obyvatel, tj. lidé se stěhují za zaměstnáním do jiných regionů. Počet obyvatel ve všech třech analyzovaných regionech poklesl. Mezi lety 2018 a 2021 se počet obyvatel ČR snížil o 1 %, počet obyvatel Moravskoslezského kraje o 2 %, Ústeckého kraje o 3 % a Karlovarského kraje o 4 %, což odráží jejich socioekonomické postavení. Tento pokles se z významné části odehrál vlivem migrace (více lidí se vystěhovalo, než přistěhovalo), i když s procesem demografického stárnutí a nízké mobility staršího obyvatelstva (tolik se nestěhuje a ve strukturálně postižených regionech zůstává) se negativně vyvíjí i přirozený přírůstek (úbytek). Poklesy v roce 2021 jsou také dány sčítáním lidu, kdy jsou na základě jeho výsledků upravovány časové řady.

Obr. 22: Celkový přírůstek obyvatelstva na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze

Oproti průměru ČR vykazují všechny tři analyzované regiony nižší hodnoty celkového přírůstku (po přepočtu na obyvatele), mnohdy se jedná o celkový úbytek. Dominantnější roli hraje migrace, kdy zejména mladí a více kvalifikovaní lidé regiony opouštějí (především kvůli nedostatku adekvátních pracovních míst) a zůstávají spíše starší lidé s nižším vzděláním – to má pak druhotný vliv na klesající porodnost. O něco lepších hodnot dosáhl Ústecký kraj, což je dáno mladší populací a její větší stabilitou z hlediska prostorové mobility (tj. lidé region tolik neopouštějí, je to však dáno jejich nízkou kvalifikací, a tudíž nízkou uplatnitelností na trzích práce v jiných regionech). Vývoj v roce 2022 silně ovlivnila válka na Ukrajině, resp. příchod uprchlíků (viz níže u popisu salda migrace).

Obr. 23: Saldo migrace (na 1 000 obyvatel) v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze. (Poznámka: kvůli výrazně většímu migračnímu nárůstu v roce 2022 vlivem uprchlíků z Ukrajiny byla maximální hodnota migračního salda zobrazena do hodnoty 20, aby bylo možné lépe analyzovat předešlé období)

Jak již bylo řečeno výše, migrace představuje výraznější faktor změny celkového počtu obyvatel oproti přirozenému pohybu. Moravskoslezský kraj zaznamenává dlouhodobě větší počet vystěhovalých oproti přistěhovalým (pozitivním trendem však je snižující se migrační saldo), jelikož kraji chybí pracovní místa pro osoby s vyšší kvalifikací (včetně vyššího mzdového ohodnocení) a současně se zde projevuje vyšší atraktivita pražské a brněnské aglomerace pro život. Typickým příběhem tak je, že řada lidí na území kraje prožije dětství a dospívání, VŠ vzdělání získají mimo kraj a do kraje se už nevrací, případně sice VŠ v kraji vystudují, ale po jejím absolvování se stěhují za adekvátním zaměstnáním mimo kraj. Také Karlovarský kraj po většinu sledovaného období zaznamenal větší počty vystěhovalých, tudíž záporné migrační saldo. Určitou výjimkou je Ústecký kraj, který se pohybuje kolem nulového salda. Do kraje kvůli jeho nízké atraktivitě pro život mnoho lidí nemigruje, ale zároveň mnoho lidí ani neodchází (obyvatelé totiž dosahují oproti jiným regionům ČR poměrně nízkého vzdělání/kvalifikace, a proto by se hůře uplatnili na trzích práce i v jiných regionech ČR).

Situaci zásadně změnila ruská agrese vůči Ukrajině, která začala v únoru 2022. Následovala ji vlna uprchlíků (převážně žen a dětí), která se podle různých zdrojů pohybovala na jaře 2023 mezi 300 až 400 000 osob. Migrační saldo se zásadně zvýšilo v ČR (v roce 2022 činilo 30,9 ‰) a podobně též v analyzovaných krajích: Moravskoslezský kraj (13,4 ‰), Ústecký kraj (19,9 ‰) a Karlovarský kraj (40,0 ‰). Jednalo se o tak prudký nárůst, že v grafu výše byl zaznamenán jen do hodnoty 20,0 ‰, aby bylo možné porovnat předchozí období. Zůstává však otázkou, na kolik se jedná o nárůst trvalý v souvislosti s pozvolným návratem některých uprchlíků a s tím, jak se dále bude situace na Ukrajině vyvíjet.

Nejvyšší přírůstky obyvatel ze třech analyzovaných krajů vykázal Karlovarský kraj, kterému nahrává přepočten na obyvatele (Karlovarský kraj je počtem obyvatel nejmenší mezi kraji ČR, takže se i relativně nižší počty osob výrazněji projeví) a současně už v kraji existovala diaspora z východní Evropy (nejen Rusů, ale i jiných východoevropských národů).

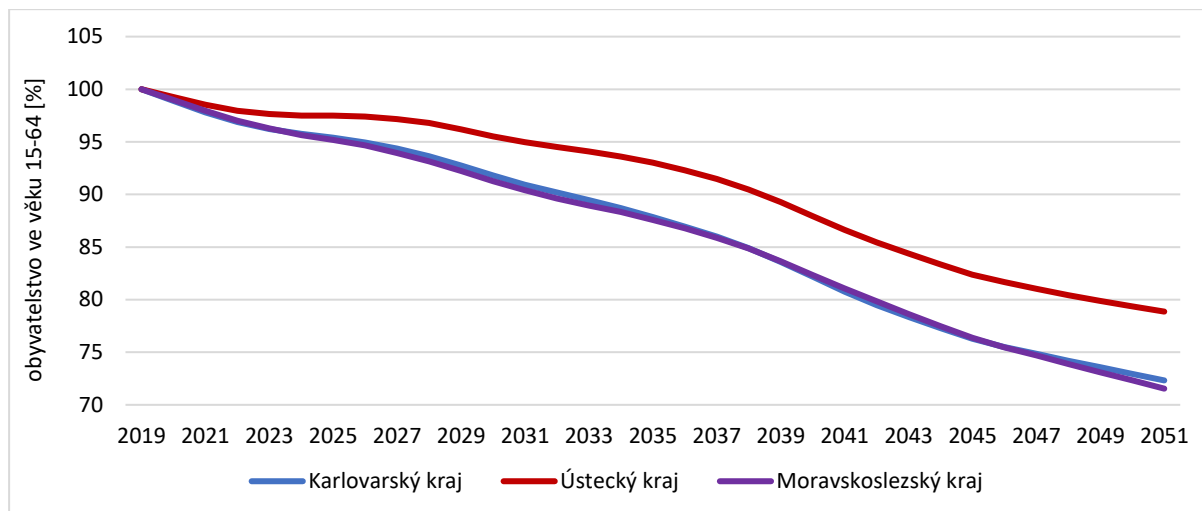
Tab. 3: Struktura obyvatel dle věku v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v letech 2007, 2010, 2013, 2016, 2019 a 2022 [v %]

Území	Věk	2007	2010	2013	2016	2019	2022
ČR	0 - 14	14,2	14,4	15,0	15,6	16,0	16,2
	15 - 64	71,2	70,1	67,6	65,6	64,1	63,4
	65 a více	14,6	15,5	17,4	18,8	19,9	20,4
Karlovarský kraj	0 - 14	14,7	14,7	14,8	15,0	15,2	15,1
	15 - 64	72,0	70,9	68,4	66,1	64,4	63,8
	65 a více	13,3	14,4	16,8	18,9	20,4	21,1
Ústecký kraj	0 - 14	15,3	15,3	15,6	15,9	16,0	15,9
	15 - 64	71,7	70,7	68,0	65,8	64,3	63,7
	65 a více	13,0	14,0	16,4	18,3	19,7	20,4
Moravskoslezský kraj	0 - 14	14,5	14,4	14,6	15,0	15,3	15,3
	15 - 64	71,5	70,5	68,4	66,4	64,6	63,7
	65 a více	14,1	15,2	17,0	18,7	20,1	20,9

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze

Necelé dvě třetiny obyvatel ČR se pohybují v ekonomicky produktivním věku, podíly ve třech analyzovaných krajích jsou s průměrem ČR víceméně shodné. Karlovarský, Ústecký i Moravskoslezský kraj vykazují oproti ČR menší podíl dětí do 14 let, a naopak vyšší podíl populace nad 65 let, což je dáno

migrací mladých a kvalifikovaných lidí z krajů pryč a zakládáním nových rodin na území jiných krajů. Starší obyvatelé v krajích přitom zůstávají. Všem územím je také společný proces demografického stárnutí, kdy ještě v roce 2007 činil podíl seniorů 13 až 15 %, zatímco v roce 2022 to bylo již 20 až 22 % (tedy o 7 procentních bodů více). To postupně vytváří a do budoucna bude vytvářet ještě více silný tlak na systém zdravotní a sociální péče.

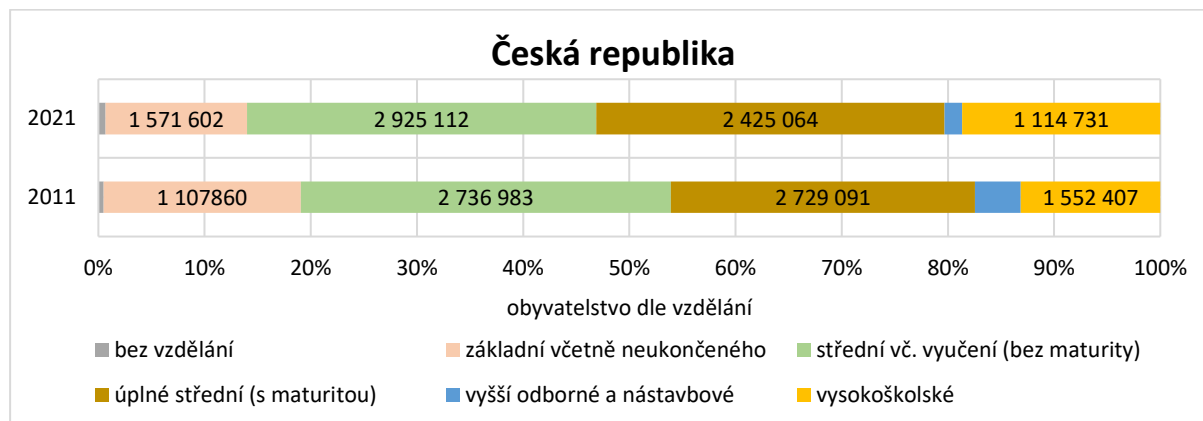
Obr. 24: Vývoj počtu obyvatel ve věku 15–64 let dle projekce obyvatelstva do roku 2050 v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (rok 2019 = 100 %)

Zdroj: ČSÚ (2019): Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2070

Prognózy vývoje počtu obyvatel v produktivním věku na území všech tří dotčených krajů hovoří o předpokládaném poklesu této skupiny obyvatel. Do roku 2030 bude situace ještě relativně stabilní, následně započne výrazný pokles. Na území Karlovarského a Moravskoslezského kraje tak bude kolem roku 2050 žít dle odhadů o třetinu méně produktivního obyvatelstva ve srovnání s rokem 2020. O něco nižší pokles (pouze na úroveň 80 %) je prognózován pro Ústecký kraj, kde tvoří mladé obyvatelstvo již dnes o něco vyšší podíl oproti Karlovarskému a Moravskoslezskému kraji (viz tabulka výše).

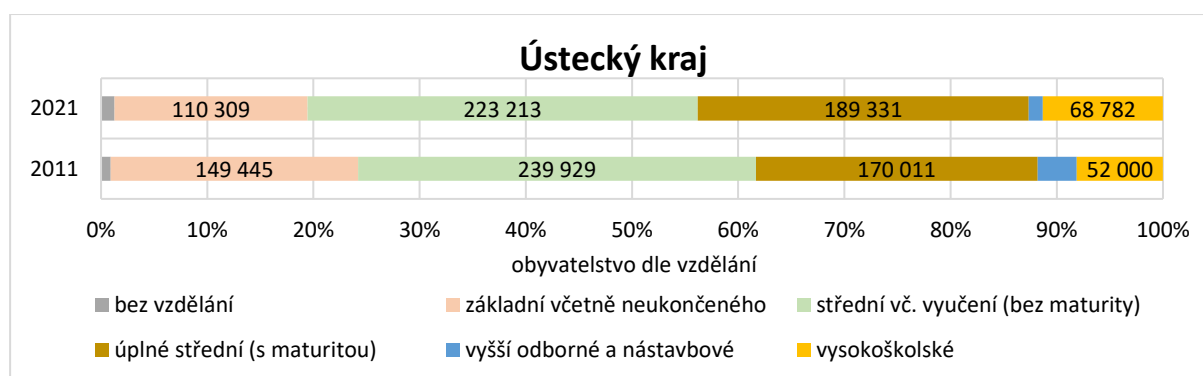
3.3.2 Vzdělanostní struktura

Vyšší vzdělanost obyvatelstva je jedním z předpokladů pro zlepšení aktuálního socioekonomického stavu jakéhokoli území. Následující grafy ukazují posun ve vzdělanosti veškerého obyvatelstva ve věku 15 let a více mezi sčítáními lidu 2011 a 2021.

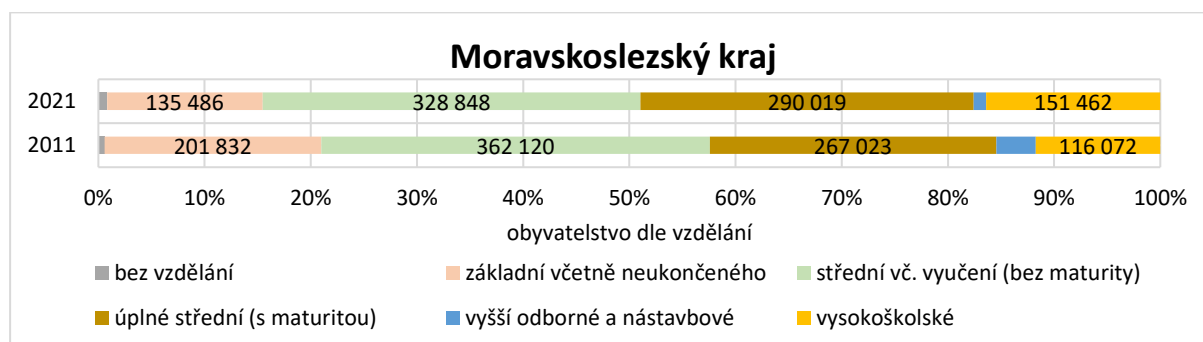
Obr. 25a: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v České republice v letech 2011 a 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

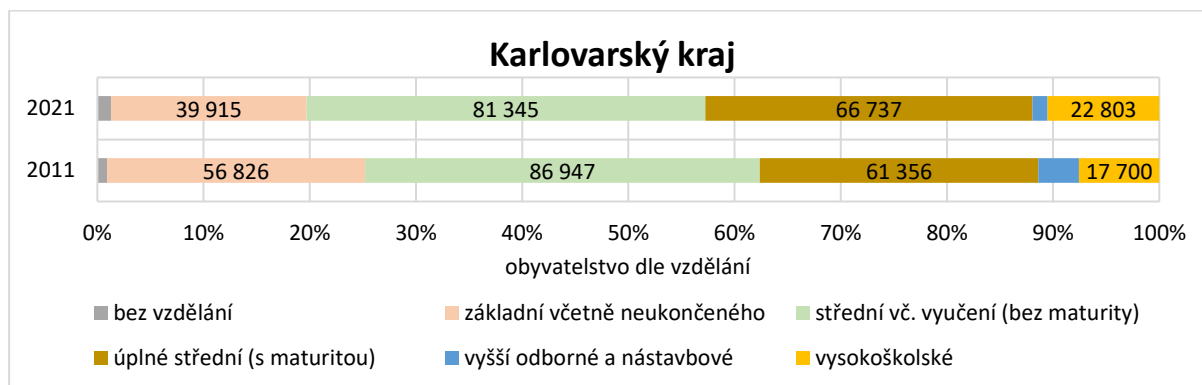
Obr. 25b: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v Ústeckém kraji v letech 2011 a 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

Obr. 25c: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v Moravskoslezském kraji v letech 2011 a 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

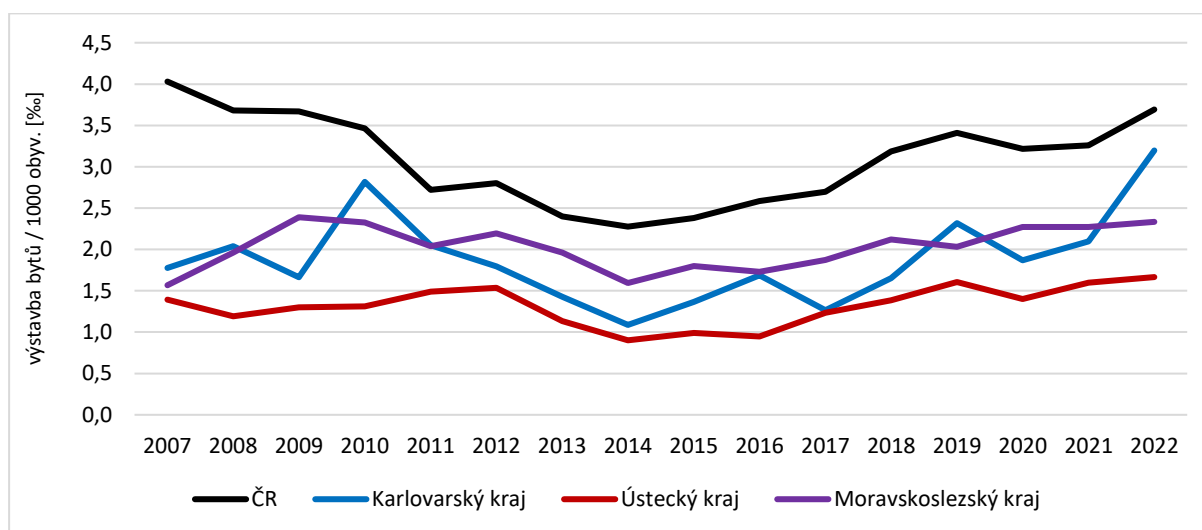
Obr. 25d: Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 let a více v Karlovarském kraji v letech 2011 a 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

Jako nejvíce progresivní vzdělání do budoucna (i vzhledem k uplatnění na trhu práce a finančnímu zabezpečení) je vnímáno vysokoškolské vzdělání. V roce 2011 jím na území ČR disponovalo jen 13,2 % osob, v Moravskoslezském kraji 11,8 % osob a v Ústeckém a Karlovarském kraji kolem 8 % osob. Do roku 2021 se na úrovni ČR zvýšil počet osob s VŠ vzděláním o 5,5 procentního bodu na 18,7 % osob. Nárůsty v Moravskoslezském (+ 4,6 p. b.), Ústeckém (+ 3,2 p. b.) a Karlovarském kraji (+3,0 p. b.) byly nižší, a tudíž se rozdíl mezi těmito kraji a ČR ještě dále prohloubil. Přesto lze růst označit za pozitivní vzhledem k tomu, že v Ústeckém kraji je pouze jedna veřejná VŠ, v Karlovarském kraji není žádná a v Moravskoslezském kraji jsou tři veřejné VŠ. Podstatný fakt ovšem je, že se ve všech sledovaných krajích obecně snižuje počet lidí bez vzdělání vůči osobám s VŠ vzděláním.

Stejně tak byl mezi lety 2011 až 2021 zaznamenán nárůst obyvatel se středním vzděláním s maturitou včetně vyššího odborného a nástavbového studia: v ČR o 1,5 p. b. na 34,5 %, ve třech analyzovaných krajích o 1,7 až 2,3 p. b. na 32,2 až 32,6 %. Rozdíly se tak v tomto případě postupně snižují, i když výsledné hodnoty jsou stále nižší oproti celorepublikovému průměru. Navíc řada obyvatel ve třech analyzovaných krajích s maturitou by mohla dosahovat vysokoškolského vzdělání. Je tak třeba dbát na zvýšení kvality všech stupňů vzdělání (vzdělanostní infrastruktura, materiální vybavení a zejména kvalifikovaná a dobře zaplacená pracovní síla v oblasti vzdělávání).

3.3.3 Bytová výstavba

Obr. 26: Výstavba bytů na 1 000 obyvatel v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze

Bytová výstavba patří mezi základní ukazatele atraktivity území – zjednodušeně lze konstatovat, že v atraktivních územích pro život (která jsou zároveň ekonomicky, sociálně i ekologicky silná), probíhá intenzivní bytová výstavba a naopak. Výstavba bytů (po přepočtu na obyvatele) je ve všech třech analyzovaných krajích dlouhodobě pod hodnotou průměru ČR. Moravskoslezský a Karlovarský kraj mají dlouhodobě vyšší výstavbu ve srovnání s Ústeckým krajem. Je to dáno tím, že na jejich území se nachází i oblasti atraktivní pro život (podhůří Beskyd v Moravskoslezském kraji, některé části Karlovarska a Chebska, obecně suburbanizační zóny krajských měst), a právě v těchto oblastech výraznější výstavba probíhá. V Ústeckém kraji mnoho takových oblastí není, proto je i výstavba nižší.

3.4 Shrnutí

V předcházejícím textu byl specifikován vývoj krajů v řadě ukazatelů. Pro názorné zachycení intenzity a směru změn v období 2018–2022 (resp. 2018–2021, pokud za rok 2022 nebyla dostupná data) byl zpracován následující přehled. V přehledu jsou zachyceny změny situace v krajích a v ČR a změny úrovně kraje vůči průměru za ČR:

- Sloupec „Vývoj“ = procentuální srovnání počátečního roku 2018 a koncového roku 2021 nebo 2022.
- Sloupec „Vůči ČR“ = přepočítáno tak, že ČR = 100 % a spočteny rozdíly (v procentních bodech) za jednotlivé kraje za období 2018 až 2021 (2022).

Ve sloupci „Vývoj“ jsou **oranžově** zabarveny hodnoty, u nichž došlo ke zhoršení stavu, a **zeleně** ty, u nichž došlo ke zlepšení stavu (u ukazatelů nezaměstnanosti je jako příznivé bráno snížení).

Ve sloupci „Vůči ČR“ jsou **červeně** označeny hodnoty, vyjadřující zhoršení pozice vůči průměru ČR (tj. zhoršení rozdílů) a **zeleně** hodnoty vyjadřující zlepšení pozice vůči ČR (tj. přiblížení průměru).

Symbolem * jsou označeny ukazatele nezaměstnanosti, kdy je příznivá co nejnižší hodnota. Proto je barevné zvýraznění opačné (červené pro růstové změny).

Tab. 4: Přehled změn hodnot ukazatelů socioekonomického rozvoje v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji mezi roky 2018 a 2021 (či 2022)

Ukazatel	Ústecký kraj		Moravskoslezský kraj		Karlovarský kraj		ČR
	Vývoj	Vůči ČR	Vývoj	Vůči ČR	Vývoj	Vůči ČR	Vývoj
HDP na obyvatele (2021/2018)	+ 11 %	- 0,6 p.b.	+ 9 %	- 2,1 p.b.	+ 5 %	- 4,2 p.b.	+ 12 %
HDP na zaměstnance (2021/2018)	+ 11 %	-2,1 p.b.	+ 15 %	-0,1 p.b.	+ 15 %	+0,2 p.b.	+ 15 %
Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele (2021/2018)	+ 20 %	+2,5 p.b.	+ 17 %	+0,7 p.b.	+ 10 %	-4,8 p.b.	+ 16 %
Tvorba hrubého fixního kapitálu na obyvatele (2021/2018)	+ 2 %	-5,7 p.b.	+ 17 %	+3,3 p.b.	+ 12 %	+0,8 p.b.	+ 11 %
Vývoj počtu aktivních daňových subjektů evidovaných k dani z přidané hodnoty na 1 000 obyvatel (2022/2018)	+5,8 %	-2,6 p.b.	+52,1	+30,7 p.b.	+0,2 %	-6,3 p.b.	+10,4 %
Vývoj počtu aktivních daňových subjektů evidovaných k dani z příjmů fyzických osob na 1 000 obyvatel (2022/2018)	-0,6 %	-0,1 p.b.	-0,8 %	+1,0 p.b.	-4,3 %	-3,3 p.b.	-0,4 %
Vývoj stavu přímých zahraničních investic na obyvatele (2021/2018)	+ 30 %	+2,2 p.b.	+ 11 %	-4,2 p.b.	+ 17 %	-0,8 p.b.	+ 21 %
Vývoj poměru stavu reinvestovaného zisku a základního kapitálu přímých zahraničních investic (2021/2018)	-54 %	-26,9 p.b.	0 %	+17,2 p.b.	-44 %	-27,9 p.b.	-11 %
Výdaje na VaV na 1 zaměstnance (2021/2018)	+ 31 %	+1,3 p.b.	+ 19 %	-0,7 p.b.	- 2 %	-1,6 p.b.	+ 20 %
Zaměstnanost ve službách (SLDB 2021/2011)	+ 0,5 %	-2,2 p.b.	+ 4,2 %	+1,2 p.b.	-0,7 %	-3,4 p.b.	+ 2,8 %
Medián hrubé měsíční mzdy v podnikatelské sféře (2022/2018)	+ 28 %	+1,2 p.b.	+ 27 %	-0,1 p.b.	+ 23 %	-2,2 p.b.	+ 27 %
Podíl nezaměstnaných osob (2022/2018)*	+ 23 %	+2,2 p.b.	+ 10 %	-14,7 p.b.	+ 45 %	+18,8 p.b.	+ 21 %
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (2022/2018)*	-32 %	-28,4 p.b.	-21 %	-16,3 p.b.	+ 12 %	+23,0 p.b.	-10 %
Vývoj počtu obyvatel (2022/2018)	-1,0 %	-2,7 p.b.	-1,1 %	-2,8 p.b.	-0,4 %	-2,1 p.b.	+ 1,7 %
Podíl obyvatel ve věku 15 let a více s vysokoškolským vzděláním (SLDB 2021/2011)	+ 37 %	-1,0 p.b.	+ 37 %	-1,6 p.b.	+ 38 %	-1,1 p.b.	+ 41 %
Výstavba bytů na 1 000 obyvatel (2022/2018)	+ 20 %	+5,5 p.b.	+ 10 %	+3,1 p.b.	+ 93 %	+12,5 p.b.	+ 16 %

Zdroj: Viz odkazy pod obrázky s hodnotami příslušných ukazatelů

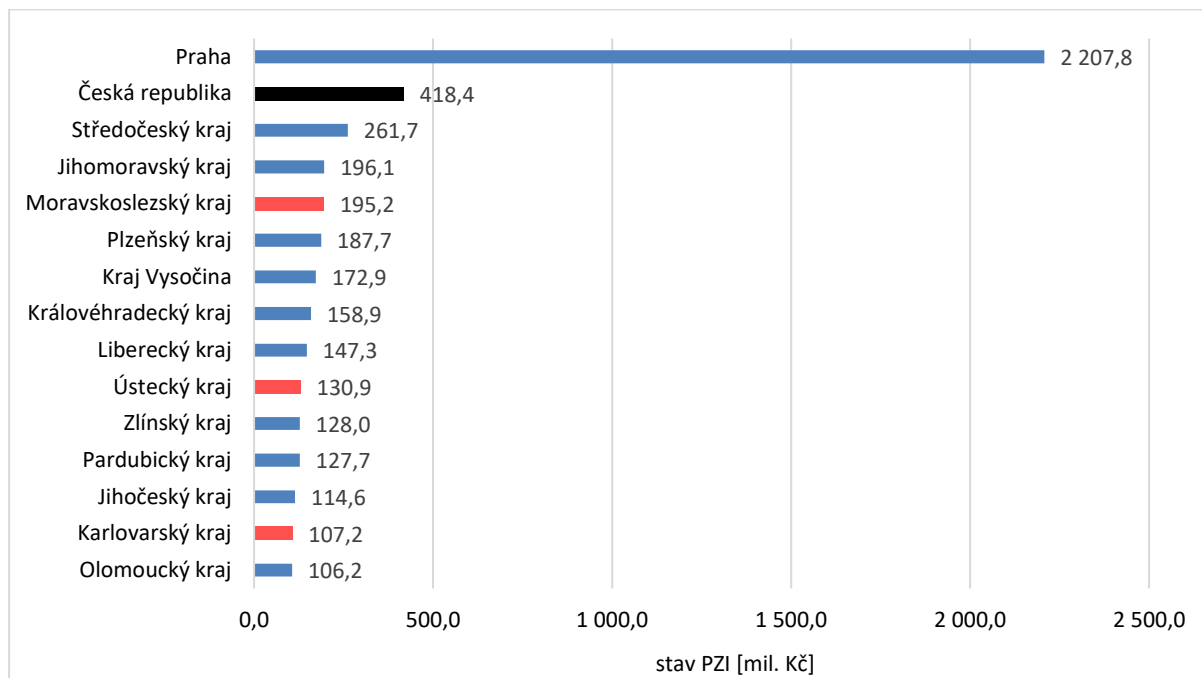
Ze srovnání vývoje mezi roky 2022 (resp. 2021) a 2018 vyplývá, že u většiny ukazatelů se situace zlepšila. V případě ČR došlo ke zlepšení u 13 ze 16 ukazatelů, v případě Ústeckého kraje u 11 ze 16 ukazatelů, v případě Moravskoslezského kraje u 12 ze 16 ukazatelů a v případě Karlovarského kraje u 9 ze 16 ukazatelů. Jak na úrovni ČR, tak na úrovni všech třech krajů se zlepšila situace v oblasti HDP na obyvatele, HDP na zaměstnance, čistého disponibilního důchodu domácností, tvorby hrubého fixního kapitálu, vývoje počtu aktivních daňových subjektů evidovaných k DPH, vývoje stavu PZI,

mediánu hrubé měsíční mzdy, podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva a výstavby bytů. Naopak pokles byl evidován v rámci vývoje počtu aktivních daňových subjektů evidovaných k DPFO a u podílu nezaměstnaných osob.

Situace ve všech třech analyzovaných krajích se tak v roce 2022 (resp. 2021) zlepšila oproti situaci v roce 2018. Nicméně vývoj Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje vůči ČR už tak příznivý nebyl. Ze 16 hodnocených ukazatelů v rámci srovnání se pouze v případě Moravskoslezského kraje více rozdílů mezi krajem a ČR snížilo (9 ukazatelů) než zvýšilo (7 ukazatelů). V případě Ústeckého kraje se pozice vůči ČR zhoršila u 10 ukazatelů a zlepšila jen u 6 ukazatelů a v případě Karlovarského kraje nastalo zhoršení pozice dokonce u 12 ukazatelů a zlepšení jen u 4 ukazatelů. V případě všech tří krajů se zhoršila pozice vůči ČR u HDP na obyvatele, vývoje počtu obyvatel a vývoje podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Zlepšení pozice všech tří krajů vůči ČR nastalo jen u vývoje podílu dlouhodobě nezaměstnaných a u výstavby bytů.

4 Mezikrajské srovnání

4.1 Ekonomika

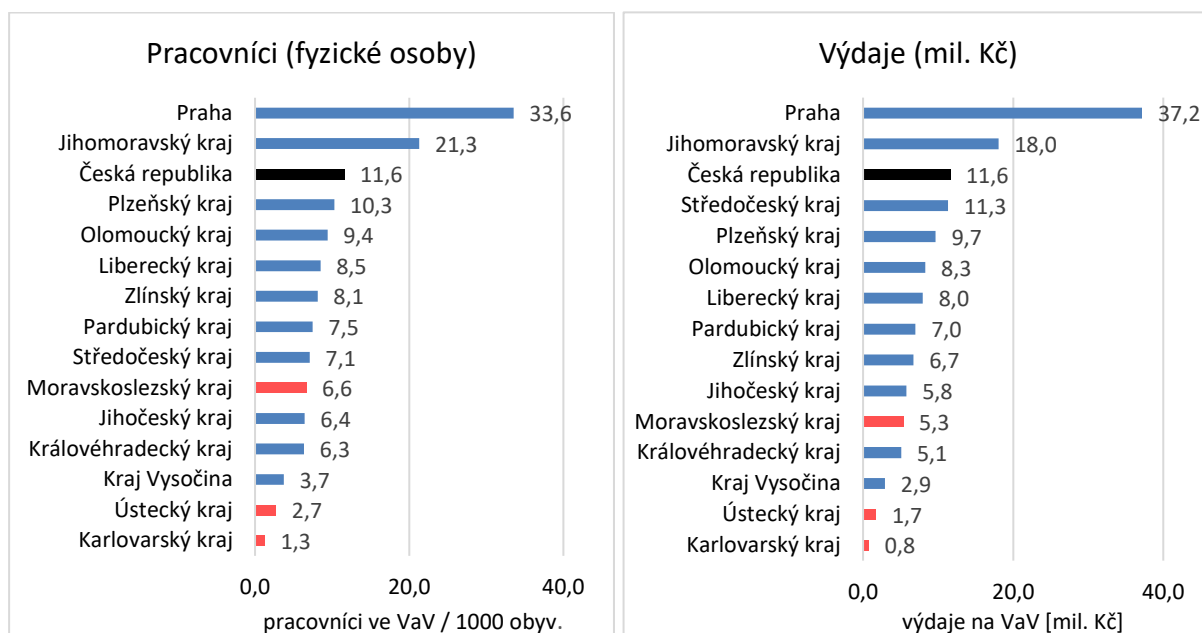

Obr. 27: Stav přímých zahraničních investic na 1 000 obyvatel v krajích České republiky k 31. 12. 2021

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

V případě PZI má zcela dominantní postavení hlavní město Praha, na které připadá 64 % všech investic do ČR. Moravskoslezský kraj má při přepočtu na obyvatele relativně dobré 4. místo, Ústecký kraj mírně podprůměrné 9. místo a Karlovarský kraj předposlední 13. místo. Pozici všech třech krajů přitom vylepšuje systém investičních pobídek, kdy část pobídek je realizovaná jen na území regionů s nadprůměrně vysokou nezaměstnaností, a právě na území těchto tří krajů řada takovýchto regionů leží. Tato situace poukazuje na nízkou atraktivitu zejména Ústeckého a Karlovarského kraje i přes zvýhodněný systém pobídek (vzhledem k nadprůměrné nezaměstnanosti mohou čerpat investoři i hmotnou podporu na nová pracovní místa a hmotnou podporu školení a rekvalifikace), kdy limitem je především málo vzdělaná pracovní síla a celková ekonomická, sociální a ekologická slabost těchto území.

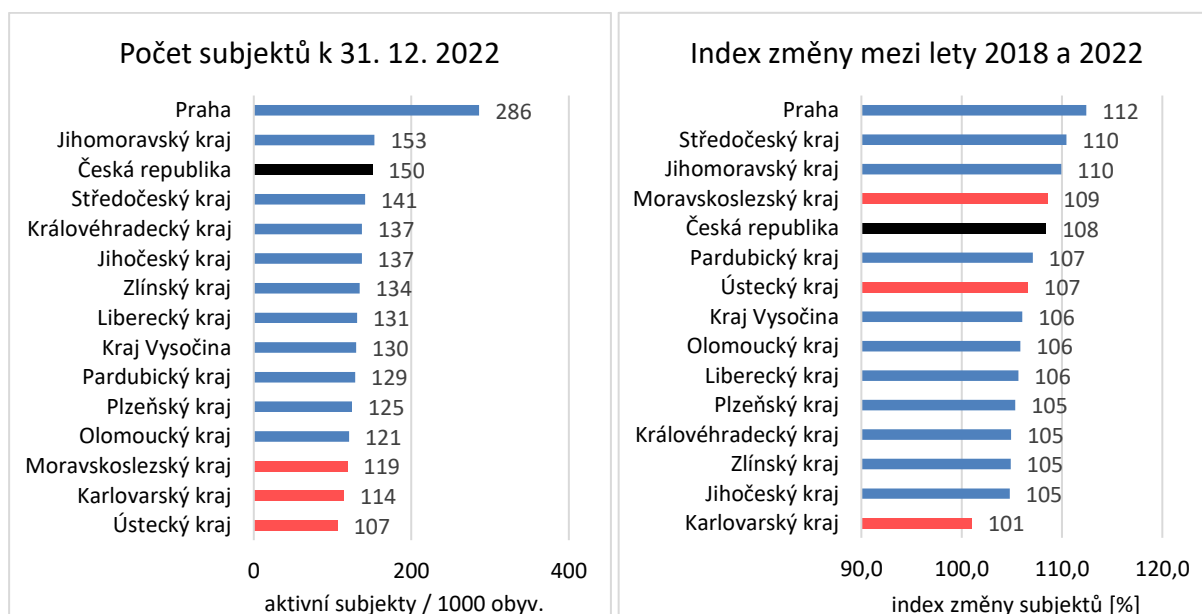
Také oblast vědy a výzkumu je koncentrována na území dvou regionů – hlavního města Prahy a Jihomoravského kraje (zejména do města Brna), kde se nachází potřebná vědecká infrastruktura, vysoké školy a vysoce kvalifikovaná pracovní síla. Co do počtu obyvatel by se měl Moravskoslezský kraj pohybovat na 3. či 4. místě (společně se Středočeským krajem), ale pohledem pracovníků vědy a výzkumu (při přepočtu na obyvatele) je na 9. místě a pohledem výdajů na vědu a výzkum (při přepočtu na obyvatele) je na 10. místě mezi kraji ČR, a to i přes silnou přítomnost zejména technického vysokého školství. Ústecký a Karlovarský kraj jsou pak v obou případech (pracovníci VaV a výdaje na VaV) na předposledním a posledním 13. a 14. místě, což dále podvazuje jejich možnosti růstu.

Obr. 28: Pracovníci vědy a výzkumu a výdaje na vědu a výzkum v krajích České republiky k 31. 12. 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze, Výzkum a vývoj v ČR – územní srovnání

Na konci roku 2022 byla dle dat MŠMT ČR největší veřejnou vysokou školou na území třech analyzovaných krajů Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, která vykazovala 11 215 studentů. Jednalo se tak o 8. největší veřejnou vysokou školu v ČR (celkem je v ČR 26 veřejných vysokých škol). Následovaly Ostravská univerzita (8 962 studentů, 11. místo), Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (7 881 studentů, 14. místo) a Slezská univerzita v Opavě (5 173 studentů, 18. místo).

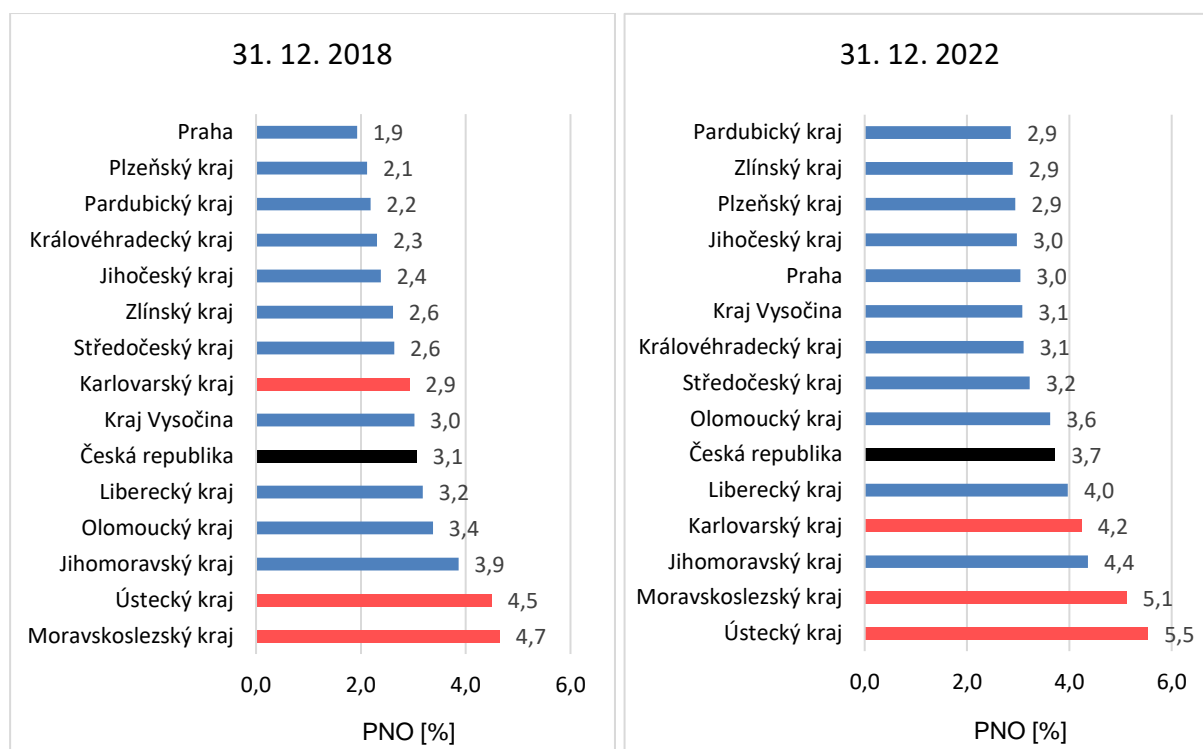
Obr. 29: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v krajích České republiky k 31. 12. 2022 a index změny jejich počtu mezi 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze, Statistiky z registru ekonomických subjektů

Počet ekonomicky aktivních subjektů (při přepočtu na obyvatele) zobrazuje určitou míru ekonomické (podnikatelské) aktivity, je však třeba konstatovat, že jsou stejnou měrou započteny jak mikropodniky,

tak největší zaměstnavatelé. Ke konci roku 2022 zaujímaly Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký kraj tři poslední místa (12., 13. a 14. místo) mezi kraji ČR, což poukazuje na ekonomickou slabost daných krajů a částečně i na nejvýraznější zastoupení velkých podniků v rámci struktury subjektů dle počtu zaměstnanců mezi všemi kraji ČR. Trendem do budoucna a stabilizačním prvkem ekonomiky jsou však malé a střední podniky. Pozitivní zprávou tak je nadprůměrný nárůst počtu ekonomicky aktivních subjektů v Moravskoslezském kraji mezi lety 2018 a 2022 (4. místo mezi kraji ČR) i relativně průměrný nárůst v Ústeckém kraji (6. místo), avšak negativní zprávou je víceméně stagnace v Karlovarském kraji (poslední 14. místo).

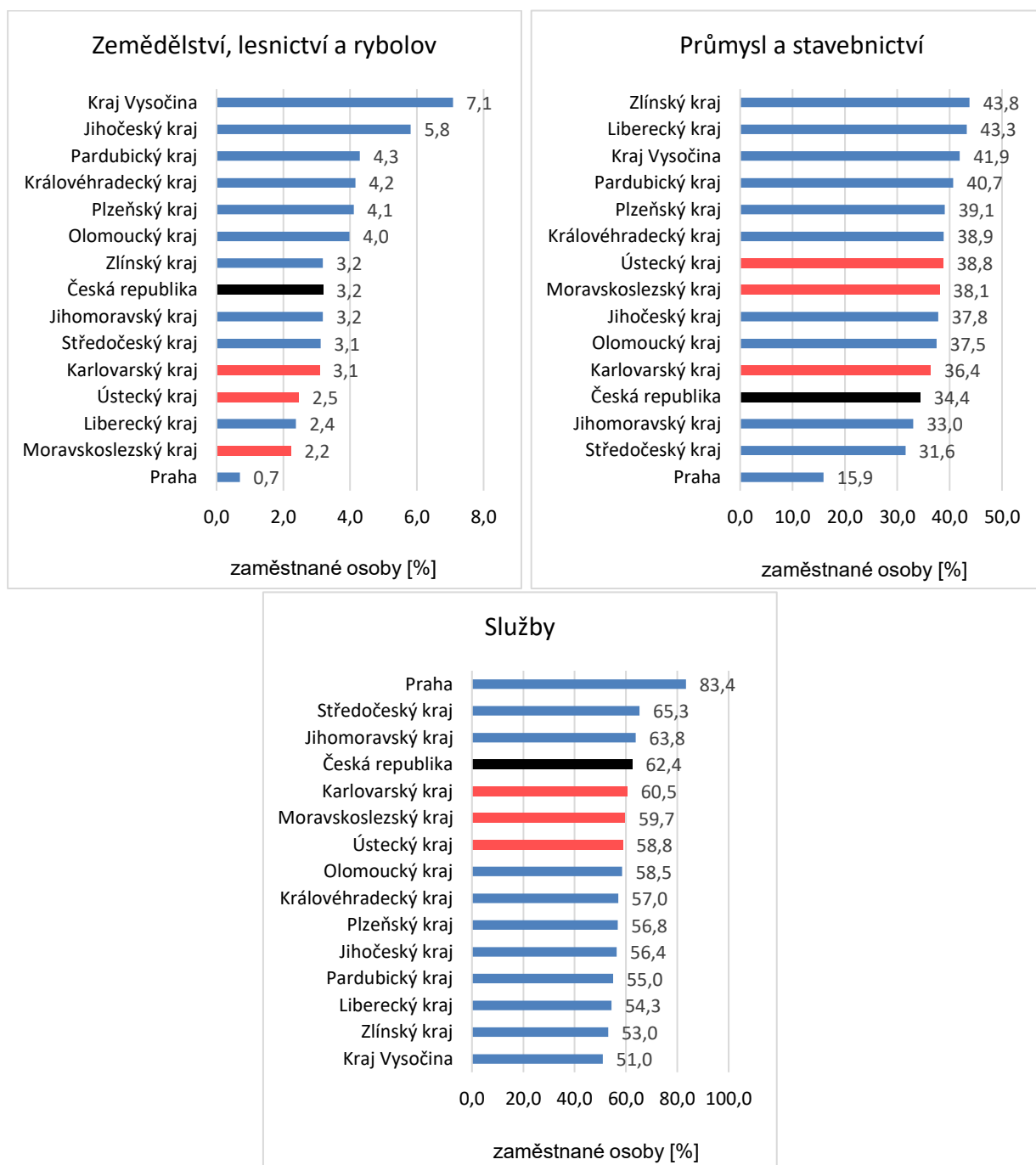
4.2 Trh práce

Obr. 30: Podíl nezaměstnaných osob v krajích České republiky k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

Průměrná nezaměstnanost v ČR měřená prostřednictvím podílu nezaměstnaných osob se mezi konci let 2018 a 2022 zvýšila z 3,1 % na 3,7 %. Nárůst zaznamenaly všechny kraje ČR. Ústecký a Moravskoslezský kraj patří dlouhodobě ke krajům s nejvyšší nezaměstnaností v ČR, jedná se o typické příklady strukturálně postižených regionů. Ke konci let 2018 i 2022 tak zaujímaly předposlední a poslední místo mezi kraji ČR. Strukturálně postižené oblasti se nacházejí i v Karlovarském kraji (především Sokolovsko), avšak zbývající části kraje jsou závislé na cestovním ruchu (lázeňství, horská turistika v Krušných horách), proto region vykazuje lepší hodnoty nezaměstnanosti. Na konci roku 2018 se jednalo o průměr mezi kraji ČR, avšak na konci roku 2022 o podprůměr na 11. místě, což zapříčinila zhoršující se ekonomická situace a snadná zranitelnost lokální ekonomiky.

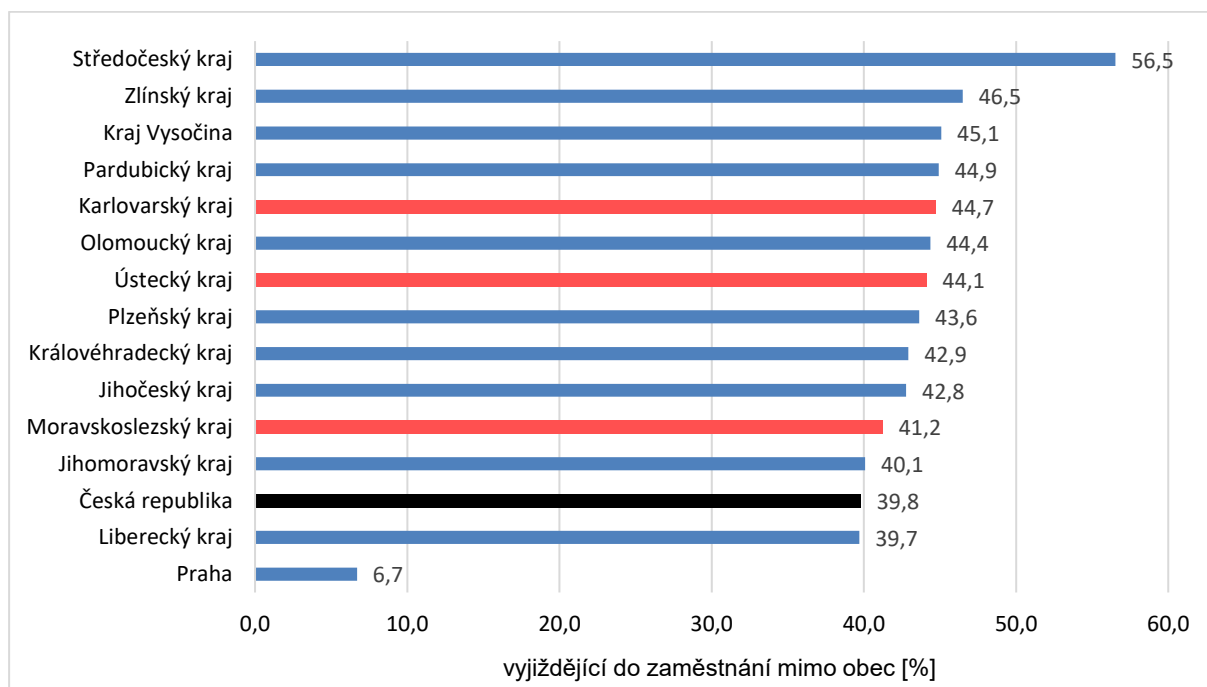

Obr. 31: Podíl zaměstnaných osob dle odvětví ekonomiky v krajích České republiky k 26. 3. 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

Základní členění zaměstnaných osob dle odvětví ekonomické činnosti je na tři sektory. První sektor (primér) tvoří zemědělství, lesnictví a rybolov. V tomto směru se všechny tři kraje pohybují pod průměrem ČR (10., 11. a 13. místo mezi kraji ČR), jelikož v nich byla dlouhodobě upřednostňována těžba nerostných surovin, zpracovatelský průmysl a energetika, později rozvoj služeb. V případě druhého sektoru (sekundér), který tvoří průmysl a stavebnictví (včetně těžby a energetiky), se Ústecký a Moravskoslezský kraj pohybují na průměrné úrovni (7. a 8. místo mezi kraji ČR) a Karlovarský kraj dokonce na podprůměrné úrovni (11. místo mezi kraji ČR). Je třeba dodat, že před rokem 1989 tvořily zmíněné kraje pilíře socialistické ekonomiky, ale zejména v průběhu transformačních 90. let 20. století řada průmyslových provozů svou činnost omezila či zcela ukončila. Vzhledem k negativním změnám

v ekonomice se tak vytvořilo několik strukturálních problémů, řada stávajících výrob má jen nízkou přidanou hodnotu a míru progresivity. První dva výrobní sektory pak doplňuje třetí nevýrobní sektor v podobě služeb (terciér), kde se všechny tři kraje pohybují těsně pod průměrem ČR, ale stále na mírně nadprůměrné pozici mezi všemi kraji ČR (4., 5. a 6. místo). Jak již bylo zmíněno, Karlovarskému kraji v tomto smyslu pomáhá přítomnost lázeňství a horské turistiky, Moravskoslezskému a Ústeckému kraji také sídelní struktura v podobě větších obcí, kde se služby spíše koncentrují (zejména na území Moravskoslezského kraje se nachází třetí populačně největší město ČR a několik měst Ostravské metropolitní oblasti s více než 50 tis. obyvatel – Havířov, Opava, Frýdek-Místek, Karviná).

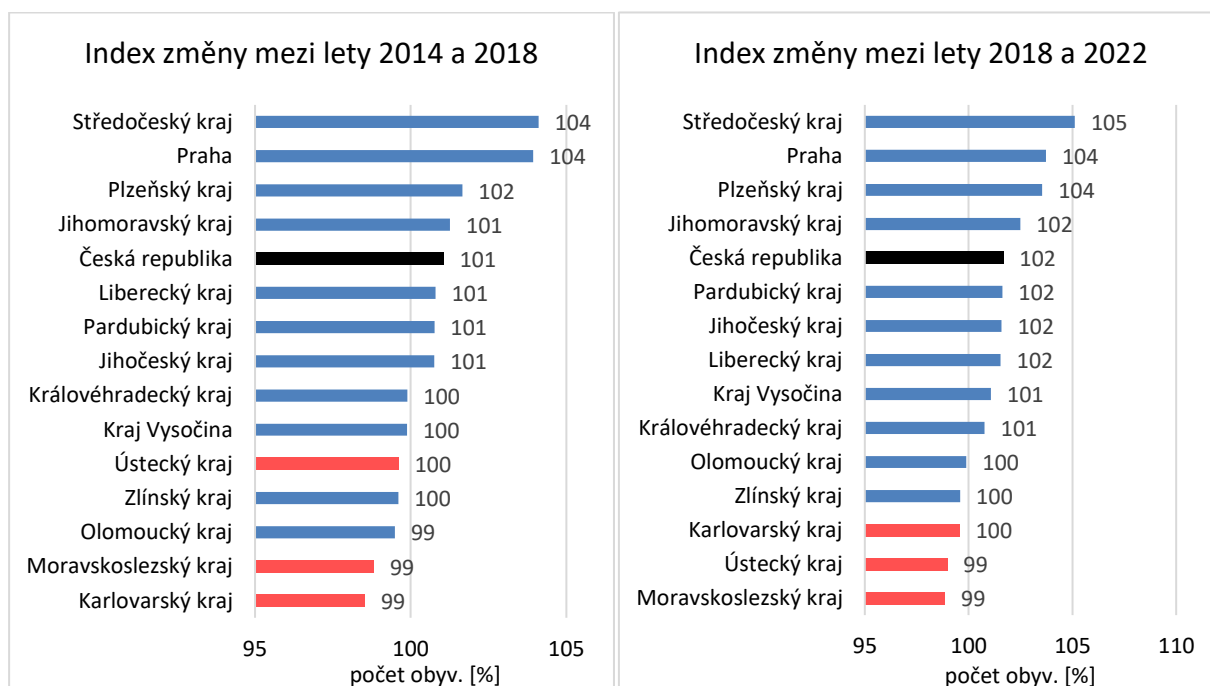

Obr. 32: Podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec v krajích České republiky k 26. 3. 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

V rámci podílu vyjíždějících do zaměstnání mimo obec vykázal Karlovarský kraj nadprůměrnou 5. nejvyšší hodnotu mezi kraji ČR, Ústecký kraj spíše průměrnou 7. nejvyšší hodnotu a Moravskoslezský kraj podprůměrnou 11. nejvyšší hodnotu. Ukazatel vyjadřuje zaměstnání mimo obec bydliště, ta se však může nacházet na území domovského kraje i mimo něj. Vliv na výsledek tak má i sídelní struktura, kdy v krajích s většími obcemi (Moravskoslezský a Ústecký kraj) je podíl nižší, protože ve větších obcích jsou často lokalizována pracovní místa.

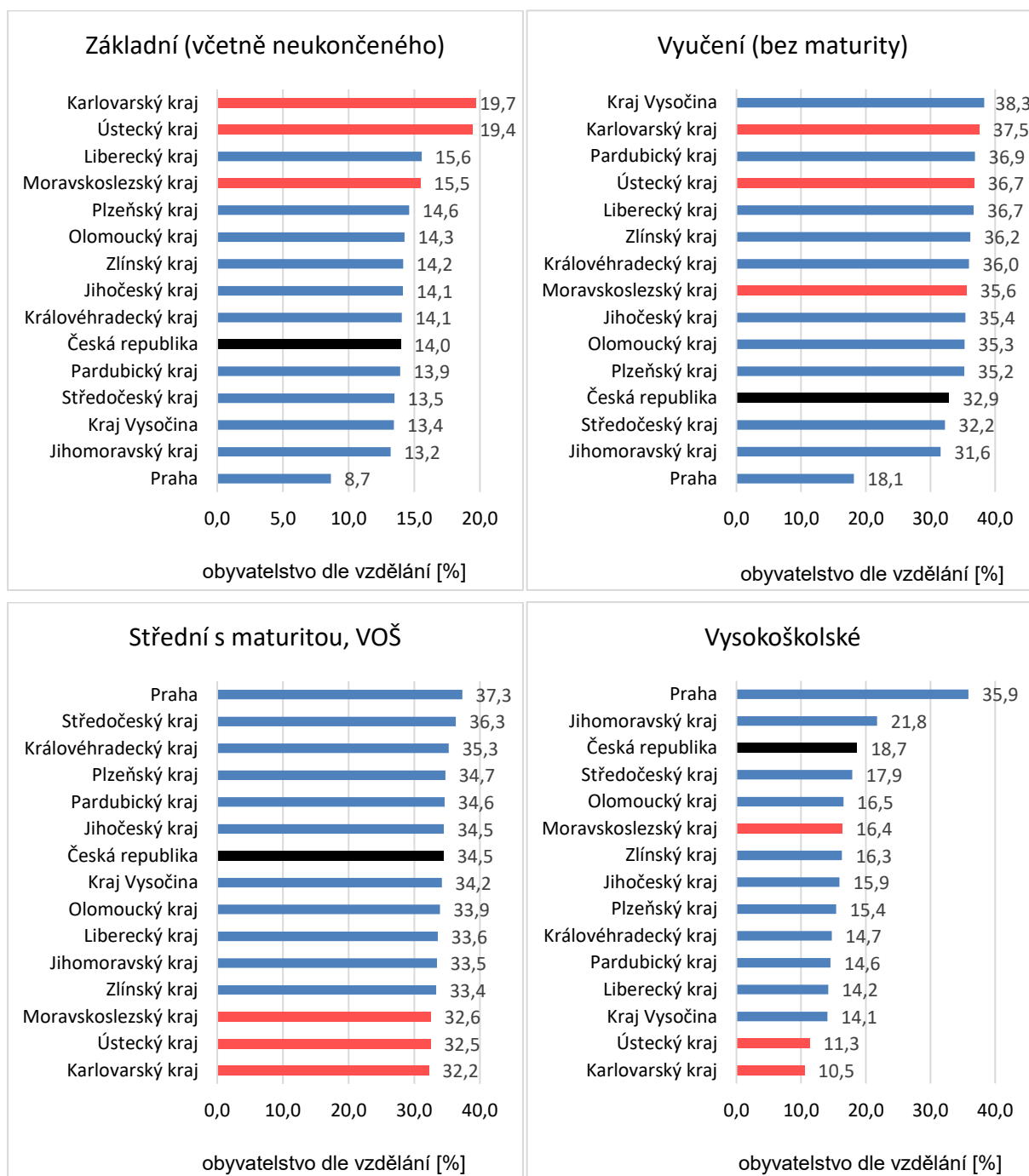
4.3 Obyvatelstvo

Obr. 33: Index změny počtu obyvatel v krajích České republiky v obdobích 2014–2018 a 2018–2022 (vždy k 31. 12.)

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel

Podstatnou složkou stabilizace a možného rozvoje krajů je přítomnost obyvatelstva (ideálně přiměřený nárůst počtu obyvatel). V obou analyzovaných obdobích – 2014 až 2018 a následně 2018 až 2022 – však všechny tři kraje zaujímají podprůměrnou pozici mezi kraji ČR, a navíc stagnaci či dokonce úbytek počtu obyvatel: v období 2014 až 2018 se jedná o 10., 13. a 14. místo, v období 2018 až 2022 pak přímo o poslední 12., 13. a 14. místo mezi kraji ČR. Situace se tak v čase zhoršila, a navíc její negativní působení prohlubuje i skutečnost, že kraje opouštějí ve značné míře především mladší lidé, kvalifikovanější lidé a ekonomicky zajištěnější lidé. Typickým příběhem je odchod za studiem na vysokou školu mimo území těchto tří krajů s velmi malým podílem navracejících se absolventů (častým odůvodněním je absence pracovních míst, resp. absence pracovních míst v odpovídajících oborech za odpovídající mzdu).

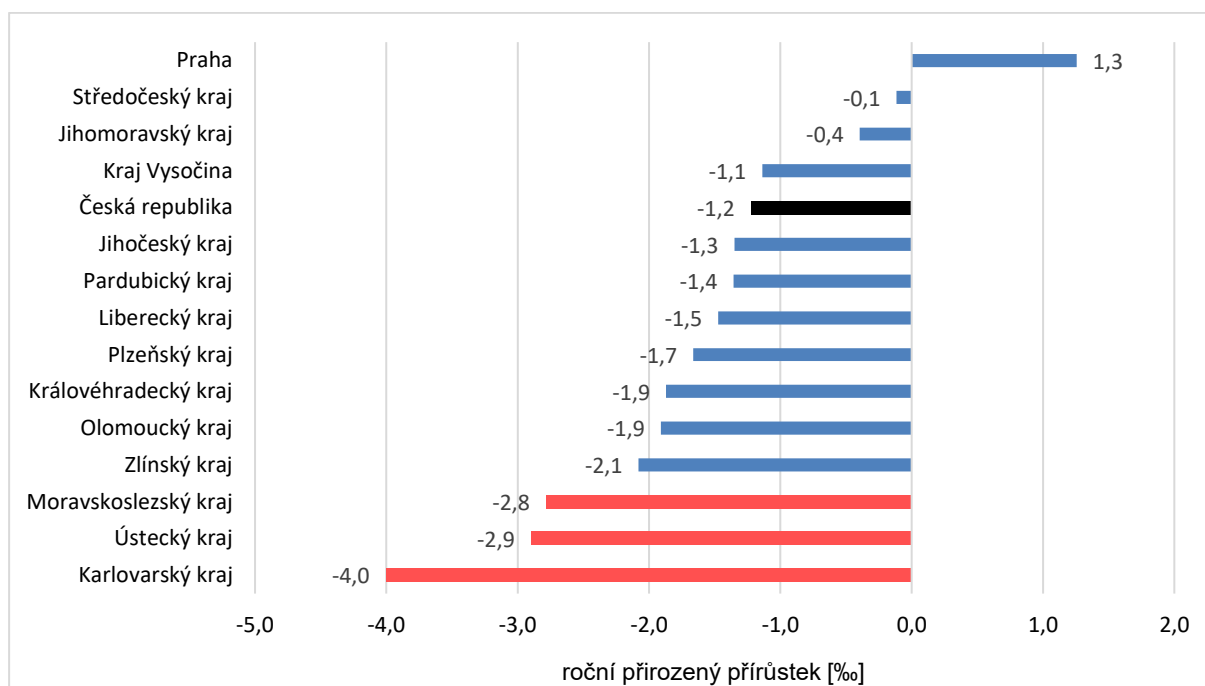
Obr. 34: Podíl obyvatel ve věku 15 let a více dle nejvyššího dosaženého vzdělání v krajích České republiky k 26. 3. 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

Oblast vzdělanosti populace je měřena za obyvatelstvo ve věku 15 let a více. Obecně platí, že nižší vzdělanost je soustředěna na seniory, kteří se už nepohybují na trhu práce, a v souvislosti s přirozenou obměnou populace a masifikací vysokoškolského vzdělávání dochází v čase ke zvyšování vzdělanosti (a kvalifikace) obyvatelstva. Neděje se však ve všech krajích stejným tempem. V případě podílu obyvatelstva se základním vzděláním (včetně neukončeného základního vzdělání a osob bez vzdělání) zaujímaly Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj nadprůměrné 1., 2. a 4. místo mezi kraji ČR. Část těchto obyvatel je již v seniorském věku, což nemá dopady na trh práce (ale stále působí například v informační a finanční gramotnosti včetně kritického myšlení); část obyvatel se na trhu práce stále

pohybuje či bude pohybovat, a tato skutečnost snižuje míru jejich uplatnění, adekvátní finanční ohodnocení i atraktivitu pro tuzemské či zahraniční investory.

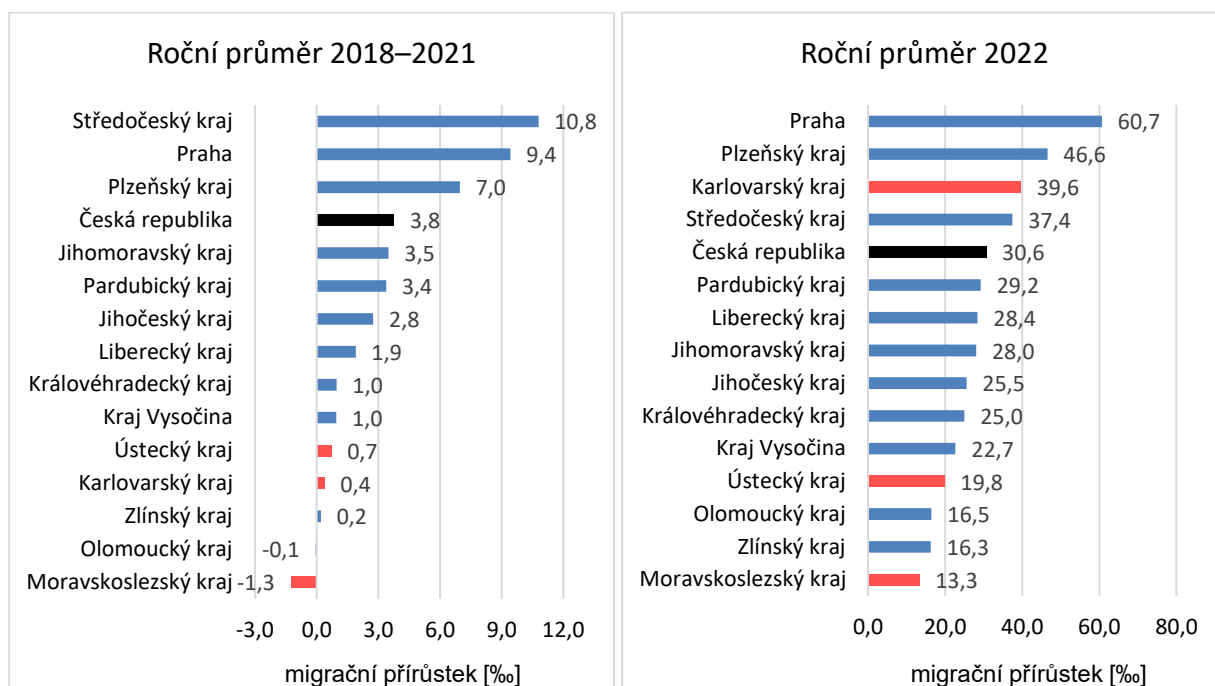
U podílu obyvatel s vyučením (bez maturity) nejsou rozdíly tak velké, Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj zaujímají nadprůměrné 2. a 4. a průměrné 8. místo mezi kraji ČR. Také v případě obyvatel s maturitou (včetně nástaveb, konzervatoří a VOŠ) jsou rozdíly mezi kraji relativně malé, přesto Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský kraj zaujímají poslední 12., 13. a 14. místo. V rámci podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním panuje do jisté míry opozitní situace k obyvatelstvu se základním vzděláním. Zcela podprůměrnou pozici zaznamenaly Ústecký a Karlovarský kraj (poslední 13. a 14. místo). Moravskoslezský kraj skončil na mírně nadprůměrném 5. místě mezi kraji ČR, což zapříčinila přítomnost několika vysokých škol (především s kvalitními technickými obory).

Obr. 35: Průměrný roční přirozený přírůstek v krajích České republiky za období 2018–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel

Přirozený přírůstek je dán procesy natality a mortality, kdy je z hlediska dalšího rozvoje žádoucí, aby počty živě narozených převyšovaly počty zemřelých. Pouze hlavní město Praha však mezi lety 2018 až 2022 zaznamenalo v ročních průměrech kladné hodnoty (tedy přirozený přírůstek), zatímco ostatní kraje ČR záporné hodnoty (tedy přirozený úbytek). Po přepočtu na obyvatele byl nejvýraznější přirozený úbytek zaznamenán právě v Moravskoslezském, Ústeckém a Karlovarském kraji (12., 13. a 14. místo), což je spojeno s odchodem mladého obyvatelstva, které pak přenáší porodnost do jiných krajů, zatímco starší obyvatelé zůstávají.

Obr. 36: Průměrný roční migrační přírůstek v krajích České republiky za období 2018–2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel

Druhou složkou pohybu obyvatel je migrační přírůstek, který se skládá z počtu přistěhovalých do území a vystěhovalých z území. V tomto směru bylo analyzované pětileté období 2018 až 2022 rozděleno na dvě části. V rámci ročních průměrů za období let 2018 až 2021 vykazovalo 12 krajů kladné hodnoty (tedy migrační přírůstek) a 2 kraje záporné hodnoty (tedy migrační úbytek). Právě Moravskoslezský kraj obsadil 14. místo s nejvýraznějším migračním úbytkem, což je dáno i tím, že na jeho území mohou obyvatelé získat relativně dobré vzdělání, ale pak z důvodu nedostatku pracovních míst (zejména adekvátně zaplacených pracovních míst) kraj opouštějí. Také Ústecký a Karlovarský kraj obsadily podprůměrné 10. a 11. místo mezi kraji ČR s velmi nízkou hodnotou migračního přírůstku, kdy tamní populace vykazuje nízké vzdělání, a proto v takové míře ani neodchází z kraje pryč za zaměstnáním (velmi málo lidí se však na území těchto dvou krajů i stěhuje, a to z důvodu slabé ekonomické, sociální i ekologické situace).

Druhou část analyzovaného období reprezentuje rok 2022, kdy všechny kraje zaznamenaly migrační přírůstek, v porovnání s předchozími lety navíc poměrně výrazný. Toto bylo způsobeno uprchlickou vlnou z Ukrajiny kvůli ruské agresi. Příchod uprchlíků (často ženy a děti) by tak mohl znamenat příležitost nejen v demografické oblasti, nicméně pouze Karlovarský kraj v tomto směru zaznamenal nadprůměrné hodnoty (3. místo mezi kraji ČR), a to zejména kvůli již existující východoevropské menšině v tomto kraji. Ústecký, a především Moravskoslezský kraj zaznamenaly podprůměrné hodnoty (11. a poslední 14. místo mezi kraji ČR).

4.4 Shrnutí

Shrnutí mezikrajského srovnání bylo provedeno metodou určení pořadí tří analyzovaných krajů mezi všemi 14 kraji ČR (resp. hlavním městem Prahou a 13 kraji) podle vybraných ukazatelů. První pořadí znamenalo nejvyšší hodnotu (resp. nejlepší hodnotu). Pouze v případě podílu nezaměstnaných osob

a podílu vyjíždějících za prací mimo obec bylo zvoleno opačné pořadí, jelikož u nich nejvyšší hodnota znamená nejhorší hodnotu z hlediska rozvoje kraje. Následně bylo vypočteno průměrné pořadí třech analyzovaných krajů za všechny vybrané ukazatele dohromady.

Tab. 5: Přehled pořadí Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje mezi kraji České republiky

Ukazatel	Ústecký kraj	Moravskoslezský kraj	Karlovarský kraj
Stav přímých zahraničních investic na 1 000 obyvatel k 31. 12. 2021	9.	4.	13.
Pracovníci vědy a výzkumu k 31. 12. 2021	13.	9.	14.
Výdaje na vědu a výzkum k 31. 12. 2021	13.	10.	14.
Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel k 31. 12. 2022	14.	12.	13.
Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů mezi 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022	6.	4.	14.
Podíl nezaměstnaných osob (%) k 31. 12. 2022 *	14.	13.	11.
Podíl zaměstnaných osob (%) ve službách k 26. 3. 2021	6.	5.	4.
Podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec (%) k 26. 3. 2021 *	8.	4.	10.
Index změny počtu obyvatel v období 2018–2022	13.	14.	12.
Podíl obyvatel ve věku 15 let a více s vysokoškolským vzděláním k 26. 3. 2021	13.	5.	14.
Průměrný roční přirozený přírůstek za období 2018–2022	13.	12.	14.
Průměrný roční migrační přírůstek za období 2018–2022	10.	14.	11.
Roční migrační přírůstek za rok 2022	11.	14.	3.
Průměrné pořadí mezi kraji České republiky	11,0	9,2	11,3

Zdroj: Viz odkazy pod obrázky s hodnotami příslušných ukazatelů

Pozn.: 1. = nejvyšší hodnota, 14. = nejnižší hodnota, u dvou ukazatelů označených * je pořadí naopak (nejvyšší hodnota totiž znamená nejméně příznivý údaj)

Ze tří analyzovaných krajů dopadl nejlépe Moravskoslezský kraj, jehož průměrné pořadí mezi kraji ČR činilo 9,2 (i tak se však jedná o velmi slabý výsledek v kontextu všech krajů ČR). Další dva analyzované kraje pak skončily ještě hůře: Ústecký kraj (průměrné pořadí 11,0) a Karlovarský kraj (průměrné pořadí 11,3). U většiny ukazatelů se tedy jednalo o velmi slabé výsledky, výjimky však tvoří zejména podíl zaměstnaných ve službách (4., 5. a 6. pořadí mezi 14 kraji ČR), ale též podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec (4., 8. a 10. pořadí mezi kraji ČR). V případě Ústeckého a Moravskoslezského kraje ve srovnání příznivě skončily i stav přímých zahraničních investic a index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů.

5 Vnitrokrasské srovnání

5.1 Ekonomie

V rámci Ústeckého kraje jsou pro zahraniční investice nejvíce atraktivní okresy Litoměřice (25 % všech PZI v kraji, je zde Lovosická průmyslová zóna) a okresy Chomutov, Louny a Teplice (všechny 16 % všech PZI v kraji). V Ústeckém kraji není dominantní postavení okresu s krajským městem dáno tím, že celé území kraje trpí nadprůměrnou nezaměstnaností, a tudíž v rámci systému investičních pobídek jsou výrazné pobídky nabízeny ve všech okresech kraje. Okres Ústí nad Labem má tak pouze průměrné postavení (11 % všech PZI) a zbývající okresy Děčín (7 % všech PZI) a Most (5 % všech PZI). Zbývající 4 % se nepodařilo přiřadit do žádného okresu.

Tab. 6a: Stav přímých zahraničních investic v okresech Ústeckého kraje k 31. 12. 2021 [v mil. Kč]

Území	Základní kapitál	Reinvestovaný zisk	Ostatní kapitál	Celkem
Ústecký kraj	76 477,9	17 398,3	10 702,4	104 578,6
Děčín	3 641,1	8 023,5	-4 798,1	6 866,5
Chomutov	13 004,2	3 575,6	115,6	16 695,5
Litoměřice	8 760,5	10 788,7	6 346,3	25 895,4
Louny	23 077,5	-5 158,0	-1 083,7	16 835,8
Most	7 408,0	-3 224,2	1 344,6	5 528,4
Teplice	9 506,5	-1 450,2	8 320,5	16 376,8
Ústí nad Labem	6 633,0	4 842,7	457,3	11 933,0
Nezařazeno – kraj	4 447,2	0,0	0,0	4 447,2

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

Z hlediska PZI má Moravskoslezský kraj dvě dominantní centra, a sice okres Frýdek-Místek (39 % všech PZI v kraji) a okres Ostrava-město (32 % všech PZI). Tyto dva okresy zodpovídají dohromady za téměř tři čtvrtiny všech PZI. U prvního z nich je to dáno především vstupem korejské automobilky Hyundai a jejích subdodavatelů (případě dalších firem v autoprůmyslu), u druhého z nich pak svou populační velikostí, rolí krajského centra a sídlem řady vysokých škol, což přispívá k vyšší vzdělanosti zejména v technických oborech. Další okresy mají tím pádem podprůměrné postavení – okres Nový Jičín (9 % všech PZI), okres Karviná (8 % všech PZI), okres Opava (7 % všech PZI) – či výrazně podprůměrné postavení, kdy na okres Bruntál připadají jen 3 % všech PZI v kraji. V případě posledně jmenovaných okresů to poukazuje na velmi nízkou atraktivitu těchto regionů pro zahraniční investory (slabá socioekonomická pozice pohraničí). Zbývající 2 % se nepodařilo přiřadit do žádného okresu.

Tab. 6b: Stav přímých zahraničních investic v okresech Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2021 [v mil. Kč]

Území	Základní kapitál	Reinvestovaný zisk	Ostatní kapitál	Celkem
Moravskoslezský kraj	112 482,2	127 509,1	-10 029,1	229 962,2
Bruntál	2 009,8	2 830,1	2 042,1	6 882,1
Frýdek-Místek	26 485,1	77 263,6	-13 118,2	90 630,5
Karviná	17 346,1	-641,7	1 133,4	17 837,7
Nový Jičín	9 727,3	16 477,5	-4 887,8	21 317,0
Opava	3 713,2	13 746,1	-1 860,5	15 598,8
Ostrava-město	49 145,4	17 833,6	6 661,9	73 640,8
Nezařazeno – kraj	4 055,3	0,0	0,0	4 055,3

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

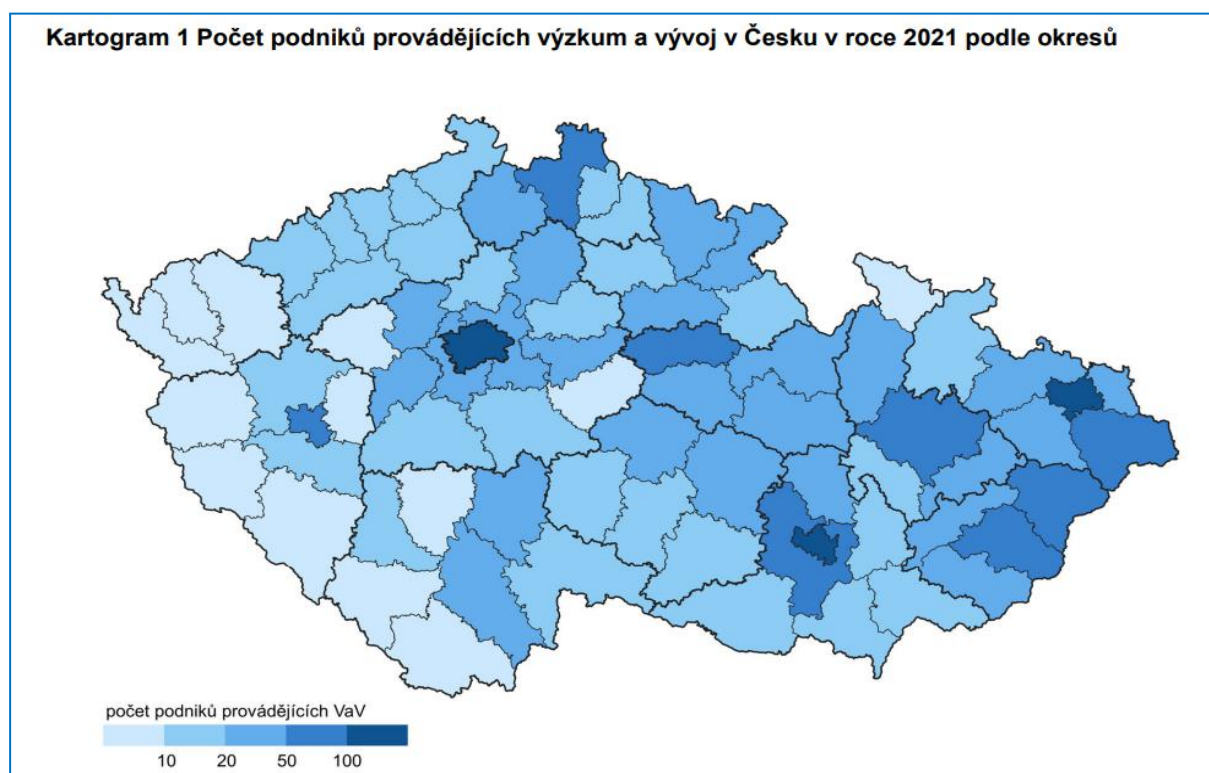
Statistika stavu PZI je částečně ovlivněna tím, že se mnohdy za jednotlivé ekonomické subjekty přiřazuje dle sídla subjektu (i když řada poboček leží v jiných regionech) nebo se dá zařazení určit jen

na úrovni kraje (nikoliv však okres). Jsou tak mírně nadhodnoceny okresy s větším množstvím sídel subjektů, což jsou okresy s krajskými městy. To lze dokumentovat i na Karlovarském kraji, kde 41 % všech PZI připadá na okres Karlovy Vary, dále 29 % na okres Cheb, 10 % na okres Sokolov a 20 % se nepodařilo zařadit. Krajská města jsou také pro zahraniční investory obecně atraktivnější (větší počet obyvatel, často větší kvalifikace a podíl zaměstnaných ve službách). Naopak okres Sokolov je značně neatraktivní kvůli své struktuře zaměstnaných podle odvětví ekonomické činnosti a nízké vzdělanosti a kvalifikaci tamních obyvatel.

Tab. 6c: Stav přímých zahraničních investic v okresech Karlovarského kraje k 31. 12. 2021 [v mil. Kč]

Území	Základní kapitál	Reinvestovaný zisk	Ostatní kapitál	Celkem
Karlovarský kraj	19 799,1	7 216,5	3 334,0	30 349,6
Cheb	4 882,7	1 860,4	2 113,9	8 857,1
Karlovy Vary	6 259,6	4 892,9	1 238,9	12 391,3
Sokolov	2 484,0	463,2	-18,8	2 928,4
Nezařazeno – kraj	6 172,8	0,0	0,0	6 172,8

Zdroj: ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice

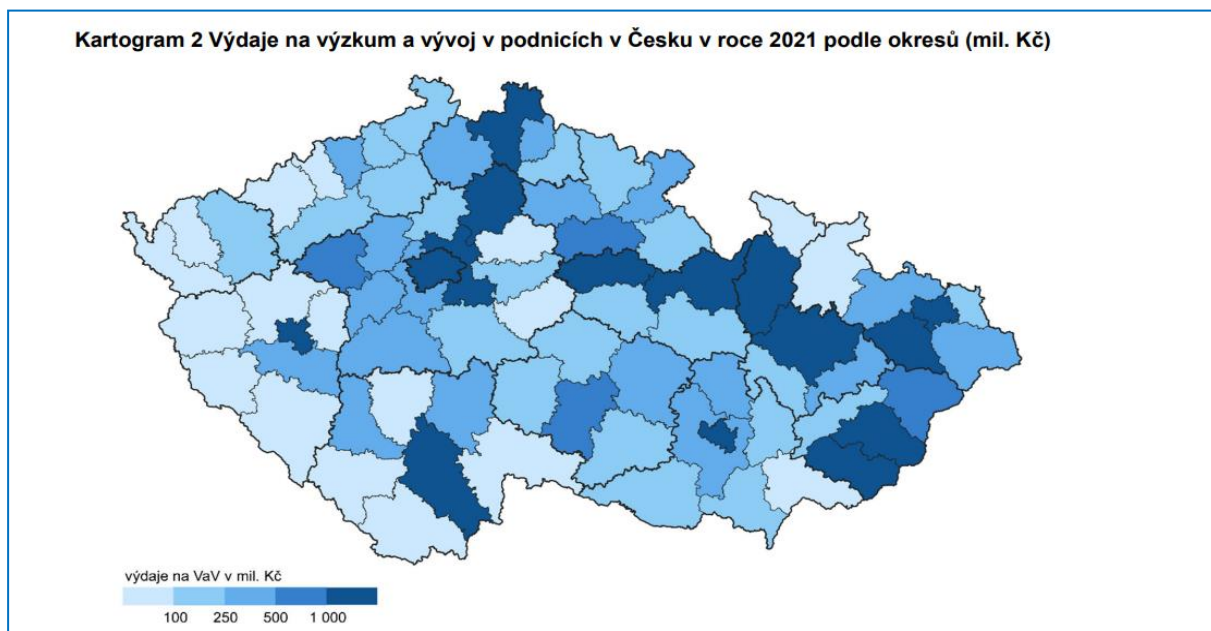

Obr. 37: Počet podniků provádějících výzkum a vývoj v Česku v roce 2021 podle okresů

Zdroj: ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje – 2021

Možnosti růstu jsou spojeny také s oblastí vědy a výzkumu. Ze tří zájmových území jsou na tom nejhůře okresy v Karlovarském kraji, kde je v každém z okresů méně než 10 podniků provádějících výzkum a vývoj. Okresy v Ústeckém kraji mají každý kolem 10 až 20 podniků provádějících výzkum a vývoj, proto jsou Karlovarský a Ústecký kraj ve srovnání se zbytkem ČR na nejhorších příčkách, což silně omezuje jejich možnosti růstu. Důvodem je chybějící kvalifikovaná pracovní síla a nízký počet vysokých škol, které by produkovaly zaměstnance do výzkumu. V Moravskoslezském kraji poté počtem podniků

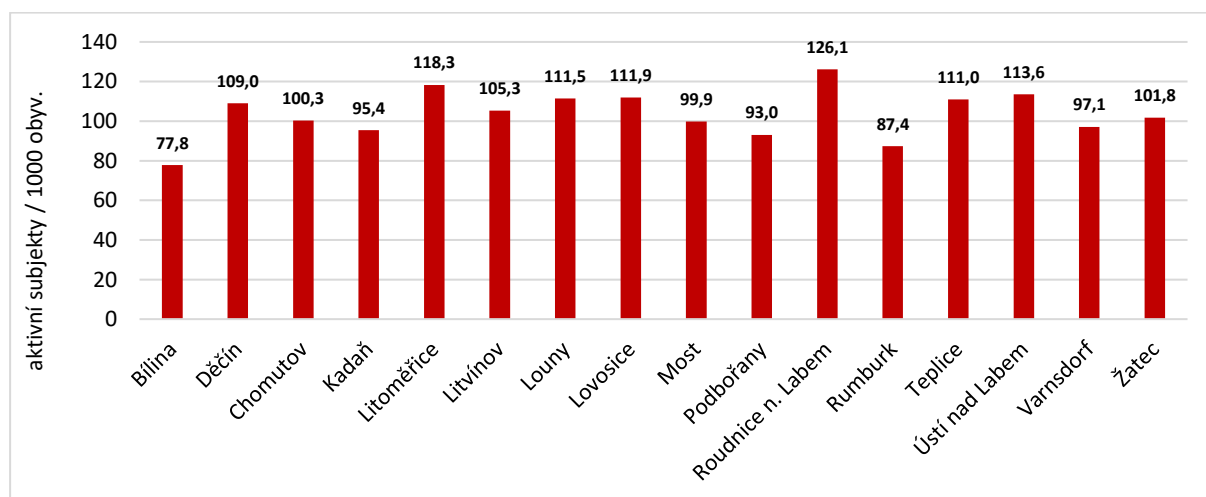
ve výzkumu a vývoji dominuje především okres Ostrava-město, kde se koncentruje potřebná vědecká infrastruktura, kvalifikovaná pracovní síla a potřebné vysoké školy.

Obr. 38: Výdaje na výzkum a vývoj v podnicích v Česku v roce 2021 podle okresů

Zdroj: ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje – 2021

Výdaje na výzkum a vývoj jsou ve všech analyzovaných okresech soustředěné do území s největšími městy. V případě Karlovarského kraje mírně dominuje ve výdajích na výzkum a vývoj okres Karlovy Vary, což je ovšem podmíněno nízkým počtem podniků provádějících výzkum a vývoj v kraji. V Ústeckém kraji jsou výdaje na výzkum a vývoj koncentrovány do centrální části Ústecko-chomutovské aglomerace a v případě Moravskoslezského kraje jednoznačně ve výdajích dominují okresy Ostrava-město a Nový Jičín (kvalifikovaná pracovní síla, dostatek podniků výzkumu a vývoje).

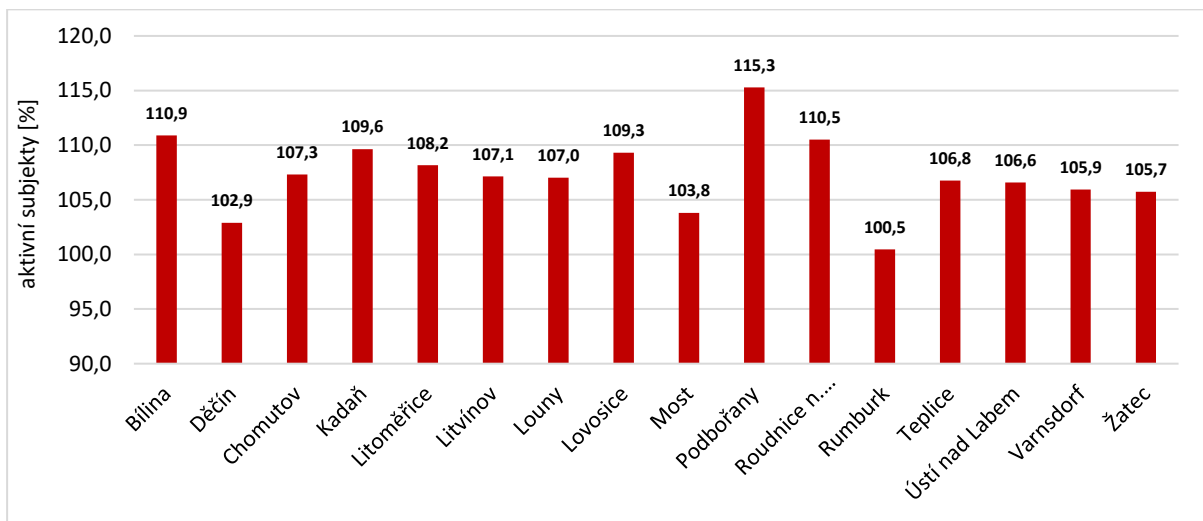

Obr. 39a: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje k 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – zaměstnanost

Počet ekonomicky aktivních subjektů může při přepočtu na obyvatele lépe poukázat na ekonomickou slabost daného území. Situace týkající se ekonomické (podnikatelské) aktivity v SO ORP Ústeckého kraje se příliš neliší od sousedního Karlovarského kraje. Změny mezi jednotlivými SO ORP nejsou

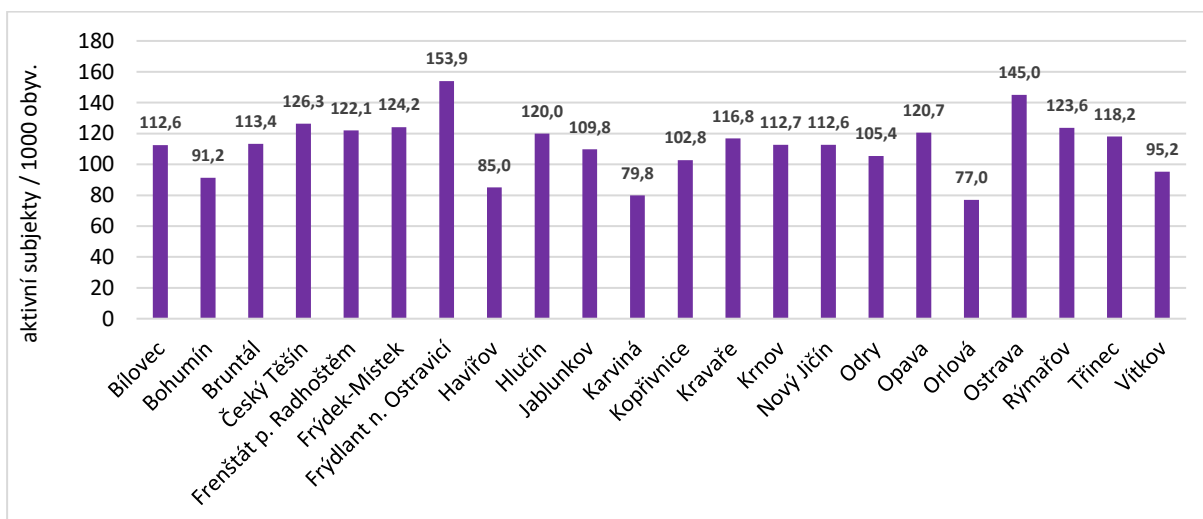
v přepočtu na obyvatele výrazné, nejlépe si vedou území SO ORP s největšími městy s velkým počtem zaměstnavatelů a podniků (Ústí nad Labem, Litoměřice, Roudnice, Lovosice). Ta jsou spojena dálnicí s hlavním městem Prahou, jsou silně ovlivněna Ústecko-Chomutovskou aglomerací a navíc jde o území s průmyslovými zónami. Nejhuře jsou na tom území s průmyslovým charakterem, případně periferní území, která nejsou atraktivní pro ty největší zaměstnavatele a s velkým podílem sociálně slabého obyvatelstva (Bílina, Rumburk).

Obr. 39b: Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů v SO ORP Ústeckého kraje mezi 31. 12. 2018 a 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – zaměstnanost

Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů je výrazně pozitivnější v SO ORP Ústeckého kraje než v sousedním Karlovarském kraji. Ve všech SO ORP byl mezi roky 2018 a 2022 zaznamenán růst ekonomicky aktivních subjektů. Největší nárůst se týkal Podbořan, Bíliny a Roudnice nad Labem. V případě Ústeckého kraje stagnovalo ve sledovaném období pouze SO ORP Rumburk.

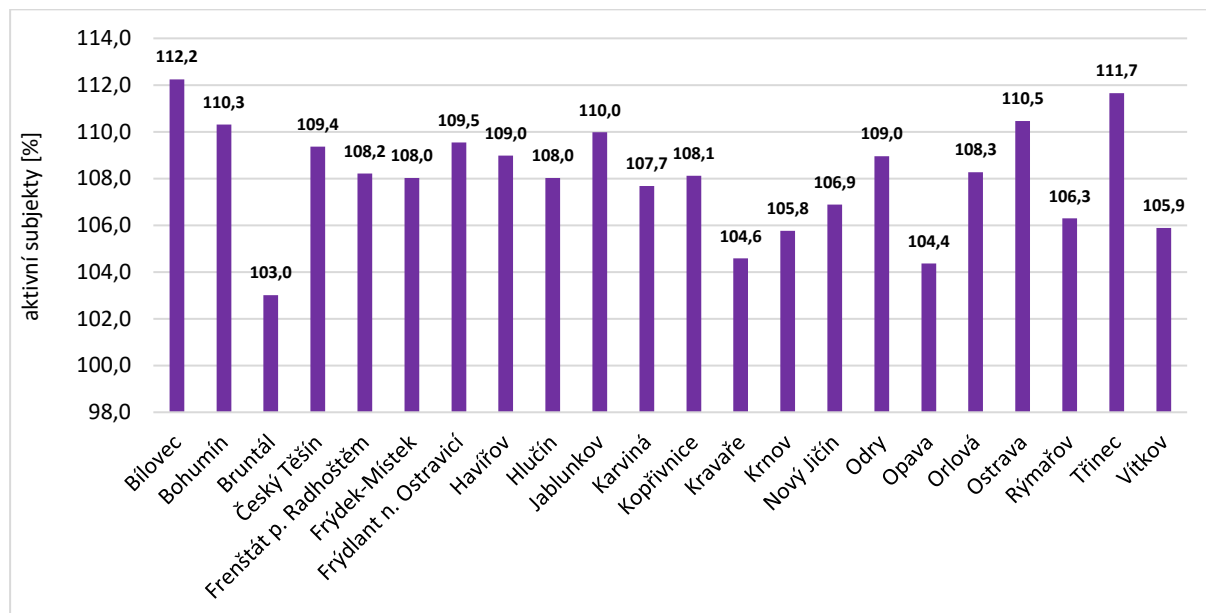

Obr. 40a: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v SO ORP Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – zaměstnanost

Výrazné změny v počtu ekonomicky aktivních subjektů přepočtených na 1 000 obyvatel jednotlivých SO ORP lze sledovat v Moravskoslezském kraji. Nejvyšší počty aktivních subjektů jsou soustředěny do

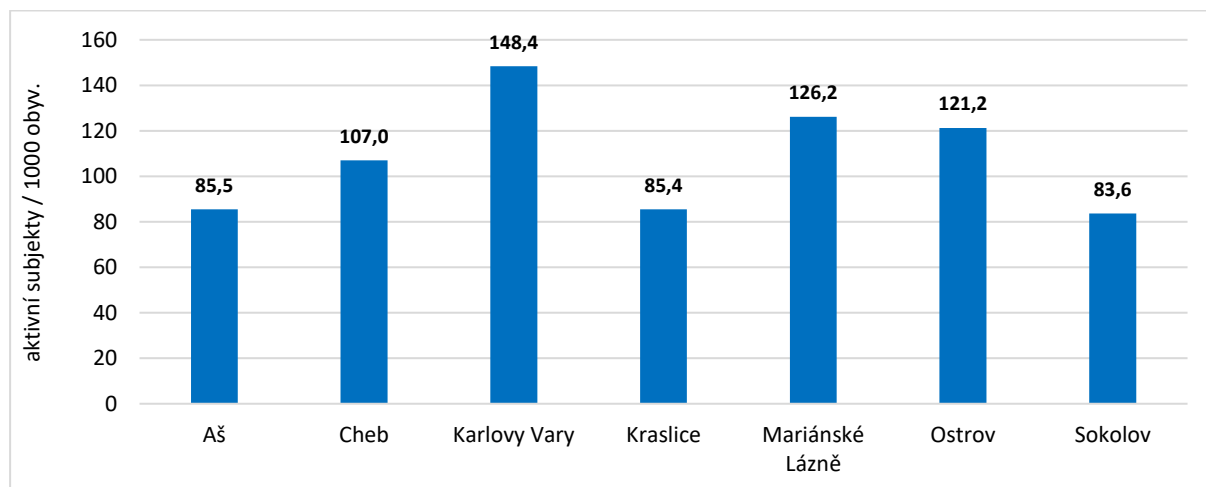
území s největšími zaměstnavateli a nejlepší startovací pozicí pro podniky (Ostrava, Frýdlant nad Ostravicí – suburbanizace Ostravy, výrazný počet ekonomicky aktivních obyvatel terciéru). Nejnížší počty ekonomicky aktivních obyvatel se koncentrují do podnikatelsky neatraktivních území (Karviná, Orlová, Havířov – socialistický průmysl, dopady strukturálních změn ekonomiky) a do území Sudet (např. Bruntál – stárnoucí populace, úbytek mladých a vzdělaných obyvatel, nedostatek pracovních nabídek, rostoucí příliv sociálně vyloučeného obyvatelstva).

Obr. 40b: Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů v SO ORP Moravskoslezského kraje mezi 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – zaměstnanost

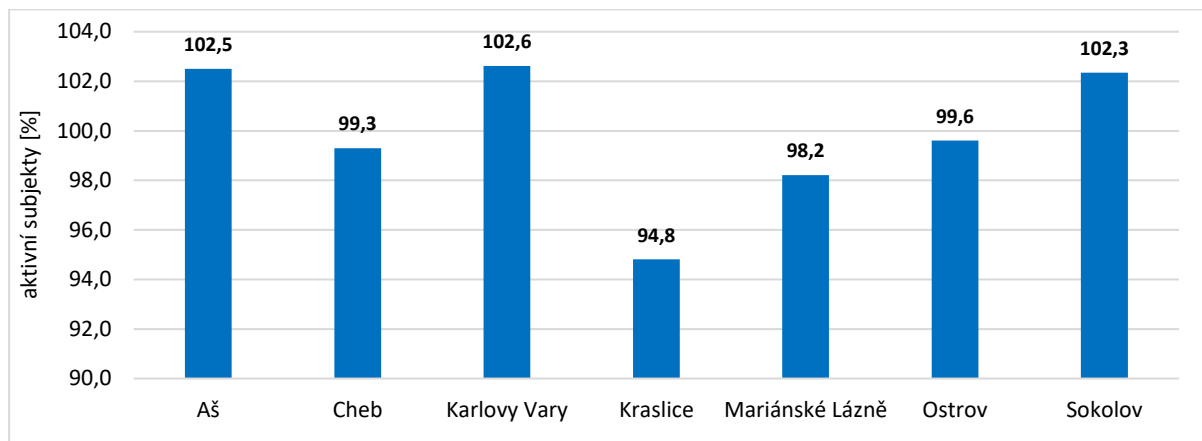
V období mezi koncem roku 2018 a 2022 zaznamenaly SO ORP Moravskoslezského kraje výrazný růst počtu ekonomicky aktivních subjektů. Růst byl nejvíce soustředěn do jihovýchodní části kraje (SO ORP Jablunkov, Třinec, Frýdlant nad Ostravicí, Frenštát pod Radhoštěm) a do okolí Ostravy, což je důsledkem rostoucího vlivu Ostravské metropolitní oblasti. Mírnější nárůsty se naopak soustředí spíše do západní a severní části kraje (SO ORP Bruntál, Rýmařov, Opava, Vítkov, Krnov, Kravaře).

Obr. 41a: Počet ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel v SO ORP Karlovarského kraje k 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – zaměstnanost

V SO ORP Karlovarského kraje si nejlépe vedou relativně centrálně ležící SO ORP Karlovy Vary (přítomnost krajského města, lázeňství), Mariánské Lázně (lázeňství) a Ostrov (horský cestovní ruch se střediskem Boží Dar). To značí ekonomickou sílu těchto území v kraji a současně zdůrazňuje ekonomickou slabost periferně položeného území SO ORP Aš, dopravně hůře dostupné Kraslice či uhlím postiženého Sokolova. Celkově kraj vykazuje jednu z nejnižších hodnot počtu ekonomicky aktivních subjektů na 1 000 obyvatel.

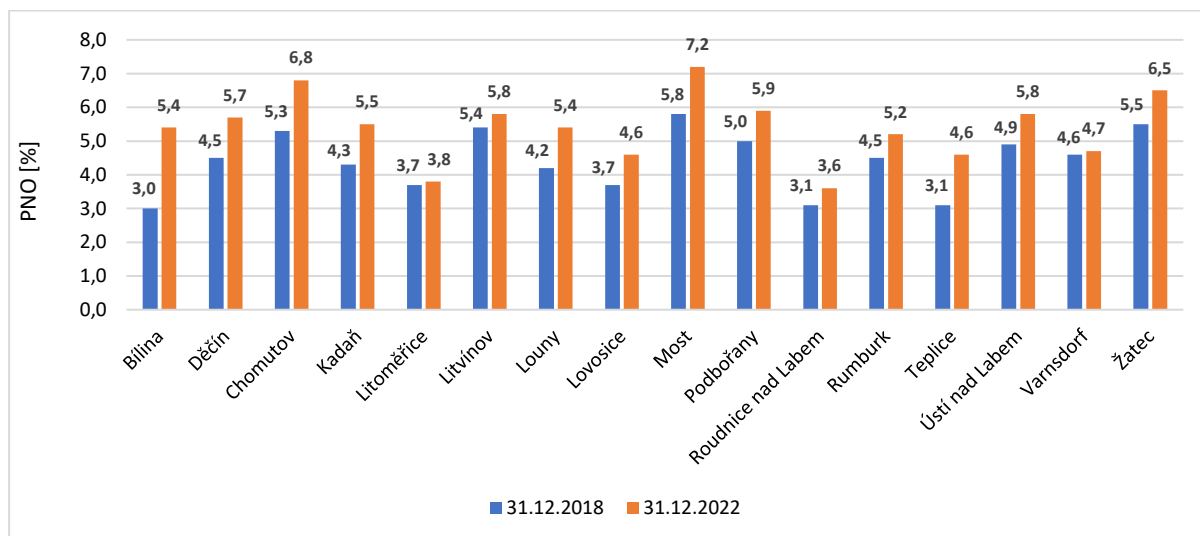
Obr. 41b: Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů v SO ORP Karlovarského kraje mezi 31. 12. 2018 a 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – zaměstnanost

Poměrně negativní zprávou je index změny počtu ekonomických subjektů v jednotlivých SO ORP Karlovarského kraje mezi roky 2018 a 2022. Celkem totiž poukazuje na stagnaci ekonomické aktivity v kraji, přičemž některé SO ORP mírně oslabily (Kraslice o více než 5 %). Mírný růst byl zaznamenán pouze ve třech územích (Aš, Karlovy Vary a Sokolov), přičemž Karlovy Vary a Sokolov představují populačně největší SO ORP v kraji. V žádném z SO ORP nebyla zaznamenána významná změna.

5.2 Trh práce

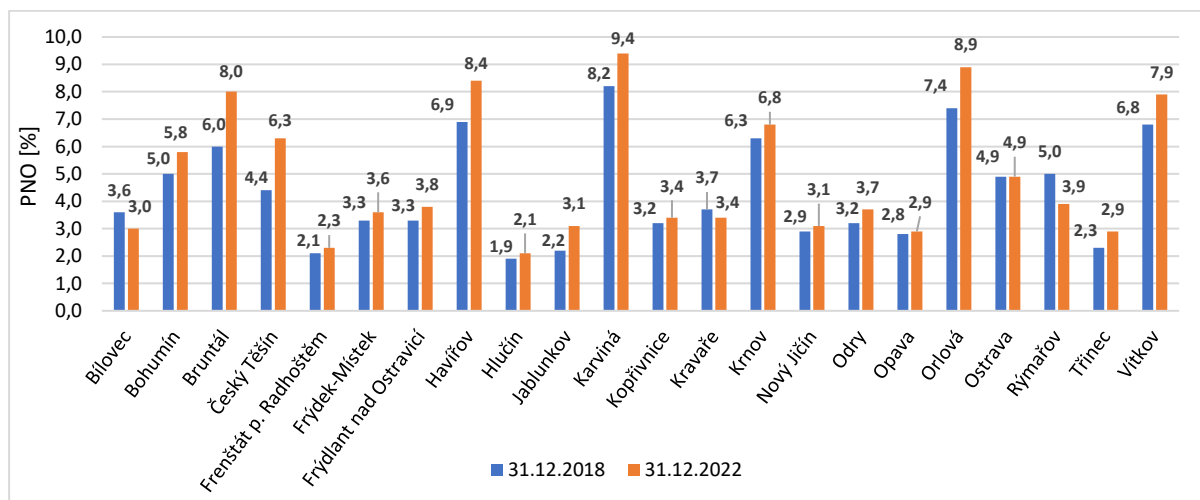
Kraje patří mezi relativně velké a heterogenní jednotky, které se vyznačují velkými vnitřními rozdíly. Z tohoto důvodu je vhodné sledovat i vnitřní diferenciaci, která může nabídnout vhodnější pohled na vybrané oblasti a identifikovat, kterými specifickými problémy jsou určité části krajů zasaženy nejvíce.

Obr. 42a: Podíl nezaměstnaných obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

Nezaměstnanost v SO ORP Ústeckého kraje se mezi lety 2018 a 2022 zvýšila, pořadí jednotlivých území se výrazněji neměnilo. Nejvyšší nezaměstnanost vykazují opět oblasti, kde se těží uhlí, tedy SO ORP Most a Chomutov (jedná se o vůbec nejvyšší nezaměstnanost v rámci celé ČR), dále pak území postižená restrukturalizací ekonomiky (SO ORP Ústí nad Labem, Litvínov a Děčín a útlum chemického průmyslu) či útlumem zemědělství (SO ORP Podbořany a Žatec). Nezaměstnanost v celém kraji zvyšuje i nízká kvalifikace ekonomicky aktivního obyvatelstva).

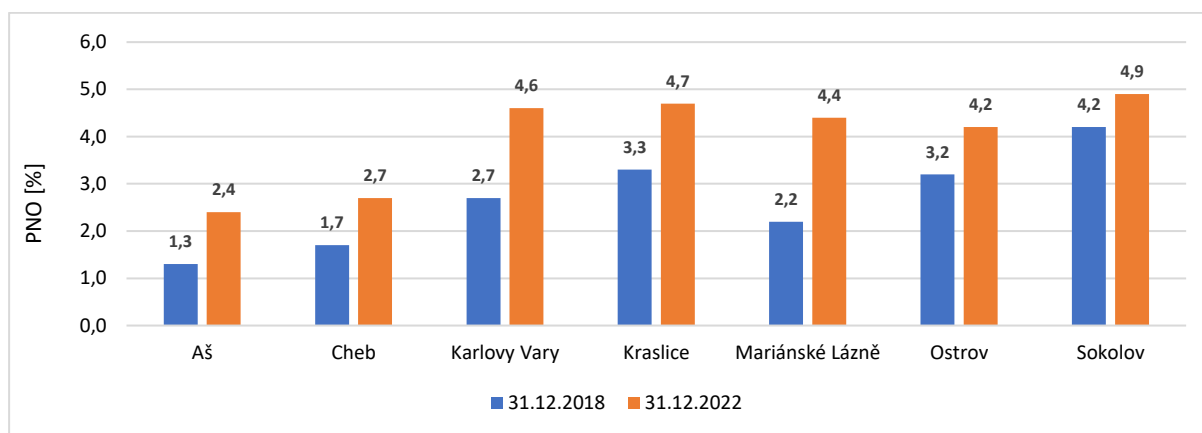

Obr. 42b: Podíl nezaměstnaných obyvatel v SO ORP Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

Rovněž ve většině SO ORP Moravskoslezského kraje se nezaměstnanost mezi lety 2018 a 2022 zvýšila, výjimku tvořily SO ORP Bílovec, Kravaře a Rýmařov. Vysokou nezaměstnanost dlouhodobě vykazují území s městy vybudovanými za socialismu, provázanými silně s těžkým průmyslem a nejvíce postiženými restrukturalizací ekonomiky (SO ORP Karviná, Havířov a Orlová, i v těchto případech se jedná o vůbec nejvyšší nezaměstnanost v rámci celé ČR). Po revoluci se vlivem uzavírání dolů největší města v těchto SO ORP populačně smršťovala, což vyvolalo pokles ceny nemovitostí a vedlo ke vzniku sociálně vyloučených lokalit (SVL).

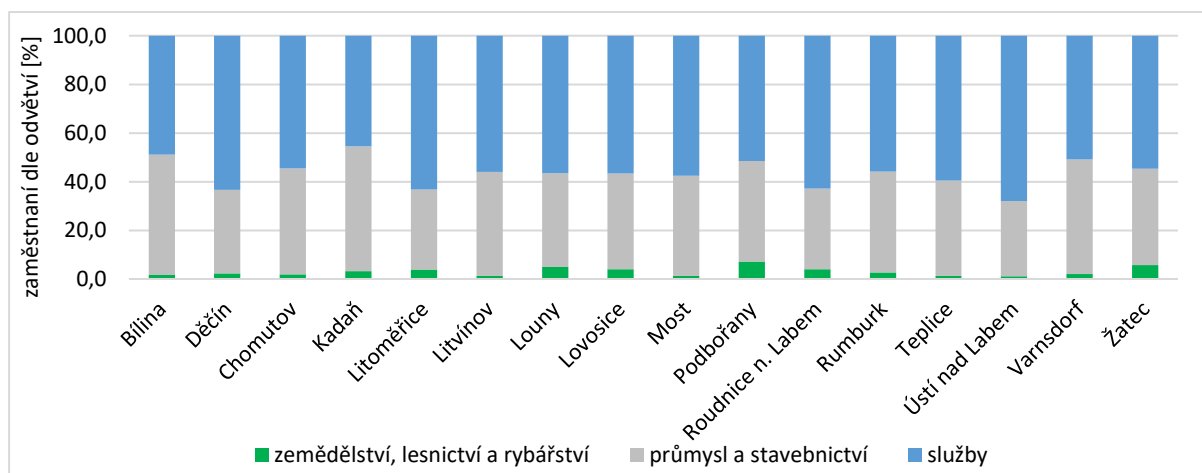
Naopak nižší nezaměstnanost mají oblasti s velkými (často průmyslovými) zaměstnavateli – SO ORP Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Kopřivnice či Nový Jičín (ve všech jmenovaných se jedná především o autopřemysl).

Obr. 42c: Podíl nezaměstnaných obyvatel v SO ORP Karlovarského kraje k 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022

Zdroj: MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce

Nezaměstnanost v SO ORP Karlovarského kraje se na konci roku 2018 pohybovala zhruba od 1 do 4 %, do konce roku 2022 se ve všech územích zvýšila na 2 až 5 %. Základní pozice všech území zůstaly zachovány – největší prosperitu vykazují SO ORP Aš a Cheb (vazba na Německo, turistický ruch), naopak nejhůře SO ORP Sokolov („uhelná oblast“). Výrazné nárůsty ale zaznamenaly SO ORP Karlovy Vary a Mariánské Lázně kvůli dopadům pandemie nemoci Covid-19 na tamní specifický turistický ruch (lázeňství).

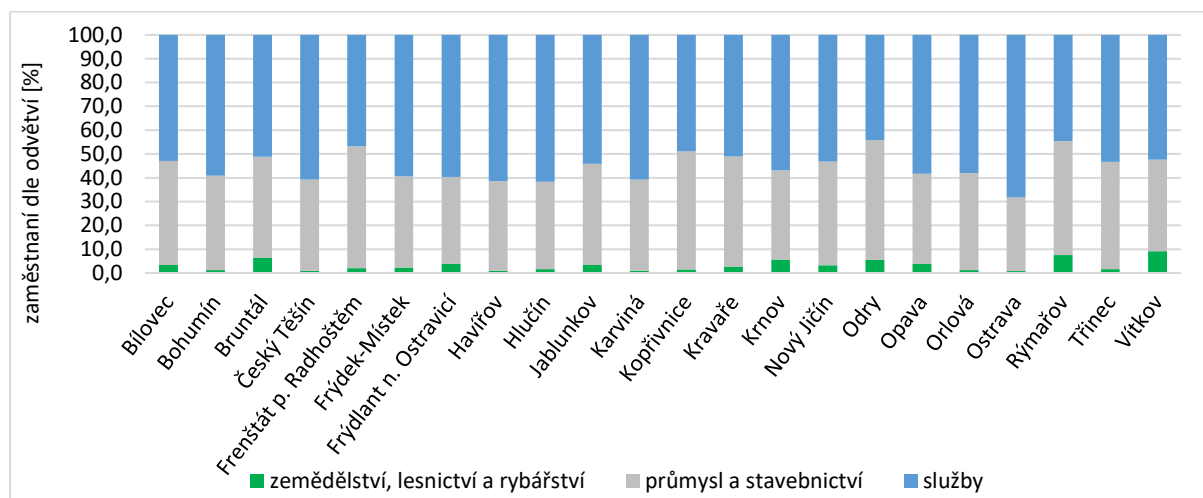

Obr. 43a: Podíl zaměstnaných v zemědělství, průmyslu a stavebnictví a ve službách v SO ORP Ústeckého kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

V Ústeckém kraji má zemědělství, lesnictví a rybolov menší význam v zaměstnanosti než např. v kraji Karlovarském. Rozdíly mezi SO ORP jsou ale vyšší, kdy Podbořany a Žatec překročily 5 %, což je dáno především produkcí chmele. Opět dominují služby, kdy mezi SO ORP s podílem vyšším než 60 % patří Děčín, Litoměřice, Roudnice nad Labem, Ústí nad Labem. Jednou ze společných vlastností je existence dálnice D8, která umožňuje rychlé spojení s hlavním městem Praha s dostatkem pracovních příležitostí ve službách. Kolem 50 % se pohybovala zaměstnanost v průmyslu a stavebnictví v SO ORP Bílina, Kadaň

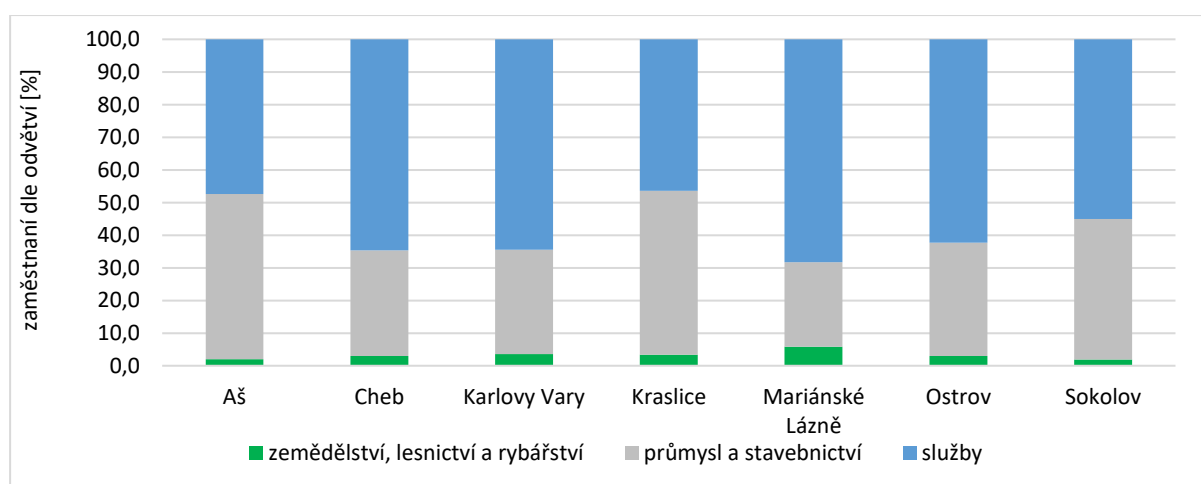
a Varnsdorf, a to zejména proto, že příležitosti ve službách jsou v těchto územích omezené a zároveň se jedná o SO ORP, kde má obyvatelstvo spíše nižší stupeň vzdělání.

Obr. 43b: Podíl zaměstnaných v zemědělství, průmyslu a stavebnictví a ve službách v SO ORP Moravskoslezského kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

Moravskoslezský kraj je v ohledu struktury podle sektorů ekonomiky nejrozmanitější. Zemědělství, lesnictví a rybolov v kraji jako celku zaměstnává minimum osob, ale v SO ORP Bruntál, Rýmařov a Vítkov překročil podíl 6 % (jedná se o podhůří Jeseníků s extenzivním chovem a oblastí lesů a historicky zde byl nízký podíl průmyslu). V případě SO ORP Ostrava dominuje sektor služeb s téměř 70 %, hranici 60 % překročily ještě SO ORP Haviřov, Hlučín a Karviná (všechna tři představují zázemí města Ostravy) a Český Těšín (město Český Těšín v mnohém funguje jako jeden celek s polským Cieszynem, vzniká tak sídlo téměř o 60 tis. obyvatel, velká města obecně přitahují služby, zde specificky i maloobchod). Silná zůstává i pozice průmyslu a stavebnictví – kolem 50 % se pohybují SO ORP Frenštát pod Radhoštěm, Kopřivnice a Nový Jičín (ve všech třech autoprůmysl), Odry či Rýmařov; právě v nich je pak malé zastoupení zaměstnanosti ve službách.

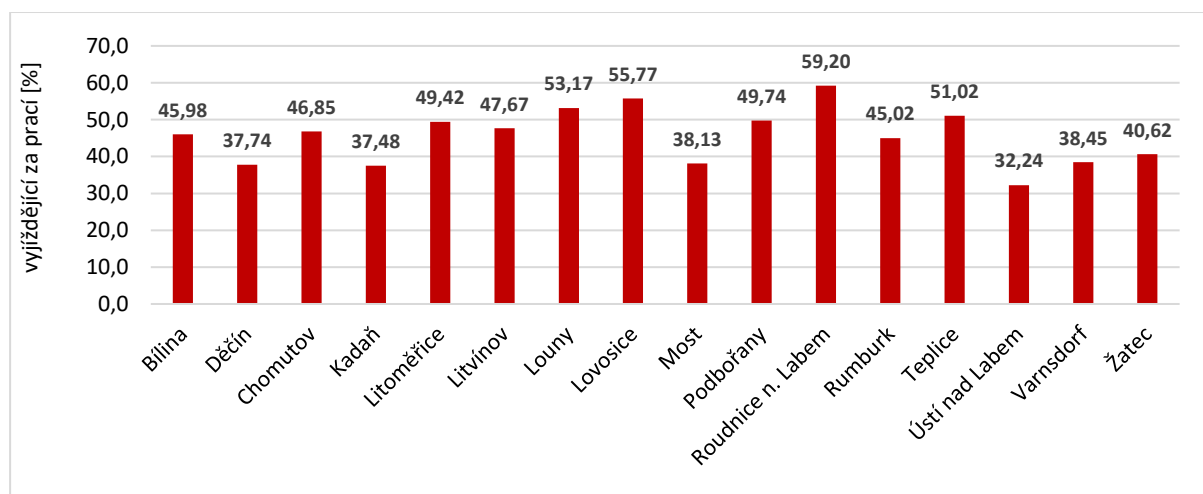

Obr. 43c: Podíl zaměstnaných v zemědělství, průmyslu a stavebnictví a ve službách v SO ORP Karlovarského kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

Dle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2021 hraje zemědělství, lesnictví a rybolov v zaměstnanosti SO ORP Karlovarského kraje minimální roli, nejvyšší podíl vykazuje SO ORP Mariánské Lázně (5,8 %). Dominují naopak služby, kde ve 4 územích přesáhly hranici 60 % (Cheb, Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Ostrov), což je dáno jejich vazbou na lázeňství a propojená odvětví. Průmysl a stavebnictví jsou nejsilnější v SO ORP Aš a Kraslice, kde velmi těsně překonaly hranici 50 %.

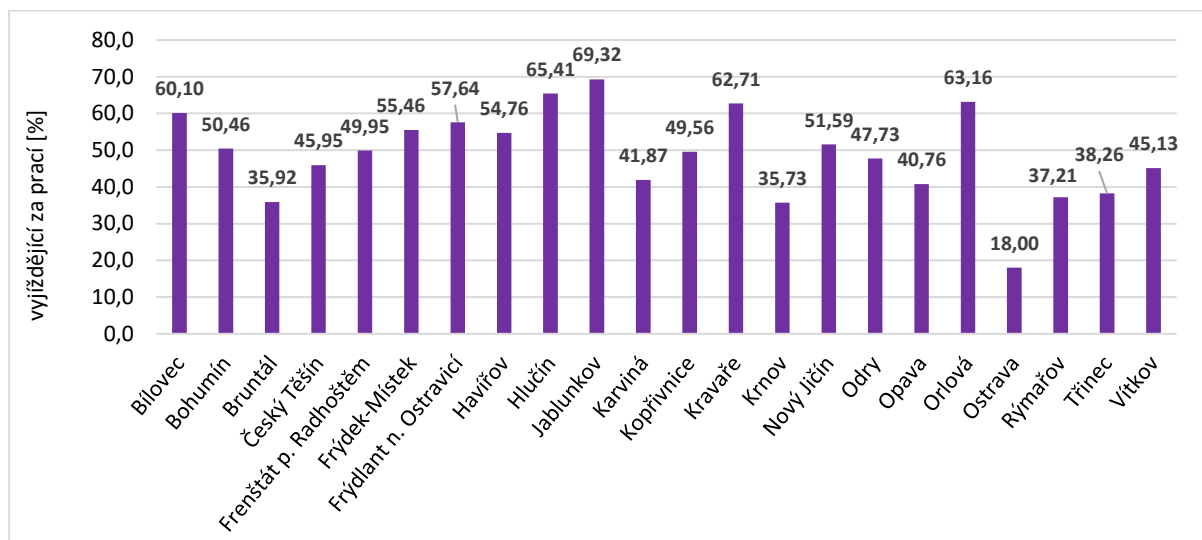
Obecně lze ve všech třech krajích konstatovat, že za období let 2011 a 2021 zaměstnanost v zemědělství, lesnictví a rybolovu stagnovala či dosahovala pouze menších změn, jelikož podíly zaměstnaných v tomto sektoru jsou už tak dlouhodobě nízké. Zásadnější pohyb se tak odehrál v přesunu zaměstnanosti z průmyslu a stavebnictví do služeb, tedy pokračoval proces terciarizace. Ale i v tomto případě už nebyl přesun tak velký, jako se uskutečnil v 90. letech 20. století či nultých letech 21. století, kdy se intenzivně odehrávala transformace české ekonomiky.

Obr. 44a: Podíl vyjíždějících za práci mimo obec v SO ORP Ústeckého kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

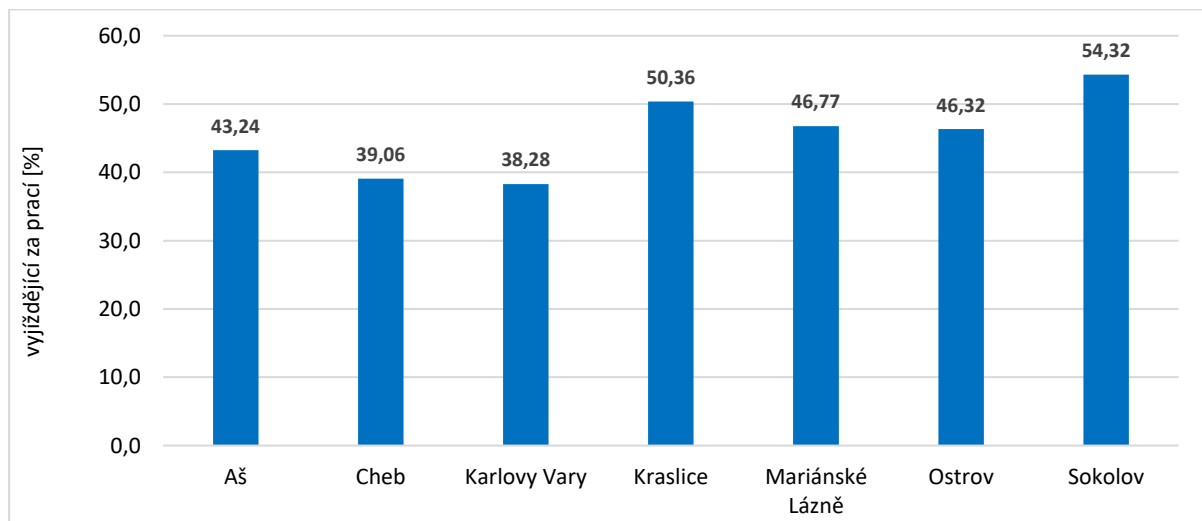
Ústecký kraj i vzhledem k vyššímu počtu jednotlivých SO ORP nabízí vyšší rozptyl mezi podíly vyjíždějících do zaměstnání. Nejnižší hodnoty se u SO ORP pohybují kolem 35 % (Ústí nad Labem, Kadaň, Děčín, tedy opět efekt velkých měst s dostatkem příležitostí v místě bydliště), zatímco nejvyšší hodnoty přesahují 55 % (Lovosice, Roudnice nad Labem, kde se projevuje dobré dopravní spojení do hlavního města Prahy).

Obr. 44b: Podíl vyjíždějících za prací mimo obec v SO ORP Moravskoslezského kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

Vůbec nejvyšších rozdílů mezi jednotlivými SO ORP v rámci kraje dosahuje Moravskoslezský kraj. Specifické postavení má SO ORP Ostrava, kde hranici obce při cestě do zaměstnání překročí jen 18 % zaměstnaných (město je centrem pracovních příležitostí pro celý kraj). Několik dalších území se pohybuje kolem 35 % (Krnov, Bruntál, Rýmařov a Třinec). V některých případech stabilizuje zaměstnané obyvatelstvo v místě významný zaměstnavatel (Třinec a železářny), zatímco v jiných SO ORP je dán malý podíl dojíždějících značnou vzdáleností a špatnou dopravní dostupností do vzdálenějších center (Bruntál, částečně Krnov). Naopak nejvyšší hodnoty přesahují 60 %, a to v případě pěti SO ORP (Bílavec, Kravaře, Orlová, Hlučín, Jablunkov), odkud lidé kvůli relativně snadnému dopravnímu spojení směřují za prací do Ostravy a dalších center kraje.

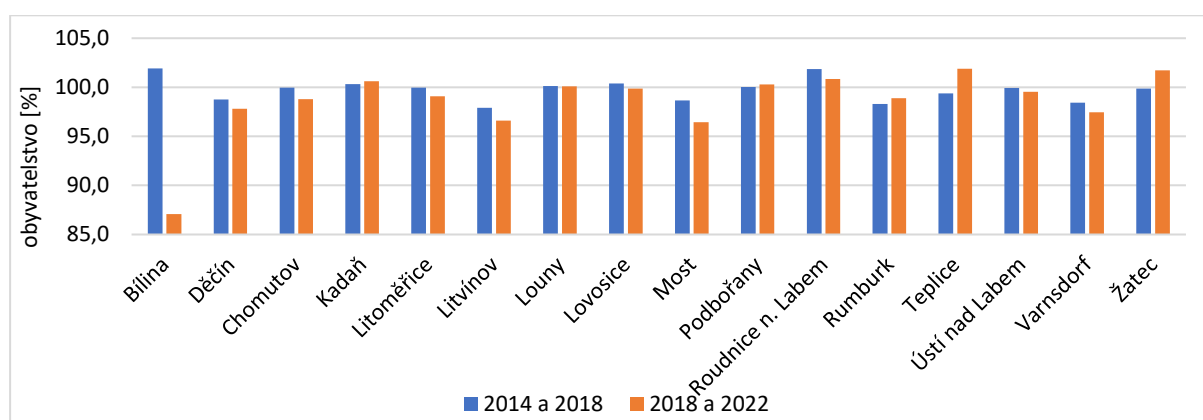
Obr. 44c: Podíl vyjíždějících za prací mimo obec v SO ORP Karlovarského kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

Podíl vyjíždějících, kteří při cestě do zaměstnání překročí hranici obce, se dle sčítání lidu 2021 pohyboval v SO ORP Karlovarského kraje od necelých 40 % (Cheb a Karlovy Vary, tedy velká města s relativním dostatkem příležitostí v místě bydliště) až po více než 50 % (Kraslice a Sokolov, kde absentují větší zaměstnavatelé a lidé musí za prací více dojíždět).

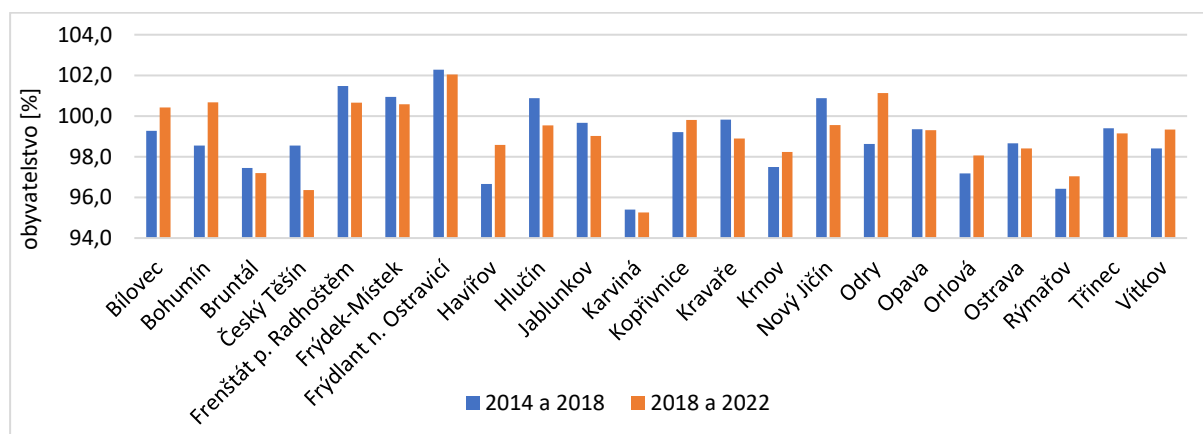
5.3 Obyvatelstvo

V rámci možného rozvoje vnitřního území krajů je potřebná přítomnost obyvatelstva a k nejlepšímu rozvoji dochází přiměřeným nárůstem počtu obyvatel. V SO ORP Ústeckého kraje nebyly rozdíly v počtu obyvatel mezi roky 2014 a 2018 výrazné. Přírůstek obyvatel byl soustředěn zejména do Ústecko-Chomutovské aglomerace a SO ORP sousedících s Karlovarským krajem. Přesto šlo pouze o mírné populační přírůstky, které v zásadě nepřesáhly 2 % nárůst. Úbytek obyvatelstva byl zaznamenán především v Litvínově, Mostě, Rumburku a Varnsdorfu, což jsou území silně postižená restrukturalizací ekonomiky, která vykazují jednu z nejvyšších nezaměstnaností v rámci celé ČR. V těchto územích hraje velkou roli také složení obyvatelstva z pohledu národnostních menšin. V druhém analyzovaném období mezi roky 2018 a 2022 se situace příliš nezměnila a většina SO ORP zaznamenala populační stagnaci, případně mírný úbytek. Největší změna zastihla SO ORP Bílina, které má výrazně průmyslový charakter (největší zaznamenaný populační úbytek o téměř 15 %).

Obr. 45a: Index změny počtu obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje mezi 2014 a 2018 a mezi 2018 a 2022 (ve všech případech k 31. 12.)

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel

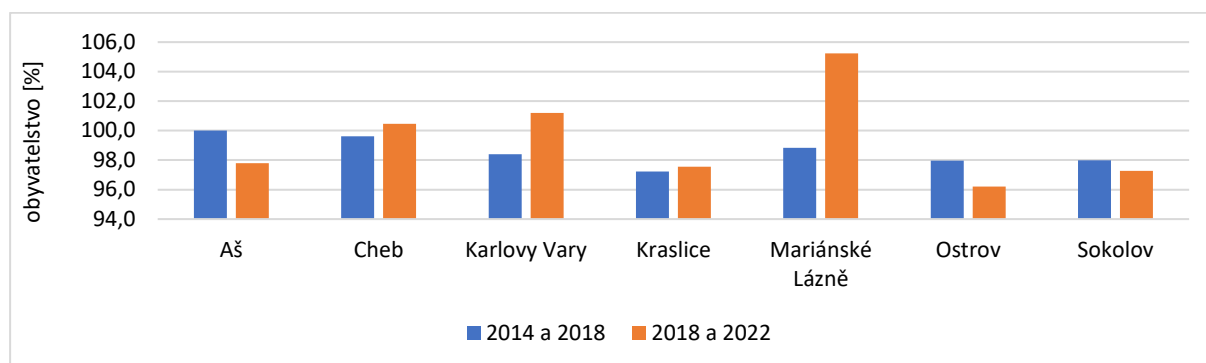

Obr. 45b: Index změny počtu obyvatel v SO ORP Moravskoslezského kraje mezi 31. 12. 2014 a 2018 a mezi 31. 12. 2018 a 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel

Větší změny v počtu obyvatel mezi roky 2014 a 2018 zaznamenaly SO ORP Moravskoslezského kraje. Změny nejvíce zasáhly území silně provázané s těžkým průmyslem (Havířov, Karviná, Orlová), případně území s nejnižším indexem kupní síly a vysokou nezaměstnaností (Bruntál, Rýmařov). Populační přírůstek byl znatelný v SO ORP s velkými městy, velkými zaměstnavateli a nižší nezaměstnaností

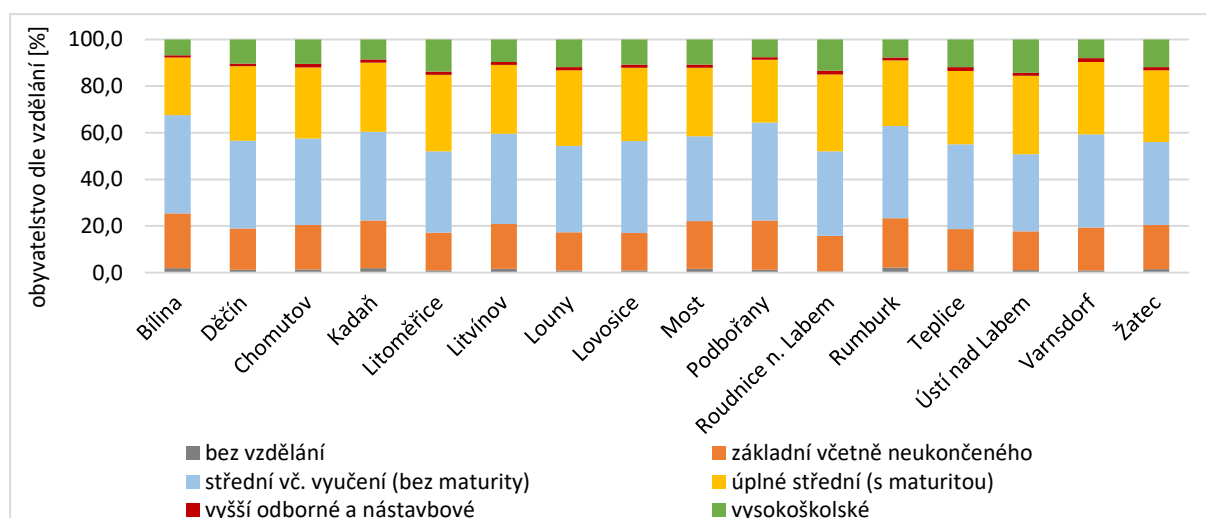
(Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, také suburbanizační oblast Ostravy – Frýdlant nad Ostravicí). V druhém analyzovaném období mezi roky 2018 a 2022 se situace příliš nezměnila a ve většině SO ORP proto obyvatelstvo zaznamenalo úbytek, případně stagnaci.

Obr. 45c: Index změny počtu obyvatel v SO ORP Karlovarského kraje mezi 31. 12. 2014 a 2018 a mezi 31. 12. 2018 a 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel

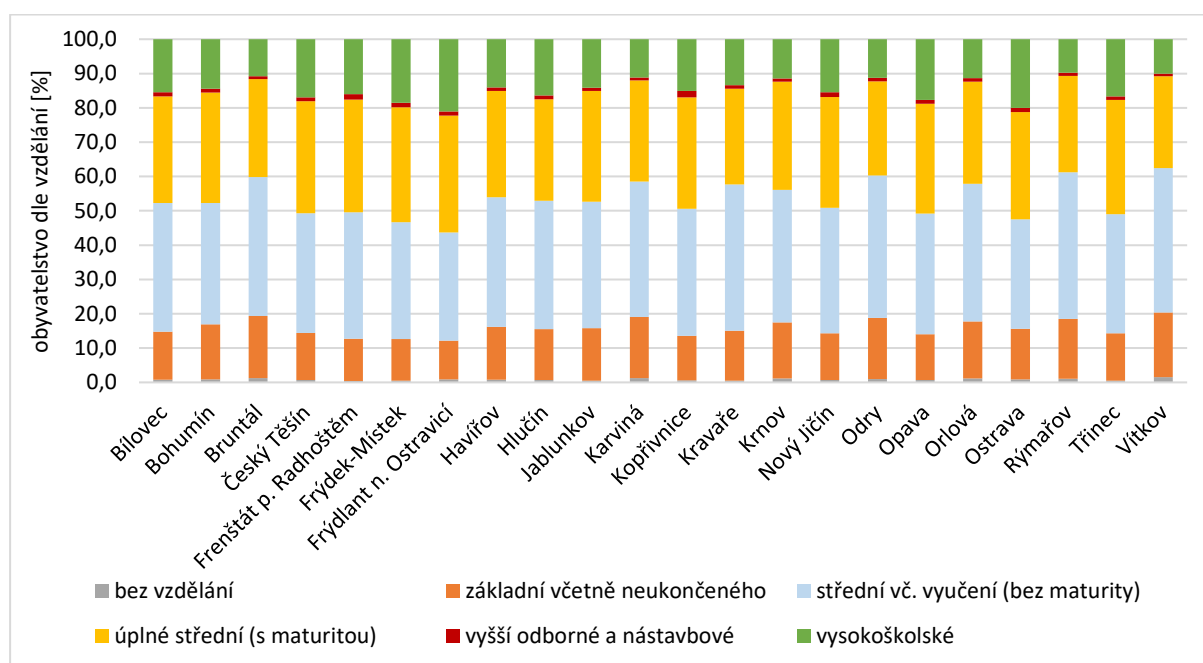
V analyzovaném období 2014 až 2018 došlo ve všech SO ORP Karlovarského kraje s výjimkou Aše k úbytku obyvatelstva. SO ORP Aš jako jediný obyvatelstvem stagnoval, což může být dáno tím, že jde o populačně druhé nejmenší SO ORP v kraji, ve kterém se dorovnává mírný migrační úbytek přirozeným přírůstkem. Rozdíly v počtu obyvatel nebyly v období 2014 až 2018 v SO ORP kraje výrazné, větší rozdíly bylo možné sledovat v druhém analyzovaném období, tedy mezi roky 2018 a 2022. V druhém období došlo v některých SO ORP k nárůstu obyvatelstva (Cheb, Karlovy Vary, Mariánské Lázně). Jde o území největších měst, která v kraji přirozeně lákají k bydlení (turisticky atraktivní, nižší nezaměstnanost, pracovní nabídky). Jde o sídla s dlouho existující východoevropskou menšinou, kde se počet obyvatel zvýšil mj. vlivem vlny ukrajinských uprchlíků (především nárůst v Mariánských Lázních). V ostatních SO ORP (Aš, Sokolov, Ostrov) došlo k výraznému úbytku obyvatelstva (3-4 % vůči stavu z roku 2018).

Obr. 46a: Struktura vzdělanosti obyvatel ve věku 15 let a více v SO ORP Ústeckého kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

Struktura vzdělanosti populace je měřena na obyvatelstvo ve věku 15 let a více. V SO ORP Ústeckého kraje bylo nejvíce obyvatelstva se základním vzděláním (včetně neukončeného základního vzdělání a osob bez vzdělání) zjištěno v periferních, průmyslových a těžebních oblastech kraje, přičemž nejvíce zaostává území Mostecka (kromě Mostu také Bílina a Litvínov) a Rumburk. Kvůli strukturálním změnám má v těchto územích poměrně vysoký podíl obyvatelstva pouze základní vzdělání, čímž se snižuje míra jejich uplatnění na trhu práce. V rámci dospělého obyvatelstva s vyučením (bez maturity) je struktura obdobná jako u obyvatelstva se základním vzděláním. Nejvyšší hodnoty vykazují obvykle ty SO ORP, u kterých jsou prokazatelně nejnižší podíly vzdělaných obyvatel s maturitou či vysokoškolským titulem (Bílina, Kadaň, Litvínov, Rumburk, Podbořany). Vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo se koncentruje do větších měst, kde jsou vysoké školy (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, pobočka ČVUT v Děčíně, pobočka soukromé VŠFS, a.s. v Mostě, Hornicko geologická fakulta VŠB v Mostě) a kde je vyšší možnost jejich uplatnění na trhu práce za adekvátní finanční ohodnocení.

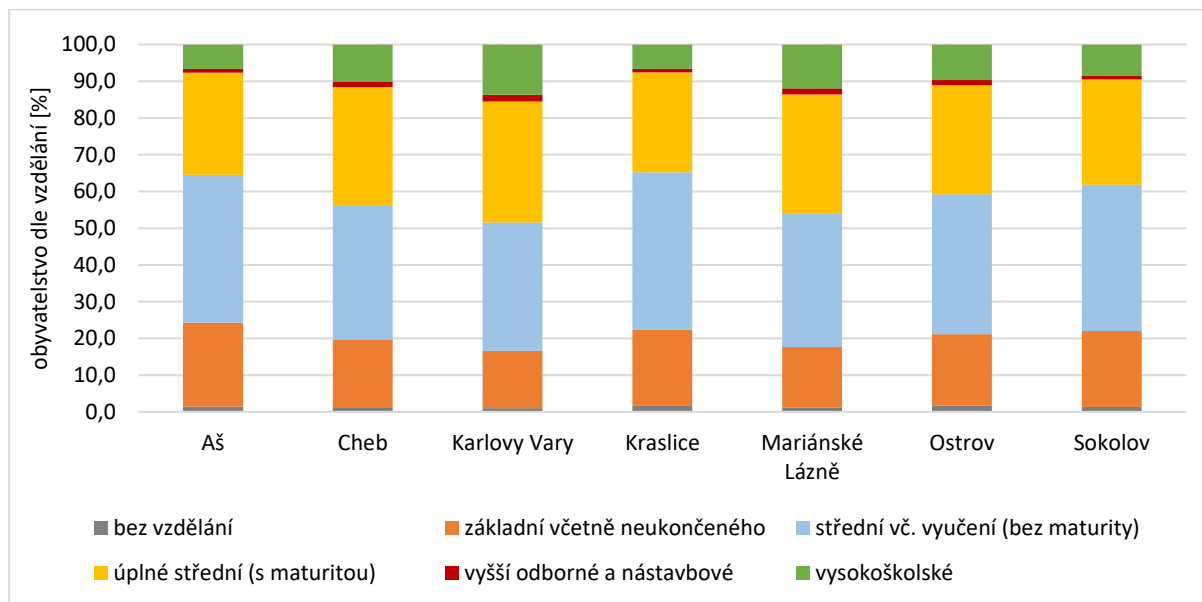

Obr. 46b: Struktura vzdělanosti obyvatel ve věku 15 let a více v SO ORP Moravskoslezského kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistika – Sčítání lidu, domů a bytů

Obyvatelstvo se základním vzděláním (včetně neukončeného základního vzdělání a osob bez vzdělání) v SO ORP Moravskoslezského kraje dosahuje nižších hodnot než v Ústeckém kraji, což je zapříčiněno především městskou aglomerací Ostravy a pozitivním nárůstem pracovních příležitostí. Nejvíce osob se základním vzděláním je koncentrováno do západní periferní části kraje (SO ORP Bruntál, Krnov, Rýmařov) a do oblasti průmyslové a těžební pánve (SO ORP Karviná, Orlová a Bohumín). V těchto územích lze nalézt vysokou koncentraci sociálně slabých skupin obyvatelstva a velké množství vyloučených lokalit (Karviná, Bruntál, Bohumín), jde buď o města vybudovaná za socialismu (Karviná a Orlová) a zároveň silně formovaná těžkým průmyslem (Karviná a Bohumín), kde je do současnosti nejvíce znatelná restrukturalizace ekonomiky. Současně zde má nejvíce obyvatel střední vzdělání včetně vyučení (tj. bez maturity) a je zde nejméně obyvatel s vysokoškolským titulem. To má negativní vliv na výši nezaměstnanosti, jelikož vzdělání se stává na trhu práce stále významnější komponentou. Naopak největší podíly vysokoškolsky vzdělaných obyvatel lze nalézt ve městech s velkými

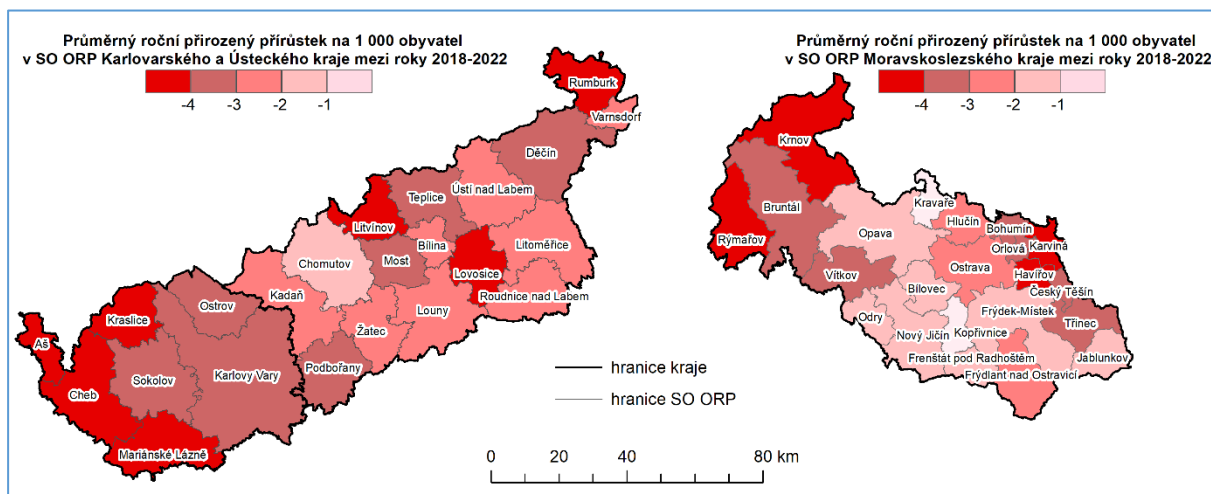
zaměstnavateli, tedy SO ORP Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Ostrava a Opava. Jde o místa s koncentrací vysokých škol a jejich fakult (Slezská univerzita v Opavě, VŠB-TU v Ostravě). V případě Frýdku-Místku souvisí vzdělanost také s průmyslovou zónou Nošovice, kde je vysoká poptávka po kvalifikovaných zaměstnancích. Frýdlant nad Ostravicí lze poté považovat za hlavní suburbanizační oblast Ostravy, kam se vzdělané obyvatelstvo z Ostravy stěhuje za bydlením. Obecně rovněž platí vztah, že v populačně větších sídlech se koncentruje více vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva.

Obr. 46c: Struktura vzdělanosti obyvatel ve věku 15 let a více v SO ORP Karlovarského kraje dle SLDB 2021

Zdroj: ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů

Dle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2021 bylo nejvíce obyvatelstva se základním vzděláním (včetně neukončeného základního vzdělání a osob bez vzdělání) v rámci Karlovarského kraje zjištěno v SO ORP Sokolov, Aš a Kraslice. Jde o správní obvody s vysokou koncentrací průmyslu, případně o periferní území, které leží na hranici s Německem. Pro část obyvatel v této kategorii se tímto snižuje míra jejich uplatnění na trhu práce, současně to snižuje atraktivitu pro tuzemské a zahraniční investory, kteří k výkonu práce potřebují vzdělané a kvalifikované obyvatelstvo. V rámci dospělého obyvatelstva s vyučením (bez maturity) je struktura obdobná jako u obyvatelstva se základním vzděláním. Největší hodnoty vykazují SO ORP Aš a Kraslice, kde přibližně 40 % obyvatelstva disponuje výučním listem. Hodnoty jsou nižší zejména ve větších městech (Karlovy Vary, Cheb, Mariánské Lázně), kde je ovšem výrazně vyšší podíl obyvatel s maturitou a vyšším odborným, případně vysokoškolským, vzděláním. Nejvíce vysokoškolsky vzdělaných obyvatel tak lze nalézt v Chebu, Mariánských Lázních a Karlových Varech. Zde jsou situovaná jednak největší města a jednak vysoké školy (pobočky ekonomické fakulty Západočeské univerzity v Chebu a soukromá Vysoká škola finanční a správní, a. s. v Karlových Varech).

Obr. 47: Průměrný roční přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel v SO ORP Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje mezi roky 2018 až 2022

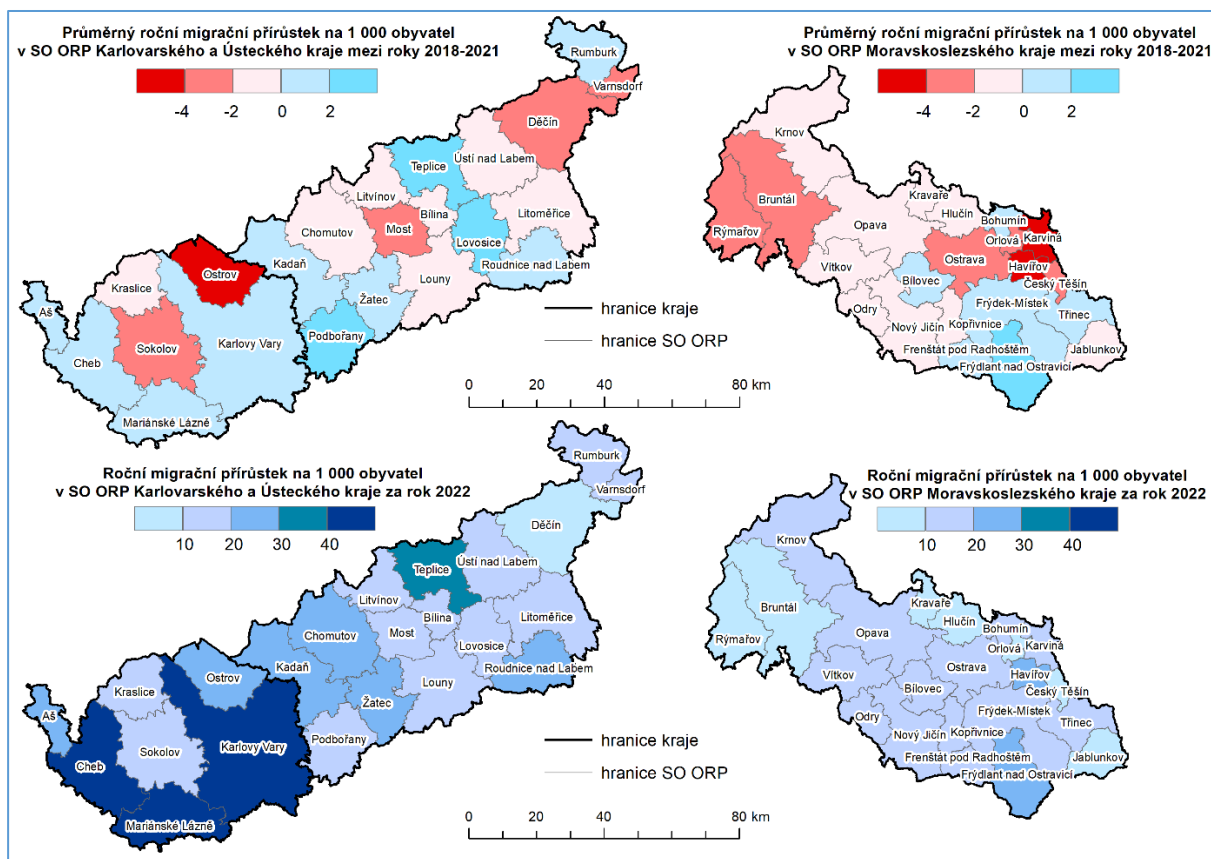
Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel, ©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016

Hlavní složkou pohybu obyvatel je přirozený přírůstek, který souvisí s procesy natality a mortality a pro rozvoj území SO ORP je nutné, aby počty živě narozených převyšovaly počty zemřelých. Průměrný roční přirozený přírůstek ovšem ve všech sledovaných SO ORP dosahoval záporných hodnot (přirozený úbytek). Přirozený úbytek je ve všech zájmových krajích spojován zejména s odchodem mladého obyvatelstva, které následně zakládá rodiny v jiných krajích, kde jsou příznivější životní podmínky, zatímco starší obyvatelstvo v krajích zůstává. Největší přirozené úbytky byly koncentrovány do periferních SO ORP a v přepočtu na obyvatele byl největší úbytek zaznamenán v SO ORP Karviná, Litvínov a Rumburk. Ve zbytku území se průměrná hodnota úbytku pohybovala kolem -2 až -3.

Kromě přirozeného přírůstku se při pohybu obyvatel hledí také na migrační přírůstek, který se skládá z počtu přistěhovalých a vystěhovalých v daném území. Z tohoto hlediska se nejprve analyzoval průměrný roční migrační přírůstek na 1 000 obyvatel v SO ORP zájmových krajů v letech 2018 až 2021, kde nebyly zjištěny velké rozdíly. Kladné hodnoty, tedy migrační přírůstek, vykazují turisticky atraktivní SO ORP (např. kvůli lázeňství, vazbě na sousední státy), kde je vyšší podíl vzdělanosti obyvatel a nižší nezaměstnanost. V případě Karlovarského kraje jde o SO ORP Karlovy Vary, Cheb a Mariánské Lázně. V Ústeckém kraji vykazují kladné hodnoty migračního přírůstku zejména SO ORP v západní části kraje a Teplice s Lovosicemi. V Moravskoslezském kraji jsou kladné hodnoty ve východní části území kolem Třince a Frýdku-Místku, zbytek kraje vykazuje v průměru záporné hodnoty (tedy migrační úbytek), které jsou nejhorší v okolí Karvinska a Bruntálska. Migrační úbytek vykazují oblasti, které spojuje těžba uhlí, nízký podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a vysoká nezaměstnanost. Z důvodu slabé ekonomické a sociální situace se tak velmi málo obyvatel těchto SO ORP stěhuje a současně se sem kvůli obavám z nedostatku pracovních míst nestěhují obyvatelé z jiných území ČR.

Druhou část analyzovaného období představuje rok 2022, u kterého bylo na migrační přírůstek nahlíženo jinak vlivem uprchlické vlny z Ukrajiny. Všechny SO ORP zaznamenaly výrazné migrační přírůstky, nejvíce se přisun obyvatel soustředil do největších měst, a to zejména tam, kde byl migrační přírůstek kladný i v předešlém sledovaném období (struktura vzdělanosti, dostatek pracovních míst, turismus). Extrémní hodnoty migračního přírůstku tak lze sledovat především v Chebu, Karlových Varech, Mariánských Lázních (již existující východoevropská menšina) a zejména dostupnost bydlení –

v rámci běžného bytového fondu, ale významně i v různých ubytovacích zařízeních – a nabídka pracovního uplatnění ve službách a v západní části Ústeckého kraje. Nejmenší migrační přírůstky byly zaznamenány v SO ORP Děčín, Bruntál a Rýmařov. Příchod uprchlíků by mohl v příštích letech podstatně změnit demografickou strukturu těchto obcí s rozšířenou působností.

Obr. 48: Průměrný roční migrační přírůstek na 1 000 obyvatel v SO ORP Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje mezi roky 2018 až 2021 a roční migrační přírůstek za rok 2022

Zdroj: ČSÚ (2023): Veřejná databáze – počet a pohyb obyvatel, ©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016

5.4 Shrnutí

Shrnutí bylo provedeno v každém ze tří analyzovaných krajů metodou určení pořadí jednotlivých SO ORP podle vybraných ukazatelů, kdy 1. pořadí znamenalo nejvyšší hodnotu (resp. nejlepší hodnotu). Pouze v případě podílu nezaměstnaných osob a podílu vyjíždějících za prací mimo obec bylo zvoleno opačné pořadí, jelikož u nich nejvyšší hodnota znamená nejhorší hodnotu z hlediska rozvoje regionu. Následně bylo vypočteno průměrné pořadí jednotlivých SO ORP za všechny vybrané ukazatele dohromady.

5.4.1 Srovnání SO ORP Ústeckého kraje

Ústecký kraj tvoří 16 správních obvodů ORP, proto se výsledné pořadí může teoreticky pohybovat od 1 do 16.

Tab. 7: Přehled pořadí správních obvodů obcí s rozšířenou působností Ústeckého kraje

Ukazatel	Bílina	Děčín	Chomutov	Kadaň	Litoměřice	Litvínov	Louny	Lovosice	Most	Podbořany	Roudnice n. L.	Rumburk	Teplice	Ústí nad L.	Varnsdorf	Žatec
Počet ekonomicky aktivních subjektů na obyvatele k 31. 12. 2022	16.	7.	10.	13.	2.	8.	5.	4.	11.	14.	1.	15.	6.	3.	12.	9.
Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů na obyvatele (2018–2022)	2.	15.	7.	4.	6.	8.	9.	5.	14.	1.	3.	16.	10.	11.	12.	13.
Podíl nezaměstnaných osob k 31. 12. 2022 *	7.	10.	15.	9.	2.	11.	8.	3.	16.	13.	1.	6.	4.	12.	5.	14.
Podíl zaměstnaných ve službách (%) dle SLDB 2021	15.	2.	12.	16.	3.	9.	8.	7.	6.	13.	4.	10.	5.	1.	14.	11.
Podíl vyjíždějících za prací (%) mimo obec v SO ORP dle SLDB 2021 *	8.	3.	9.	2.	11.	10.	14.	15.	4.	12.	16.	7.	13.	1.	5.	6.
Index změny (%) počtu obyvatel mezi 2018 a 2022 (k 31. 12.)	16.	12.	11.	4.	9.	14.	6.	7.	15.	5.	3.	10.	1.	8.	13.	2.
Podíl obyvatel s VŠ vzděláním (%) ve věku 15 let a více dle SLDB 2021	15.	5.	3.	9.	4.	10.	7.	12.	6.	16.	8.	13.	2.	1.	14.	11.
Průměrný roční přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel mezi roky 2018 až 2022	7.	12.	1.	6.	8.	16.	4.	14.	11.	13.	5.	15.	10.	2.	9.	3.
Průměrný roční migrační přírůstek na 1 000 obyvatel mezi roky 2018 až 2021	12.	15.	9.	5.	11.	10.	8.	1.	14.	3.	4.	7.	2.	13.	16.	6.
Roční migrační přírůstek za rok 2022	14.	16.	4.	3.	12.	13.	10.	9.	8.	11.	5.	7.	1.	6.	15.	2.
Průměrné pořadí mezi SO ORP Ústeckého kraje	11,2	9,7	8,1	7,1	6,8	10,9	7,9	7,7	10,5	10,1	4,9	10,6	5,4	5,8	11,5	7,7

Zdroj: Viz odkazy pod obrázky s hodnotami příslušných ukazatelů

Pozn.: 1. = nejvyšší hodnota, 16. = nejnižší hodnota, u dvou ukazatelů označených * je pořadí naopak (nejvyšší hodnota totiž znamená nejméně příznivý údaj).

Nejpříznivější hodnoty mezi SO ORP Ústeckého kraje vykazovaly ORP Roudnice nad Labem (průměrné pořadí 4,9), Teplice (průměrné pořadí 5,4), Ústí nad Labem (průměrné pořadí 5,8) a Litoměřice (průměrné pořadí 6,8). Ve všech případech se jedná o výhodnou polohu vůči dálnici D8, která spojuje Ústí nad Labem s Prahou, kdy územím SO ORP Ústí nad Labem, Litoměřice a Roudnice nad Labem přímo prochází a území SO ORP Teplice je na dálnici D8 dobře napojeno pomocí přivaděče v podobě silnice I/63. Naopak průměrné pořadí 10,0 a hůře vykazalo šest SO ORP, a sice Podbořany (průměrné pořadí 10,1), Most (průměrné pořadí 10,5), Rumburk (průměrné pořadí 10,6), Litvínov (průměrné pořadí 10,9), Bílina (průměrné pořadí 11,2) a Varnsdorf (průměrné pořadí 11,5). Jedná se buďto o oblasti, které byly dlouho určovány těžbou nerostných surovin či těžkým průmyslem (ORP Most, Litvínov a Bílina) či leží v periferní poloze (ORP Rumburk, Varnsdorf).

5.4.2 Srovnání SO ORP Moravskoslezského kraje

Moravskoslezský kraj tvoří 22 správních obvodů ORP, proto se výsledné pořadí může teoreticky pohybovat od 1 do 22.

Tab. 8: Přehled pořadí správních obvodů obcí s rozšířenou působností Moravskoslezského kraje v rámci Moravskoslezského kraje

Ukazatel	Bílovec	Bohumín	Bruntál	Český Těšín	Frenštát p. R.	Frýdek-Místek	Frýdlant n. O.	Havířov	Hlučín	Jablunkov	Karviná	Kopřivnice	Kravaře	Krnov	Nový Jičín	Odry	Opava	Orlová	Ostrava	Rýmařov	Třinec	Vítkov
Počet ekonomicky aktivních subjektů na obyvatele k 31. 12. 2022	14.	19.	11.	3.	6.	4.	1.	20.	8.	15.	21.	17.	10.	12.	13.	16.	7.	22.	2.	5.	9.	18.
Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů na obyvatele (2018–2022)	1.	4.	22.	7.	11.	13.	6.	8.	14.	5.	15.	12.	20.	19.	16.	9.	21.	10.	3.	17.	2.	18.
Podíl nezaměstnaných osob k 31. 12. 2022 *	11.	15.	17.	13.	2.	9.	10.	20.	1.	3.	22.	7.	12.	18.	6.	8.	5.	21.	14.	16.	4.	19.
Podíl zaměstnaných ve službách (%) dle SLDB 2021	15.	8.	17.	4.	20.	7.	6.	3.	2.	12.	5.	19.	18.	11.	14.	22.	9.	10.	1.	21.	13.	16.
Podíl vyjždějících za prací (%) mimo obec v SO ORP dle SLDB 2021 *	18.	13.	3.	9.	12.	16.	17.	15.	21.	22.	7.	11.	19.	2.	14.	10.	6.	20.	1.	4.	5.	8.
Index změny (%) počtu obyvatel mezi 2018 a 2022 (k 31. 12.)	6.	3.	19.	21.	4.	5.	1.	15.	9.	13.	22.	7.	14.	17.	8.	2.	11.	18.	16.	20.	12.	10.
Podíl obyvatel s VŠ vzděláním (%) ve věku 15 let a více dle SLDB 2021	15.	11.	16.	13.	18.	2.	10.	4.	8.	17.	7.	9.	19.	12.	6.	20.	3.	14.	1.	21.	5.	22.

Ukazatel	Bílavec	Bohumín	Bruntál	Český Těšín	Frenštát p. R.	Frýdek-Místek	Frýdlant n. O.	Haviřov	Hlučín	Jablunkov	Karviná	Kopřivnice	Kravaře	Krnov	Nový Jičín	Odry	Opava	Orlová	Ostrava	Rýmařov	Třinec	Vítkov
Průměrný roční přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel mezi roky 2018 až 2022	7.	18.	16.	15.	9.	5.	10.	20.	11.	3.	22.	2.	1.	19.	6.	4.	8.	14.	12.	21.	13.	17.
Průměrný roční migrační přírůstek na 1 000 obyvatel mezi roky 2018 až 2021	2.	5.	16.	17.	3.	4.	1.	21.	7.	10.	22.	15.	12.	14.	11.	8.	13.	18.	19.	20.	6.	9.
Roční migrační přírůstek za rok 2022	12.	5.	20.	19.	3.	10.	1.	2.	16.	17.	9.	6.	21.	13.	8.	7.	11.	22.	4.	18.	15.	14.
Průměrné pořadí mezi SO ORP Moravskoslezského kraje	10,1	10,1	15,7	12,1	8,8	7,5	6,3	12,8	9,7	11,7	15,2	10,5	14,6	13,7	10,2	10,6	9,4	16,9	7,3	16,3	8,4	15,1

Zdroj: Viz odkazy pod obrázky s hodnotami příslušných ukazatelů

Pozn.: 1. = nejvyšší hodnota, 22. = nejnižší hodnota, u dvou ukazatelů označených * je pořadí naopak (nejvyšší hodnota totiž znamená nejméně příznivý údaj).

Nejpříznivější hodnoty mezi SO ORP Moravskoslezského kraje vykazovaly ORP Frýdlant nad Ostravicí (průměrné pořadí 6,3; jeden z hlavních směrů suburbanizace z Ostravy, orientace na cestovní ruch v Beskydech), Ostrava (průměrné pořadí 7,3; krajské město, populačně největší město kraje, přítomnost dvou univerzit a řady zaměstnavatelů z progresivnějších odvětví), Frýdek-Místek (průměrné pořadí 7,5; statutární město, přítomnost automobilky Hyundai a jejích subdodavatelů), Třinec (průměrné pořadí 8,4; statutární město, dlouhodobě stabilní a velký zaměstnavatel) a Frenštát pod Radhoštěm (průměrné pořadí 8,8; orientace na cestovní ruch v Beskydech, několik významných průmyslových zaměstnavatelů). Naopak průměrné pořadí 15,0 a hůře vykazovalo pět SO ORP, a sice Vítkov (průměrné pořadí 15,1), Karviná (průměrné pořadí 15,2), Bruntál (průměrné pořadí 15,7), Rýmařov (průměrné pořadí 16,3) a Orlová (průměrné pořadí 16,9). Ve všech případech se jedná o území, která vykazují vysokou nezaměstnanost, nízké vzdělání obyvatel, vysokou míru sociálního vyloučení (včetně řady sociálně vyloučených lokalit), vysoký podíl zaměstnaných mimo služby a v některých případech i odlehlost a horší dopravní dostupnost (zejména Bruntál).

5.4.3 Srovnání SO ORP Karlovarského kraje

Karlovarský kraj tvoří 7 správních obvodů ORP, proto se výsledné pořadí může teoreticky pohybovat od 1 do 7.

Tab. 9: Přehled pořadí správních obvodů obcí s rozšířenou působností Karlovarského kraje v rámci Karlovarského kraje

Ukazatel	Aš	Cheb	Karlovy Vary	Kraslice	Mariánské Lázně	Ostrov	Sokolov
Počet ekonomicky aktivních subjektů na obyvatele k 31. 12. 2022	5.	4.	1.	6.	2.	3.	7.
Index změny počtu ekonomicky aktivních subjektů na obyvatele (2018–2022)	2.	5.	1.	7.	6.	4.	3.
Podíl nezaměstnaných osob k 31. 12. 2022 *	1.	2.	5.	6.	4.	3.	7.
Podíl zaměstnaných ve službách (%) dle SLDB 2021	6.	2.	3.	7.	1.	4.	5.
Podíl vyjíždějících za prací (%) mimo obec v SO ORP dle SLDB 2021 *	3.	2.	1.	6.	5.	4.	7.
Index změny (%) počtu obyvatel mezi 2018 a 2022 (k 31. 12.)	4.	3.	2.	5.	1.	7.	6.
Podíl obyvatel s VŠ vzděláním (%) ve věku 15 let a více dle SLDB 2021	6./7.	3.	1.	6./7.	2.	4.	5.
Průměrný roční přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel mezi roky 2018 až 2022	5.	4.	3./2.	7.	6.	3./2.	1.
Průměrný roční migrační přírůstek na 1 000 obyvatel mezi roky 2018 až 2021	4.	3.	2.	5.	1.	7.	6.
Roční migrační přírůstek za rok 2022	4.	3.	2.	6.	1.	5.	7.
Průměrné pořadí mezi SO ORP Karlovarského kraje	4,1	3,1	2,1	6,2	2,9	4,4	5,4

Zdroj: Viz odkazy pod obrázky s hodnotami příslušných ukazatelů

Pozn.: 1. = nejvyšší hodnota, 7. = nejnižší hodnota, u dvou ukazatelů označených * je pořadí naopak (nejvyšší hodnota totiž znamená nejméně příznivý údaj).

Karlovarský kraj tvoří pouze 7 správních obvodů ORP, nejlepšího hodnocení dosáhly ORP Karlovy Vary (průměrné pořadí 2,1), Mariánské Lázně (průměrné pořadí 2,9) a Cheb (průměrné pořadí 3,1). Města Karlovy Vary a Cheb představují dvě populačně největší města kraje, zároveň na území uvedených tří SO ORP leží tři hlavní lázeňská města ČR (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně). Naopak nejhůře si vedly ORP Sokolov (průměrné pořadí 5,4; těžba hnědého uhlí, nízká vzdělanost, vysoká míra sociálního vyloučení) a periferní Kraslice (průměrné pořadí 6,2).

6 Vyhodnocení čerpání dotační podpory

6.1 Hodnocení podpory ESIF

V roce 2023 končí při uplatnění pravidla n+3 čerpání podpory z evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) v rámci programového období 2014–2020. S využitím dat ze „Seznamu operací (příjemců)“ lze již komplexně zachytit využívání podpory z operačních programů v řešených krajích. Uvedené hodnoty počtů projektů a finančních částek spojených s podporou jsou počítány na základě sídla příjemce dotace, což obvykle odpovídá i místu realizace projektu. Posouzení alokací uvnitř krajů bylo díky přiřazení PSČ k okresům zachyceno do úrovně okresů. Do hodnocení nebyly zahrnuty operační programy Praha – Pól růstu (irelevantní) a Technická pomoc (z hlediska příjemců využíván zejména centrálními orgány státní správy).

Tab. 10: Počet projektů s podporou ESIF realizovaných v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v programovém období 2014–2020

	IROP	OP D	OP PIK	OP VVV	OP Z	OP ŽP	CELKEM
Ústecký kraj	819	12	740	1 421	826	516	4 334
Moravskoslezský kraj	1 753	18	1 878	2 302	1 267	931	8 149
Karlovarský kraj	434	1	259	543	168	218	1 623
ČR	13 305	348	15 965	21 180	10 061	10 444	71 303

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistiky a analýzy – Seznam operací (příjemců)

Nejčteněji využívaným operačním programem byl ve všech krajích i v celé ČR OP Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV) s cca 30 % zastoupením. Nadprůměrně byl využíván v Karlovarském i Ústeckém kraji, na čemž mají podíl zejména projekty v oblasti školství spojené se zvýšenou podporou sociálně vyloučených lokalit. IROP byl ve větší míře využíván zejména v Karlovarském kraji. V Ústeckém kraji bylo realizováno nadprůměrné množství projektů z OP Zaměstnanost (OP Z). OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OP PIK) byl nadprůměrně využíván v Moravskoslezském kraji.

Počty projektů je třeba interpretovat s určitou obezřetností, protože neodráží jejich významnost. Ve větších městech tak často může být realizováno méně větších projektů, zatímco ve venkovských územích, např. i díky nástroji CLLD (Komunitně vedený místní rozvoj) realizovaném prostřednictvím Místních akčních skupin, byl podpořen větší počet malých projektů. Toto je patrné ve srovnání počtu projektů a výše dotace v přepočtu na obyvatele na obr. 53 (zejména u okresu Bruntál).

Vliv na čerpání z ESIF měly i specifické výzvy pro strukturálně postižené regiony zřízené v rámci realizace strategie RE:START. V případě OP VVV šlo o ERDF a ESF výzvy pro vysoké školy (investiční akce i podpora vzniku nových studijních programů). V IROP byly vypisovány výzvy pro uhelné regiony na nízkoemisní a bezemisní vozidla a na infrastrukturu základních škol. Mimo to došlo v IROP v uvedených oblastech podpory i k realokaci (k tomu ještě u výzvy 31. Zvýšení kvality návazné péče). V rámci OP PIK byla vypsána specifická výzva pro uhelné regiony v programu podpory Nemovitosti.

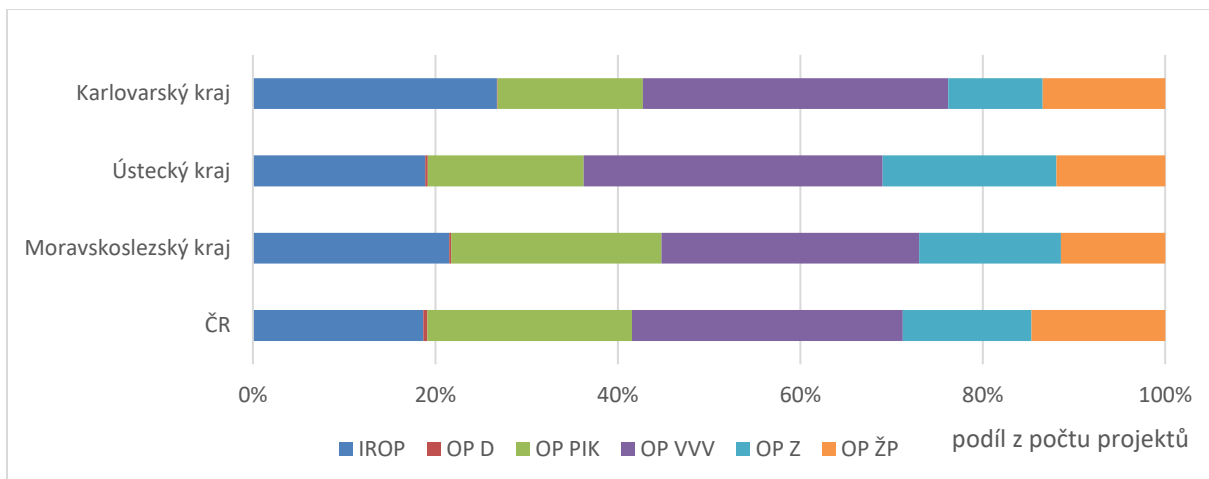
Tab. 11: Dotační prostředky předělené z ESIF v rámci specifických výzev a realokací v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v programovém období 2014–2020 [v mil. Kč]

Dotační program	Ústecký	Karlovarský	Moravskoslezský	Celkem
OP VVV - specifické výzvy	855	0	1 314	2 169
IROP - specifické výzvy	280	639	1 505	2 423
IROP - realokace	516	88	378	982

OP ŽP - specifické výzvy	116	74	851	1 041
OP PIK - specifické výzvy	246	259	309	4 048
Celkem	2 014	1 060	4 357	10 663
Dotační prostředky v Kč na 1 obyvatele	2 479	3 609	3 662	4 645

Zdroj: MMR (2023): Čerpání programů RE:START

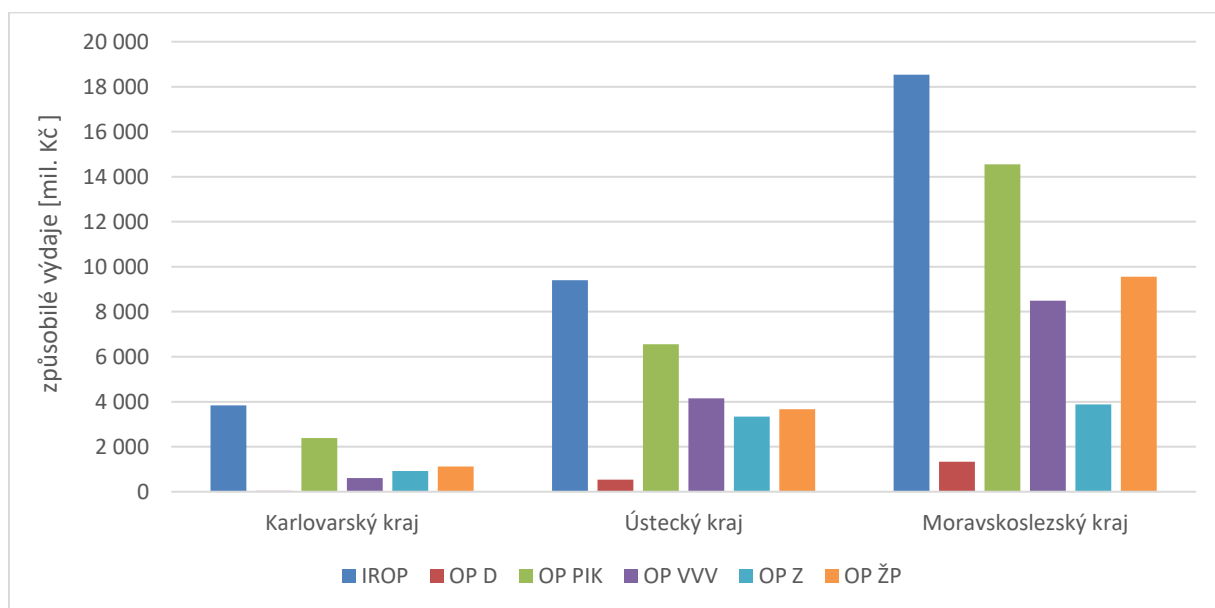
Celková využitá dotační podpora v rámci specifických výzev a realokací je v přepočtu na obyvatele srovnatelná v Moravskoslezském a Karlovarském kraji. V Ústeckém kraji je cca o třetinu menší. Celkově bylo ve všech třech krajích využito 10,7 mld. Kč.

Obr. 49: Struktura počtů projektů dle operačních programů ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistika a analýzy – Seznam operací (příjemců)

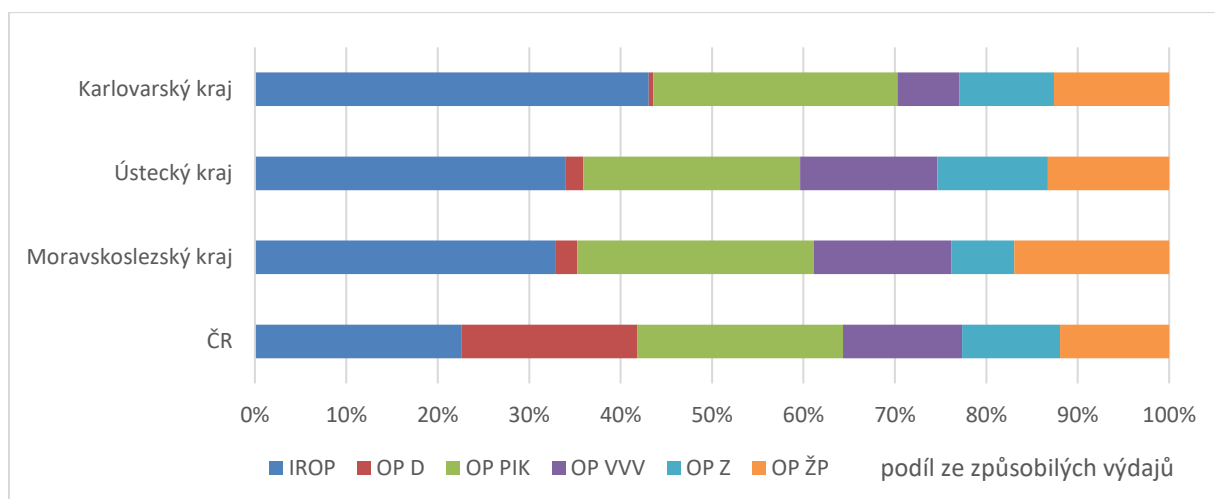
Z hlediska velikosti způsobilých výdajů v absolutních hodnotách dominuje ve všech krajích IROP následovaná OP PIK (cca o čtvrtinu menší objem než u IROP) a na třetím místě OP ŽP (o více než polovinu menší objem než u IROP). Skoky mezi velikostmi výdajů rámcově odpovídají populační velikosti krajů. V přepočtu celkových výdajů na obyvatele (ze všech operačních programů, ne jen ze specifických výzev uvedených v tab. 11) je nicméně na prvním místě Moravskoslezský kraj, který dosáhl o polovinu vyšší hodnoty než poslední Karlovarský kraj (detailněji viz tab. 12 dále).

Obr. 50: Způsobilé výdaje dle operačních programu ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistiky a analýzy – Seznam operací (příjemců)

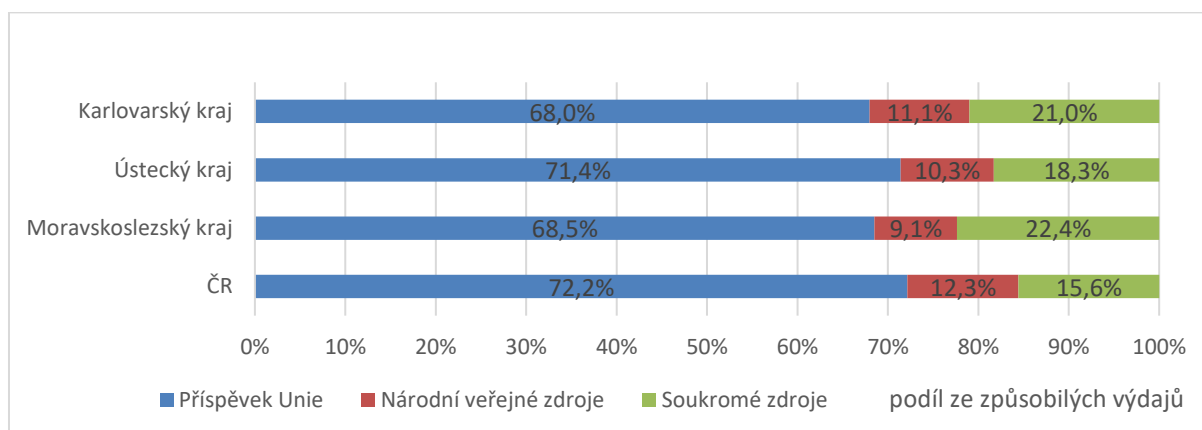
Srovnáme-li celkové podíly uznatelných nákladů v rámci jednotlivých operačních programů, tak ve všech regionech dominují náklady na projekty podporované z IROP. IROP je i neúspěšnější program z hlediska schvalování žádostí. V Karlovarském kraji překročily 43 % všech uznatelných nákladů. Ze srovnání počtů projektů a uznatelných nákladů se zdá, že v rámci OP PIK byly v Karlovarském a Ústeckém kraji realizovány o něco větší projekty. V Moravskoslezském kraji jsou patrné větší objemy z OP ŽP.

Obr. 51: Struktura způsobilých výdajů dle operačních programu ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistiky a analýzy – Seznam operací (příjemců)

Rozbor zdrojového krytí uznatelných nákladů ukazuje, že ve všech řešených krajích se ve větší míře na financování podílely soukromé zdroje, nejvíce v Moravskoslezském kraji. To konvenuje s vyššími podíly podpory z OP PIK, kde mají podnikatelské subjekty vyšší míru spolufinancování.

Obr. 52: Struktura financování způsobilých výdajů projektů ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistiky a analýzy – Seznam operací (příjemců)

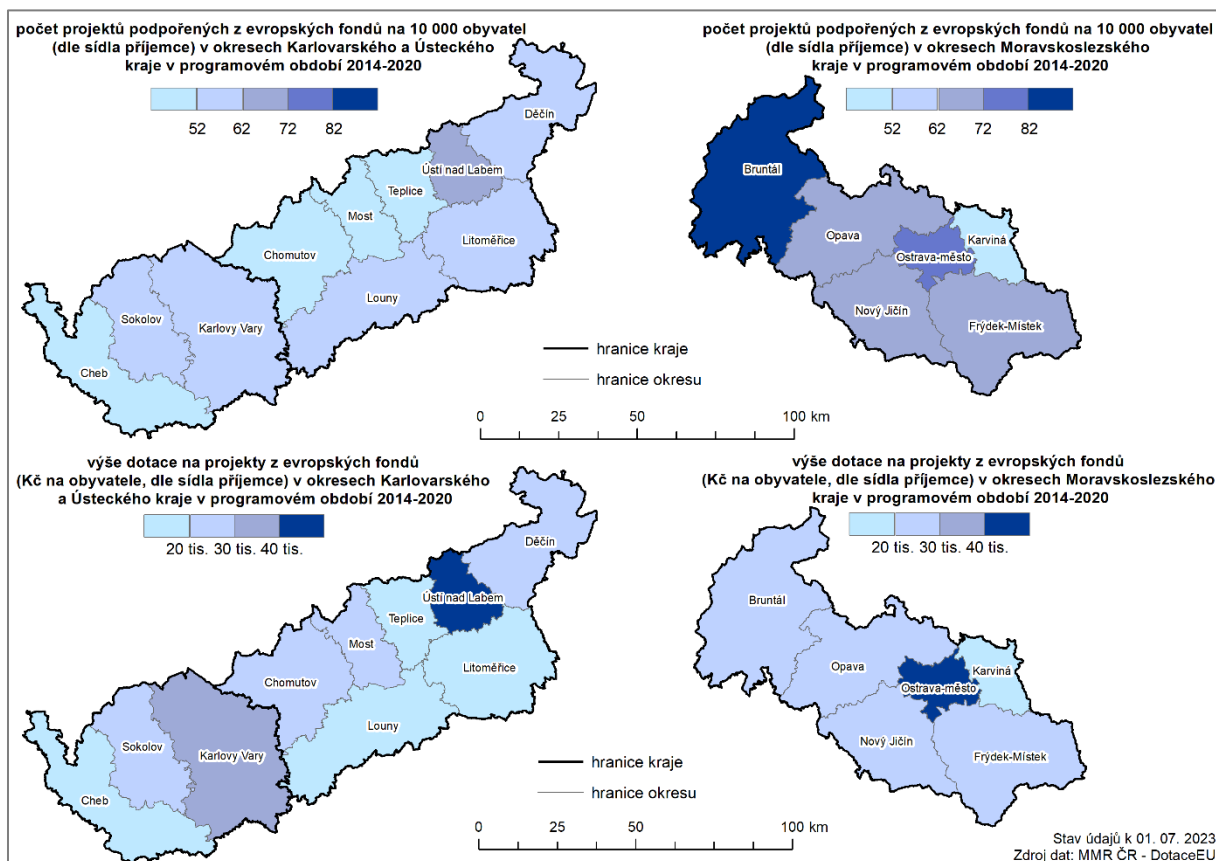
V následující tabulce je uvedeno srovnání absolutních a relativních hodnot spojených s čerpáním z ESIF. Rozdíly ve velikosti způsobilých výdajů na obyvatele jsou větší než počty projektů na obyvatele. Realizovány jsou zde tedy průměrně výdajově menší projekty.

Tab. 12: Využívání podpory z ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v České republice, v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji (dle příjemců)

	Způsobilé výdaje (mil. Kč)	Financování výdajů (mil Kč)			Počet projektů	Počet projektů na 10 tis. obyv.	Financování na obyvatele v Kč	
		Příspěvek Unie	Národní veřejné zdroje	Soukromé zdroje			Způsobilé výdaje	Příspěvek unie
Karlovarský kraj	8 922	6 063	987	1 871	1 628	55,5	30 389	20 652
Ústecký kraj	27 857	19 893	2 868	5 096	4 350	53,5	34 292	24 488
Moravskoslezský kraj	56 568	38 761	5 160	12 647	8 168	68,7	47 549	32 581
<i>KVK+ÚSK+MSK</i>	<i>93 346</i>	<i>64 717</i>	<i>9 016</i>	<i>19 614</i>	<i>14 146</i>	<i>61,6</i>	<i>40 663</i>	<i>28 192</i>
<i>KVK + ÚSK + MSK (podíl z hodnot ČR)</i>	<i>13,7%</i>	<i>13,2%</i>	<i>10,8%</i>	<i>18,5%</i>	<i>19,3%</i>	<i>91,1%</i>	<i>64,7%</i>	<i>62,2%</i>
ČR celkem	680 015	490 731	83 491	105 793	73 235	67,6	62 804	45 323

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistiky a analýzy – Seznam operací (příjemců)

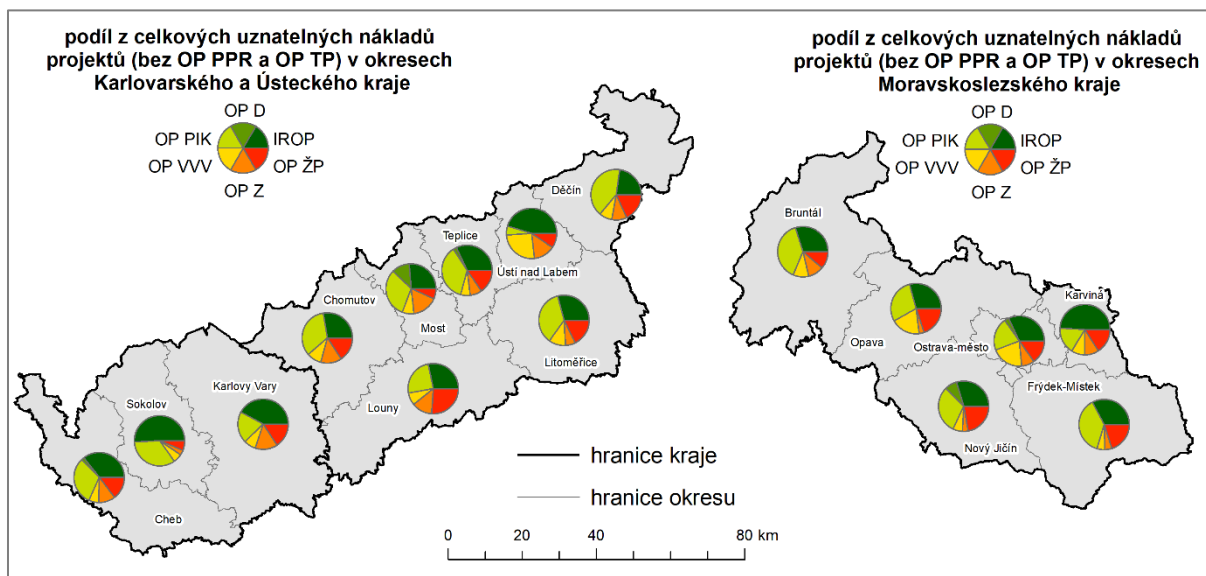
Podíváme-li se na relativní rozložení podpory z ESIF uvnitř krajů v přepočtu na obyvatele, tak v počtech projektů i výši podpory (příspěvek Unie + národní veřejné zdroje) v přepočtu na obyvatele dosahují vyšších hodnot okresy s krajskými městy. Výjimkou je okres Bruntál v Moravskoslezském kraji, v němž bylo realizováno výrazně více projektů v přepočtu na obyvatele. Nejnižší přepočtené aktivity v realizovaných projektech i ve výši podpory na obyvatele dosáhly okresy Teplice v Ústeckém kraji a Karviná v Moravskoslezském kraji.

Obr. 53: Počty realizovaných projektů a výše dotační podpory z ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v přepočtu na 10 000 obyvatel dle okresů v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistiky a analýzy – Seznam operací (příjemců)

Jednotlivé okresy řešených krajů v základní struktuře využívání jednotlivých operačních programů kopírují celkové hodnoty. IROP je dominantním programem v okresech Sokolov a Karviná. Vyšší podíl uznatelných nákladů z OP PIK (nad 35 %) vykazují okresy Děčín, Bruntál, Frýdek-Místek, Teplice a Litoměřice. Výdaje z OP Doprava jsou lokalizovány zejména v okresech Most a Nový Jičín. Výdaje z OP ŽP mají vyšší než 20% podíl v okresech Louny, Nový Jičín a Frýdek-Místek. U OP VVV největší podíl výdajů vykázaly okresy Ústí nad Labem, Ostrava-město a Opava. Ve všech třech případech jde o okresy s univerzitními městy, v nichž bylo možné např. využít specifických výzev na vysoké školy. U OP Z byl nejvyšší podíl výdajů v okresech Most a Karlovy Vary.

Obr. 54: Struktura uznatelných nákladů z operačních programů ESIF v programovém období 2014–2020 k 1. 7. 2023 v přepočtu na 10 000 obyvatel dle okresů v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji

Zdroj: DotaceEU.cz (2023): Statistika a analýzy – Seznam operací (příjemců)

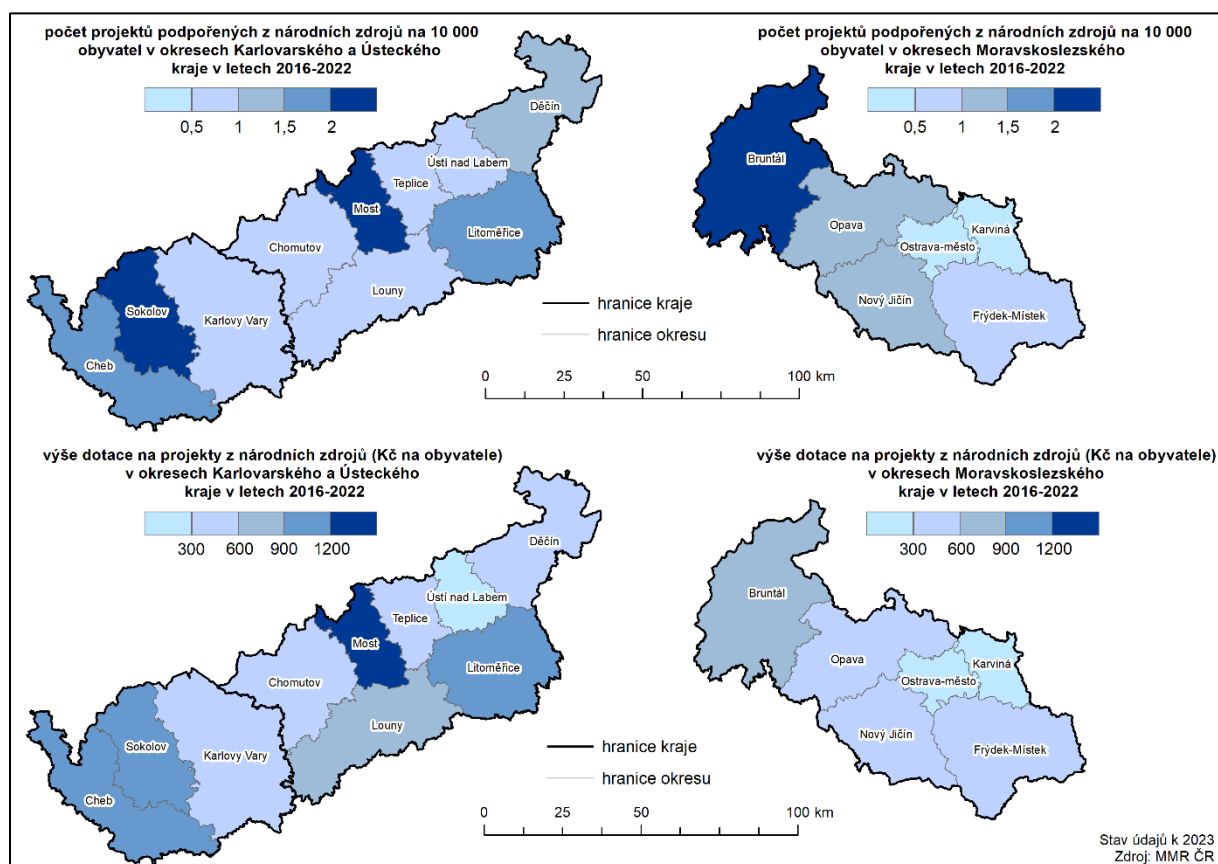
6.2 Investiční podpora z národních zdrojů

V následující analýze byly seskupeny národní dotační programy z let 2016–2022, kde byla identifikována specifická zvýhodnění pro strukturálně postižené kraje (Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský). Programy byly zpravidla zaměřené na investiční akce, které kultivují veřejný prostor a rozvíjí občanskou vybavenost. Jednotlivé programy a podprogramy jsou podrobněji popsány v následujících podkapitolách.

Celkově lze konstatovat, že nejvíce projektů na obyvatele bylo celkově za všechny programy a podprogramy realizováno v okresech Sokolov a Most. Tyto okresy byly aktivní zejména v rámci podprogramu na Demolice budov v sociálně vyloučených lokalitách, a v programu Ekomiliardy – u okresu Most např. jezero Most a v okrese Sokolov Revitalizace území Královské Poříčí-Sokolov-Svatava.

Co do absolutního počtu projektů byl celkově v součtu všech programů a podprogramů nejaktivnější okres Bruntál, kde se jednalo o projekty napříč všemi programy a podprogramy. Nejméně projektů bylo naopak celkově v okresech Ostrava-město, Karviná a Ústí nad Labem. Nižší aktivitu lze spojit s vyššími investičními možnostmi větších měst bez potřeby vnějších dotací nebo vyšší pokročilostí v revitalizačních projektech. Důvodem také může být vnitřní členění programů, kdy z programu Ekomiliardy je vyloučen Moravskoslezský kraj a u programů Ministerstva pro místní rozvoj na podporu obnovy a rozvoje venkova jsou městské regiony logicky vyloučeny.

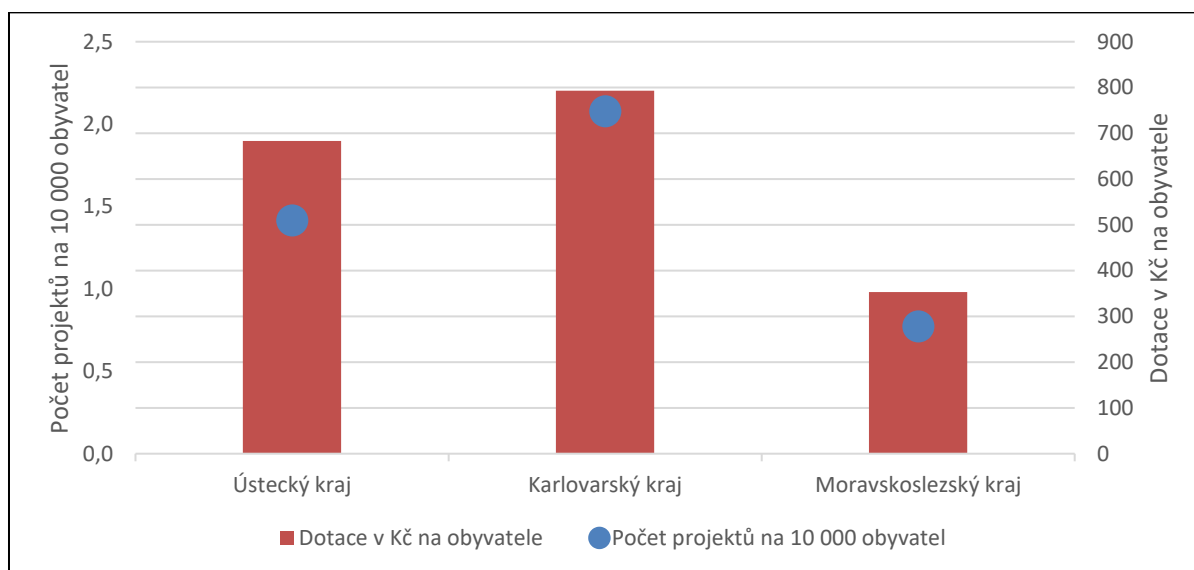
Při pohledu na celkovou velikost dotací na obyvatele byl nejaktivnější okres Most, což lze opět spojit s čerpáním prostředků z programu Ekomiliardy (např. jezero Most). Naopak nejméně dotací bylo celkově čerpáno opět v městských regionech (Ostrava-město, Ústí nad Labem a Karviná). Důvody jsou obdobné jako v předchozím odstavci u absolutního počtu projektů.

Obr. 55: Počet projektů na 10 000 obyvatel a velikost dotací na obyvatele z let 2016–2022 v okresech strukturálně postižených regionů

Zdroj: MMR (2023): Čerpání programů RE:START

V krajském vyjádření s ohledem na počet obyvatel kraje byl neaktivnější v čerpání dotací Karlovarský kraj. Do území se podařilo z národních zdrojů získat téměř 800 Kč na obyvatele. Počet projektů na 10 000 obyvatel byl 2,1. Ústecký kraj byl o něco málo aktivnější než Karlovarský kraj. S ohledem na velikost kraje byl nejméně aktivní Moravskoslezský kraj. Subjekty získaly více než 350 Kč na obyvatele. Počet projektů na 10 000 obyvatel byl 1,4. Roli hraje velikost kraje, ale pravděpodobně již může být projekty nasycen již z minulosti.

Obr. 56: Počet projektů na 10 000 obyvatel a velikost dotací na obyvatele z let 2016–2022 ve strukturálně postižených regionech

Zdroj: MMR (2023): Čerpání programů RE:START

Regenerace brownfieldů pro podnikatelské využití

V rámci dotačního programu Ministerstva průmyslu a obchodu s názvem Regenerace brownfieldů pro podnikatelské využití bylo v letech 2017–2022 realizováno celkem 7 výzev. S výjimkou roku 2022 se jednalo o výzvy pouze pro území Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje. Cíle programu bylo podpořit energeticky účinnou renovaci budov, příp. demolici a výstavbu nových energeticky účinných budov. Rovněž mohly být podpořeny projekty částečné rekonstrukce a částečné dostavby budov.

Ve sledovaných krajích byly realizovány projekty za téměř 700 mil. Kč. V přepočtu na obyvatele nejvíce získaly okresy Teplice a Litoměřice. Naopak žádné projekty nebyly realizovány v okresech Chomutov, Děčín, Louny, Bruntál a Karviná.

Regenerace brownfieldů pro nepodnikatelské využití

V letech 2019–2022 byly vyhlášeny celkem 4 výzvy v rámci podprogramu Regenerace brownfieldů pro nepodnikatelské využití a později s názvem Brownfieldy. Podprogramy spadaly pod dotační program s názvem Podpora revitalizace území od Ministerstva pro místní rozvoj. Smyslem podprogramu byla revitalizace území se starou stavební zátěží (brownfieldů) pro jiné než hospodářské využití.

Podprogram nabízel speciální výzvy pouze pro Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský kraj. Byly podpořeny projekty za více než 570 mil. Kč. V přepočtu na obyvatele nejvíce získal okres Litoměřice a Cheb, naopak nejméně Ostrava-město nebo Karviná. Okresy Most a Ústí nad Labem nerealizovaly žádný projekt.

Tvorba studií a analýz možností využití vybraných brownfieldů

Podprogram Tvorba studií a analýz možností využití vybraných brownfieldů existuje v rámci dotačního programu Podpora revitalizace území Ministerstva pro místní rozvoj. Výzvy byly vyhlášeny v letech 2019 a 2021. V obou výzvách mohly žádat pouze vybrané lokality v Karlovarském, Moravskoslezském a Ústeckém kraji. Smyslem programu bylo podpořit vypracování podkladů pro revitalizaci území u obzvláště složitých nebo rozsáhlých brownfieldů, které byly doporučeny k financování vládou ČR.

Podpořeno bylo celkem 9 projektů za více než 15 mil. Kč. Studie a analýzy byly podpořeny v okresech Ostrava-město, Cheb, Opava, Teplice, Chomutov, Karlovy Vary, Ústí nad Labem a Louny.

Demolice budov v sociálně vyloučených lokalitách

V letech 2016–2022 bylo realizováno celkem 9 výzev v rámci podprogramu Demolice budov v sociálně vyloučených lokalitách z programu Podpora revitalizace území od Ministerstva pro místní rozvoj. Podpora byla zaměřená na demolice objektů a následnou revitalizaci prostoru. Smyslem bylo zamezit vzniku oblastí se sociální segregací.

Mezi sociálně vyloučené lokality spadají všechny SO ORP Karlovarského kraje a Ústeckého kraje. U Moravskoslezského kraje všechna SO ORP kromě následujících: Bílovec, Český Těšín, Frýdlant nad Ostravicí, Hlučín a Jablunkov.

V jednotlivých výzvách byla vždy jedna určena pouze pro území Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje, 2. výzva pak pro ostatní území. V rámci výzev bylo možné získat celkem 15 % bodů za tzv. polohu objektu. Hodnoceno konkrétně bylo, zda objekt leží přímo v SVL a zda se nachází v regionu s definicí Hospodářsky problémového regionu.

Projekty získaly v uvedených letech podporu za více než 230 mil. Kč. V přepočtu na obyvatele nejvíce získal okres Most a Sokolov, naopak nejméně Karlovy Vary a Opava. Okres Frýdek-Místek nerealizoval žádný projekt.

15 ekomiliard

V roce 2002 bylo Vládou ČR schváleno vyčlenění celkem 15 mld. Kč na revitalizaci krajiny, která byla narušená těžební činností státních hnědouhelných podniků. Jednalo se o území Ústeckého kraje, později byl přidán i Karlovarský kraj. V roce 2017 byla částka navýšena o dodatečné 3 mld. Kč. V letech 2017–2022 bylo podle vnitřní databáze Ministerstva pro místní rozvoj o čerpání programů RE:START čerpáno téměř 400 mil. Kč. Čerpalo se výhradně v okresech Most a Sokolov.

Podpora bydlení – Technická infrastruktura

Podprogram Technická infrastruktura existuje v rámci programu Podpora bydlení od Ministerstva pro místní rozvoj. Podprogram je zaměřený na podporu výstavby inženýrských sítí a komunikací. Smyslem

je rozšířit nabídku zainvestovaných stavebních pozemků, což by mělo vést k následné výstavbě. Pokud se obec nachází ve státem podporovaném regionu, získává navíc 10 % bodů.

V roce 2021 ve sledovaných krajích získaly podporu projekty za téměř 18 mil. Kč. V přepočtu na obyvatele nejvíce v okresech Bruntál a Cheb. Naopak v okresech Most, Chomutov, Teplice, Ústí nad Labem, Louny Karlovy Vary a Ostrava-město se nečerpalo vůbec.

Podprogram podpora obnovy a rozvoje venkova pro obce do 3 000 obyvatel

Podprogram Podpora obnovy a rozvoje venkova spadá pod program s názvem Podpora rozvoje regionů od Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Smyslem je obnova a rozvoj obcí do 3 000 obyvatel a zlepšení atraktivity obecního prostoru. V rámci podprogramu bylo možné čerpat na:

- Podporu obnovy místních komunikací,
- Rekonstrukci a přestavbu veřejných budov,
- Podporu obnovy sportovní infrastruktury,
- Podporu budování a obnovy míst aktivního a pasivního odpočinku.

V podprogramu byly bodově zvýhodněny hospodářsky a sociálně ohrožená území za 10 bodů a strukturálně postižené kraje za 5 bodů (z celkových 100 bodů). Větší vliv zvýhodnění však nemělo. V přepočtu na obyvatele čerpal Karlovarský a Ústecký kraj nejméně ze všech krajů, Moravskoslezský skončil jako 4. nejhorší. Vliv na čerpání měl spíše počet venkovských obcí, kdy nejúspěšnější byl Kraj Vysočina a Zlínský kraj, kteří jsou typičtí svoji venkovskou strukturou osídlení.

Ve sledovaných krajích u podpory místních komunikací činily dotace v roce 2021 celkem téměř 45 mil. Kč. V přepočtu na obyvatele se nejvíce čerpalo v okrese Bruntál a Děčín (v pořadí podle velikosti dotace na obyvatele). Naopak v okresech Cheb, Karlovy Vary, Nový Jičín, Ostrava-město a Karviná se nečerpalo vůbec.

U podpory obnovy sportovní infrastruktury byla ve sledovaných regionech celková podpora téměř 10 mil. Kč. Čerpalo se v okresech Litoměřice, Sokolov a Frýdek Místek (v pořadí podle velikosti dotace na obyvatele).

U rekonstrukcí a přestaveb veřejných budov činila celková dotace více než 85 mil. Kč. V přepočtu na obyvatele bylo nejvíce intervencí v okresech Cheb a Litoměřice (v pořadí podle velikosti dotace na obyvatele). Naopak vůbec se nečerpalo v okresech Teplice, Ústí nad Labem, Louny, Sokolov, Karviná a Ostrava-město.

Podpora budování a obnova míst aktivního a pasivního odpočinku dosáhla ve sledovaných krajích více než 32 mil. Kč. V přepočtu na obyvatele se nejvíce čerpalo v okresech Sokolov a Bruntál (v pořadí podle velikosti dotace na obyvatele). Naopak žádná podpora nebyla v okresech Chomutov, Teplice, Ústí nad Labem a Ostrava-město.

Podprogram podpora obnovy a rozvoje venkova pro obce s 3 001 až 10 000 obyvatel

Podprogram Podpora obcí s 3 001 až 10 000 obyvateli spadá pod program Podpora rozvoje regionů od Ministerstva pro místní rozvoj. Smyslem je obnova středně velkých obcí a zlepšení atraktivity obecního prostoru. V rámci podprogramu jsou podporovatelné investice do:

- obnovy místních komunikací,
- obnovy sportovní infrastruktury,
- rekonstrukcí a přestaveb veřejných budov.

V podprogramu byly zvýhodněny 5 body (z celkových 100) ty projekty, které se realizují v regionu s definicí Hospodářsky problémového regionu, kam spadá celkem 13 ze všech 18 regionů strukturálně postižených krajů.

Ve sledovaných krajích u obnovy místních komunikací byly za rok 2021 podpořeny projekty v celkové dotaci více než 33 mil. Kč. Podpořeny byly projekty v okresech Sokolov, Teplice, Bruntál, Frýdek-Místek a Děčín (v pořadí podle velikosti dotace na obyvatele).

Obnova sportovní infrastruktury přineslo do sledovaných regionů dotace za více než 30 mil. Kč. Podpořeny byly projekty v okresech Sokolov, Frýdek-Místek, Nový Jičín, Litoměřice a Opava (v pořadí podle velikosti dotace na obyvatele).

U rekonstrukcí a přestaveb veřejných budov byly podpořeny projekty v celkové dotaci více než 51 mil. Kč. Podpořeny byly projekty v okresech Frýdek-Místek, Karlovy Vary, Nový Jičín, Sokolov a Děčín (v pořadí podle velikosti dotace na obyvatele).

Revitalizace Krušných hor – nařízení vlády

V roce 2014 Vláda České republiky vydala nařízení vlády č. 30/2014 Sb. o stanovení závazných pravidel poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích a na vybrané myslivecké činnosti. Tímto nařízením vláda vydala závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích podle lesního zákona a na vybrané myslivecké činnosti podle zákona o myslivosti, způsob kontroly jejich využití a vzory žádostí o poskytnutí finančních příspěvků.

Díky nařízení bylo možné čerpat národní prostředky na obnovu lesů. V případě strukturálně postižených regionů se jednalo zejména o lesy Krušných hor. Realizováno bylo v Krušných horách celkem 124 projektů v celkové výši 116 400 000 Kč.

6.3 Podpora vědy a výzkumu z národních zdrojů

Programy Technologické agentury ČR zaměřené na podporu vědy a výzkumu reflektovaly v posledních letech podporu a snahu o zvýhodnění regionů RE:START. V řadě svých programů zohledňovaly sídlo hlavního uchazeče, případně dalších uchazečů. Programy podporují zpravidla neinvestiční projekty zaměřené na aplikovaný výzkum, kdy aplikačními garanty jsou nejčastěji subjekty veřejné správy, neziskové organizace nebo firmy. Smyslem projektu bývá podpora inovačního potenciálu věd z různých

oborů společenských věd, humanitních věd, umění, ale i dopravy, životního prostředí a technických oborů.

Projekty byly podpořeny zejména v okresech se sídlem výzkumných organizací, jako je Ostrava, Ústí nad Labem, případně Karlovy Vary. V ostatních okresech byla podpora minimální – nejčastěji díky sídlu dalšího uchazeče projektu z řad aplikačních firem.

Jednotlivé programy a zvýhodnění jsou popsány v následujících kapitolách.

ÉTA

Program ÉTA je předchůdcem dnešního programu SIGMA. Program podporuje inovační potenciál společenských věd, humanitních věd a umění.

V 5. veřejné soutěži programu ÉTA Technologické agentury ČR z roku 2021 byla stanovena specifická alokace pro sledované kraje ve výši 20 mil. Kč. Do veřejné soutěže bylo podáno celkem 533 projektů a 56 bylo vybráno k podpoře. U 9 podpořených projektů měl hlavní uchazeč nebo další účastník projektu sídlo v rámci sledovaných krajů. Celková podpora (bez spolufinancování) pro projekty ze sledovaných krajů byla téměř 33,5 mil. Kč, což přesahovalo stanovenou alokaci. Ve veřejné soutěži tak nebyl ve spojení s podporou RE:START dodatečně žádný projekt. Z 9 podpořených projektů jich u 5 má příjemce sídlo v Moravskoslezském kraji a u 4 v Ústeckém. Sídlo příjemců tak bylo lokalizováno především do okresů, kde se vyskytují výzkumné organizace (především Ústí nad Labem a Ostrava). Ačkoli byly do soutěže podány i 2 projekty s příjemcem z Karlovarského kraje, ani jeden z nich nebyl podpořen.

V předchozích veřejných soutěžích byla také vyčleněna speciální alokace – ve 2. veřejné soutěži z roku 2018 to bylo 15 mil. Kč, ve 3. veřejné soutěži z roku 2020 45 mil. Kč (podpořeno 9 projektů z regionů RE:START za 89 mil. Kč). Ve 4. veřejné soutěži z roku 2020 nebyla vyčleněna speciální alokace.

SIGMA

Program SIGMA navazuje zejména na program ÉTA. Je orientovaný napříč obory na potřeby společnosti a hospodářství.

V 1. veřejné soutěži dílčího cíle 3 z roku 2023 byla stanovena specifická alokace pro strukturálně postižené regiony v celkové výši 40 mil. Kč. Z této alokace bylo 20 mil. Kč určeno pro Ústecký a Karlovarský kraj a 20 mil. Kč pro Moravskoslezský kraj. Celková alokace přitom činila 500 mil. Kč.

Z této alokace byly financovány ty návrhy projektů, ve kterých hlavní uchazeč pocházel z jednoho ze tří výše uvedených krajů a jehož projekt byl doporučen k podpoře (tj. bez specifické alokace by na financování projektu nebyly finanční prostředky). V případě, že příslušnou alokaci nevyčerpaly projekty z jednoho regionu, byly prostředky využity přednostně v druhém regionu. Pokud ani v obou regionech nebyl dostatek kvalitních projektů, byly prostředky využity pro podporu ostatních projektů.

Obdobná byla situace u dílčího cíle 2 z roku 2023 zaměřeného na začínající výzkumníky. Z celkové alokace 230 mil. Kč bylo vyčleněno pro strukturálně postižené regiony celkem 18,4 mil. Kč.

Prostředí pro život

Program Prostředí pro život podporuje výzkumné projekty zaměřené na podporu aplikovaného výzkumu experimentálního vývoje a inovací v oblasti životního prostředí a udržitelnost využívání přírodních zdrojů. Jedná se o program Ministerstva životního prostředí.

V 5. veřejné soutěži z roku 2021 bylo vyčleněno pro kraje RE:START celkem 12 160 000 Kč, což je 8 % z celkové alokace veřejné soutěže. Z celkové částky bylo 6 080 000 Kč určeno pro Moravskoslezský kraj a dohromady 6 080 000 Kč pro Karlovarský a Ústecký kraj. V případě, že by příslušnou alokaci nevyčerpaly projekty z jednoho regionu, byly prostředky využity přednostně v druhém regionu. Pokud ani v obou regionech nebyl dostatek kvalitních projektů, byly prostředky využity pro podporu ostatních projektů.

Podpořeny byly 2 projekty z Ústeckého kraje a 1 projekt z Moravskoslezského kraje. Sídla hlavních nebo dalších uchazečů byla v okresech Ústí nad Labem a Ostrava-město.

Doprava

U programu Doprava jsou podporovány výzkumné projekty zaměřené na inovace v oblasti dopravy.

U třetí veřejné soutěže z roku 2021 byla celková alokace 0,5 mld. Kč. Maximální výše podpory na projekt byla 50 mil. Kč. V rámci veřejné soutěže byly vítány návrhy projektů, kde se zapojují uchazeči ze strukturálně postižených regionů (Ústecký, Moravskoslezský, Karlovarský). Podpořeny byly 2 projekty z Ústeckého kraje. Celkem u 3 projektů byl hlavní uchazeč z Moravskoslezského kraje.

V rámci nového programu Doprava 2030, který navazuje na program Doprava, byla u 1. výzvy z roku 2023 vyjednána specifická alokace pro strukturálně postižené regiony ve výši 19,2 mil. Kč.

TREND

Program TREND podporuje výzkumné projekty s výsledky s potenciálem pro konkurenceschopnost – nové produkty, výrobní postupy a služby. Jedná se o program, který je tematicky blízký gescím Ministerstva průmyslu a obchodu.

Ve 4. veřejné soutěži z roku 2021, podprogramu 2 – Nováčky byla maximální výše podpory na 1 projekt 15 mil. Kč. V hodnoticích kritériích byla celková bonifikace za řešení ve strukturálně postiženém regionu. Byl podpořen 1 projekt v Ústeckém kraji a 2 projekty v Moravskoslezském kraji.

V dalších následujících veřejných soutěžích programu TREND je možné získat bodové zvýhodnění až 10 bodů za řešení ve strukturálně postiženém regionu.

EPSILON

Program EPSILON podporuje projekty zaměřené na průmyslové technologie a jejich rychlé uplatnění na trhu. Ve 4. veřejné soutěži z roku 2018 byla stanovena samostatná alokace pro Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj, a to v celkové výši 70 mil. Kč pro první dva roky řešení, tj. 2018 a 2019. Celková alokace byla 500 mil. Kč. Alokace byla využita pro projekty, kde hlavním uchazečem byla výzkumná organizace nebo podnik se sídlem v jednom z vybraných tří krajů.

THÉTA

Program THÉTA je zaměřený na modernizaci energetického sektoru, včetně výzkumu ve veřejném zájmu a energetických strategií.

Zvýhodnění formou speciální alokace ve 3. veřejné soutěži z roku 2020 pro 3 dotčené regiony činilo 58,8 mil. Kč, přičemž celková alokace programu byla 735 mil. Kč. Z této alokace mohly být podpořeny projekty:

- ve kterých bude mít hlavní uchazeč sídlo v jednom ze tří uvedených krajů;
- které budou doporučeny k podpoře;
- které nebudou financovány z důvodu nedostatku disponibilních prostředků.

Ze tří sledovaných krajů bylo podpořeno celkem 7 projektů za 162 mil. Kč.

Ve 4. veřejné soutěži z roku 2021 byla stanovena specifická alokace pro Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký kraj v celkové výši 51,6 mil. Kč. Do této veřejné soutěže bylo podáno celkem 212 návrhů projektů, 69 projektů bylo podpořeno a dalších 76 projektů doporučených k podpoře nemohlo být podpořeno z důvodu nedostatku financí alokovaných na tuto veřejnou soutěž.

Ve 4. veřejné soutěži bylo podpořeno celkem 12 projektů, ve kterých byl příjemce ze strukturálně postižených regionů (přibližně 17 % z celkového počtu podpořených projektů). Celková hodnota těchto projektů byla 113,5 mil. Kč, což je více než dvojnásobná hodnota stanovené alokace na podporu sledovaných krajů. Žádný projekt tedy nebyl v této soutěži dodatečně podpořen navíc s ohledem na nadstandartní alokaci. Tato alokace byla téměř celá vyčerpána na 5 projektů nejvýše v pořadí, z nichž u 3 má příjemce sídlo v Moravskoslezském kraji a po 1 projektu mají příjemce sídlo v Ústeckém a Karlovarském kraji. Sídla hlavních žadatelů, případně dalších účastníků, byla lokalizována v okresech s městským charakterem (Ostrava-město, Ústí nad Labem a Karlovy Vary).

V 5. veřejné soutěži z roku 2023 byla celková alokace 710 mil. Kč. Pro strukturálně postižené regiony byla vyčleněna speciální alokace ve výši 56,8 mil. Kč – z toho polovina pro Moravskoslezský kraj a polovina dohromady pro Karlovarský a Ústecký kraj. Systém podpory fungoval obdobně jako v předchozích veřejných soutěžích.

V 5. veřejné soutěži byly podpořeny 4 projekty z Ústeckého kraje, 12 z Moravskoslezského kraje a žádný z Karlovarského kraje. Celková velikost podpory činila 59,8 mil. Kč.

7 Legislativní a dotační zvýhodnění pro strukturálně postižené kraje

7.1 Legislativní zvýhodnění

Výchozím legislativním dokumentem pro specifický přístup k vybraným krajům je zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje (v září 2023 ve znění zákona č. 251/2021 Sb.). Zde je v § 6 věnovaném obsahu strategie regionálního rozvoje uvedeno, že strategie stanoví podmínky pro vymezení státem podporovaných regionů a vymezení nástroje k realizaci stanovených priorit a cílů.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ (SRR) byla schválena usnesením vlády č. 775 ze dne 4. listopadu 2019. Na str. 5 je konstatováno, že cíle *SRR budou naplňovány prostřednictvím opatření a aktivit v akčních plánech SRR a souhrnných akčních plánech Strategie hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje.*

SRR pro různá témata vymezuje území, kterých se týkají. Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj, Karlovarský kraj jsou zde zařazeny jako strukturálně postižené kraje. V rámci nich jsou ještě zdůrazněna na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) hospodářsky a sociálně ohrožená území, a to: SO ORP Litvínov, Most, Rumburk, Děčín, Varnsdorf, Podbořany, Chomutov, Kadaň, Ústí nad Labem, Lovosice, Teplice, Žatec, Louny, Litoměřice v Ústeckém kraji; SO ORP Karviná, Havířov, Orlová, Vítkov, Rýmařov, Krnov, Bruntál, Bohumín, Odry, Český Těšín v Moravskoslezském kraji a SO ORP Kraslice, Sokolov, Ostrov v Karlovarském kraji.

SRR dále uvádí, že území spadající do strukturálně postižených nebo do hospodářsky a sociálně ohrožených území mohou současně využívat specifické cíle a typová opatření stanovená pro metropolitní území/aglomerace/regionální centra a jejich venkovské zázemí a pro strukturálně postižené kraje / hospodářsky a sociálně ohrožená území.

V návrhové části SRR se ke strukturálně postiženým regionům váže strategický cíl 4 Revitalizované a hospodářsky restrukturalizované regiony, přizpůsobené a flexibilně reagující na potřeby trhu. Cíle 4 se dále rozpadá na šest specifických cílů, a to na:

- Specifický cíl 4.1: Rostoucí podniky schopné se vyrovnávat se změnami na globálních trzích.
- Specifický cíl 4.2: Zvýšení objemu přímých zahraničních investic s vyšší přidanou hodnotou ve strukturálně postižených krajích.
- Specifický cíl 4.3: Podpořit růst inovační výkonnosti výzkumem a vývojem s většími přínosy pro hospodářství.
- Specifický cíl 4.4: Zajistit kompetentní lidi/pracovníky pro průmysl, služby a veřejnou správu.
- Specifický cíl 4.5: Odstranění bariér rozvoje souvisejících se sociální nestabilitou a lepší využití potenciálu k proměně a rozvoji krajů.
- Specifický cíl 4.6: Revitalizovat a regenerovat území pro lepší podnikání a zdravější život obyvatel.

Obsahově SRR u zmíněných cílů odkazuje na akční plány hospodářské restrukturalizace. Souhrnné akční plány restrukturalizace jsou každoročně vytvářeny v návaznosti na Strategický rámec hospodářské restrukturalizace a podporovány na základě usnesení Vlády ČR. Procesy spojené s restrukturalizací Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje jsou označovány jako Strategie RE:START. Realizaci zajišťuje výkonný tým Restart.

Konkrétní opatření jsou v návaznosti na výše uvedené řešena v rámci realizace různých vládních politik a schvalována usneseními vlády.

V návaznosti na zákon č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách je v nařízení vlády č. 221/2019 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o investičních pobídkách uvedeno, že „na území státem podporovaného regionu vymezeného na základě zákona upravujícího podporu regionálního rozvoje“ (§3, odst. 2, písm. b) se všeobecné podmínky pro investiční akci ve výrobě uvedené v odstavci 1 písm. a) se sníží na polovinu.

Nařízením vlády č. 458/2021, kterým se mění nařízení vlády č. 221/2019 Sb., doplnila do § 6 odst. 1 specifické podmínky pro strukturálně postižené regiony. Nové znění § 6 odst. 1 je: *V případě investiční akce ve výrobě, která je realizována v Karlovarském kraji, Ústeckém kraji nebo Moravskoslezském kraji, může činit výše hmotné podpory pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku pro strategickou investiční akci až 20 % z celkových způsobilých nákladů. V případě investiční akce ve výrobě, která je realizována v jiném kraji, může činit výše hmotné podpory pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku pro strategickou investiční akci až 10 % z celkových způsobilých nákladů, nejvýše však 1 500 000 000 Kč.*

Přístup ke strukturálně postiženým regionům je zmíněn i v Národní koncepci realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020: *Územně diferencovaný a zacílený přístup, označovaný v programovém období 2014–2020 jako územní dimenze, umožňuje reagovat zejména na rozvojové rozdíly a specifické potřeby plynoucí z rozdílných typů území a vytvářet tak předpoklady pro vyvážený a integrovaný rozvoj podporující konkurenceschopnost ČR a zohledňující požadavek na vyrovnávání územních disparit (ve vztahu k vnitřní diferenciaci území a koncentraci problémů ekonomického, sociálního či environmentálního charakteru). Územní zaměření priorit tak respektuje specifické problémy a rozvojové potřeby sídel a regionů. Jedním ze specifických přístupů k určitým typům území je například hospodářská a sociální restrukturalizace tzv. strukturálně postižených regionů, tj. Karlovarského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje schválená Vládou ČR. Jedná se tedy o průřezovou oblast, která vstupuje do všech oblastí/podoblastí a zdůrazňuje jejich územní rozměr. Toto lze považovat za rámec pro nastavení operačních programů v programovém období 2021–2027.*

V Dohodě o partnerství v programovém období 2021–2027 je u specifického cíle Fondu pro spravedlivou transformaci (FST) „umožnit regionům a lidem řešit sociální, hospodářské a environmentální dopady transformace na klimaticky neutrální ekonomiku“ uvedeno, že procesy spjaté s útlumem těžby a využívání uhlí, stejně tak jako přímo provázané procesy transformace energetiky, významným způsobem zasáhnou stávající energeticky a emisně náročná odvětví s dopadem na zaměstnanost a nutností rekultivovat postižená území. Nejvíce bude zasažený Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj a právě na ně se bude podpora soustředit. Do těchto krajů bude prostřednictvím FST významně investováno do:

- podpory rozvoje nových, perspektivních odvětví, podnikání, vzniku nových podniků a transformace těch stávajících,
- inovací a výzkumu s cílem rozvoje inovačního ekosystému v regionech,
- nových zdrojů čisté energie nejen v dopravě a i jiných oborech,
- podpory digitalizace,
- podpory posilování oběhového hospodářství,

- podpory rekvalifikací, přeškolení pracovníků zanikajících oborů pro nové technologie a procesy, podpory vzniku/zachování pracovních míst,
- podpory nového využití území přímo i nepřímo zasaženého těžbou nebo průmyslovou činností.

K implementaci Fondu spravedlivé transformace slouží Operační program Spravedlivá transformace (OP ST, více v následující kapitole. Podkladem pro formulaci OP ST byl Plán spravedlivé územní transformace).

7.2 Dotační zvýhodnění

Dotační zvýhodnění pro strukturálně postižené kraje lze klasifikovat podle úrovně podpory. Existují speciální programy pouze pro strukturálně postižené regiony, speciální alokace v rámci existujících dotačních programů a podprogramů, bodová zvýhodnění v kombinaci se speciální alokací nebo bez ní. Alokace bývá kombinována s realokací, kdy jsou prostředky přesunuty v rámci fondu nebo programu k podpoře strukturálně postižených regionů. Nejmenší formou podpory je pak deklarace podpory regionů ze strukturálně postižených regionů.

Speciální dotační programy a podprogramy

Na podporu vybraných potřeb a problémů strukturálně postižených regionů lze zavést speciální programy a dotační schémata. Hlavním speciálním dotačním programem je Operační program Spravedlivá transformace výhradně pro Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský kraj. Na základě strategie RE:START byly tři kraje a jejich celé území zařazeny do Mechanismu pro spravedlivou transformaci. Výkonný tým Restart vypracoval Plán spravedlivé územní transformace, který byl základním dokumentem pro schválení nového Operačního programu Spravedlivé transformace (OPST). Cílem programu je pomoci regionům a lidem v „uhelných regionech“ řešit negativní sociální, hospodářské a environmentální dopady spojené s transformací na klimaticky neutrální ekonomiku. Je určen výhradně pro uhelné regiony, tedy pro Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký kraj, je plánován na programové období 2021-2027. V rámci programu budou podporovány projekty v 7 oblastech podpory (1. Podnikání, 2. Výzkum, vývoj, inovace, 3. Nová energie, 4. Digitální inovace, 5. Obnova území, 6. Oběhové hospodářství, 7. Lidé a dovednosti). Důležité je, že prostředky z Fondu pro spravedlivou transformaci směřují do oblastí, které ostatní programy nepokrývají. Pro uhelné regiony se jedná o prostředky navíc oproti ostatním regionům, celkový objem prostředků činí 1,64 mld. eur. Řídícím orgánem OPST je Ministerstvo životního prostředí. OPST tvoří 1. pilíř (dotační) Mechanismu spravedlivé transformace. Mechanismus je však doplněn o dva další pilíře, které jsou založeny na úvěrovém financování soukromého a veřejného sektoru.

Dalším z příkladů je program 15 ekomiliard. V roce 2002 bylo Vládou ČR schváleno vyčlenění celkem 15 mld. Kč na revitalizaci krajiny, která byla narušená těžební činností státních hnědouhelných podniků. Původně měla podpora směřovat do území Ústeckého kraje. Později byl přidán i Karlovarský kraj. V roce 2017 byla k 15 mld. Kč přidána částka 3 mld. Kč, aby bylo možné i nadále podporu využívat.

Speciální alokace

V rámci existujících programů a podprogramů může být vyčleněna speciální alokace pro strukturálně postižené regiony. Typickým příkladem jsou programy Technologické agentury ČR na podporu aplikovaného výzkumu. Jedná se např. o program SIGMA, kde byla stanovena speciální alokace pouze pro strukturálně postižené regiony. Speciální alokace byla čerpána v případě, že byl projekt bodově podpořen hodnotiteli a hlavní uchazeč pocházel ze strukturálně postiženého regionu. Pokud prostředky nebyly využity projekty ze strukturálně postižených regionů, tak byly určeny na podporu projektů z ostatních regionů. Podpora fungovala i naopak, pokud by projekty ze strukturálně postižených regionů vyčerpaly celou speciální alokaci, mohly být při dostatku bodů projekty podpořeny i z alokace pro ostatní regiony. Pokud jsou všechny projekty ze strukturálně postižených regionů bodově natolik kvalitní, že uspějí i v konkurenci projektů z ostatních regionů, může nastat situace, kdy žádný projekt ze strukturálně postižených regionů není navíc dodatečně podpořen a speciální alokace je použita na projekty z ostatních regionů.

Realokace

V důsledku různorodých krizí, změn a socioekonomických specifik lze prostředky určené na dotační podporu realokovat v rámci dotačního programu nebo i napříč programy, pokud se jedná o jeden evropský fond (např. ERDF). U vybraných programů a podprogramů byla část prostředků realokována ve prospěch strukturálně postižených regionů. Jedná se např. o realokaci v IROP u podpory infrastruktury základních škol nebo podpory nízkoemisních a bezemisních vozidel ve prospěch strukturálně postižených regionů. K realokaci byl využitý existující zásobník projektů.

Bodové zvýhodnění

V existujících programech a podprogramech je poměrně běžnou praxí, že strukturálně postižené regiony získají bodové zvýhodnění. Příkladem je např. podprogram Technická infrastruktura v rámci programu Bydlení od Ministerstva pro místní rozvoj. Pokud se obec nachází ve státem podporovaném regionu, získává navíc 10 % bodů. Bodové zvýhodnění může být kombinováno i s dalšími charakteristikami a specifiky území. Např. v podprogramu podpora obnovy a rozvoje venkova pro obce do 3 000 obyvatel byly bodově zvýhodněny hospodářsky a sociálně ohrožená území za 10 bodů a strukturálně postižené kraje za 5 bodů (z celkových 100 bodů). Aktuálně lze 10% zvýhodnění získat i v programu Nová zelená úsporám.

Deklarace

Existují i dotační programy, které nemají speciální alokaci nebo bodová zvýhodnění v rámci hodnocení, ale snaží se motivovat žadatele ze strukturálně postižených regionů. Příkladem je dotační program Technologické agentury ČR. V rámci veřejné soutěže byly vítány návrhy projektů, kde se zapojují uchazeči ze strukturálně postižených regionů (Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký kraj).

8 Vyhodnocení potenciálního vlivu různých specifických trendů

8.1 Závazky z Pařížské dohody

Pařížská dohoda v roce 2020 nahradila Kjótský protokol. Na rozdíl od něj se týká všech států světa, a kromě mitigace navrhuje také adaptační opatření na změnu klimatu. ČR dohodu ratifikovala 4. listopadu 2017.

ČR se v rámci Pařížské dohody jako člen Evropské unie zavázala snížit do roku 2030 emise skleníkových plynů o nejméně 40 % oproti roku 1990. Závazek představila Evropská unie na COP21, 21. konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC). Na této konferenci byla 12. prosince 2015 Pařížská dohoda přijata. Platnosti nabyla 4. listopadu 2016, kdy se k ní oficiálně připojilo 55 států tvořících 55% podíl na globálních emisích skleníkových plynů.

Během českého předsednictví ve 2. polovině roku 2022 byl schválen soubor legislativních návrhů Fit for 55. Cílem je snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o 55 % proti roku 1990. Díky balíčku Fit for 55 získá do roku 2030 Česká republika více než 1200 mld. Kč na zelenou modernizaci.⁴

Podpůrnými opatřeními v rámci Fit for 55 je vznik Sociálního klimatického fondu a posílení Modernizačního fondu a Inovačního fondu.

Sociální fond pro klimatická opatření je novým nástrojem finanční podpory pro osoby a podniky, které nejvíce ovlivnilo zavedení nového systému obchodování s emisemi pro budovy, silniční dopravu a paliva v dalších odvětvích. Fond bude pomáhat v boji proti energetické chudobě a zlepšit v EU přístup k mobilitě a dopravě s nulovými a nízkými emisemi.⁵

Pařížská dohoda je právně závazná, neobsahuje však žádné sankce. Závazky smluvních stran mají být revidovány každých 5 let. Ministerstvo životního prostředí České republiky připravilo v roce 2017 dokument „Politika ochrany klimatu České republiky“⁶, který se zaměřuje na snižování emisí skleníkových plynů a je doplňkem k Evropskou unií schválené „Strategii přizpůsobení se změně klimatu“⁷ v České republice, která byla vydána v roce 2015. V roce 2023 je dokončován Klimaticko-energetický plán ČR. Jeho cílem je zajistit bezpečnou, udržitelnou, konkurenceschopnou a cenově dostupnou energii pro Česko. Dále má také podpořit výzkum a inovace prostřednictvím přilákání investic. V neposlední řadě je plánem k dekarbonizaci. Plán předpokládá, že do roku 2030 podíl obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě dosáhne 30 %.

Vyhodnocení politiky ochrany klimatu v ČR (POK) zpracovaného v září 2021 uvádí⁸: *Emisní redukční cíl POK k roku 2020, který byl stanoven jako pokles agregovaných emisí skleníkových plynů bez LULUCF o 32 Mt CO₂ ekv. vůči roku 2005, byl dle dosud dostupných dat splněn, a to při plnění 71 % opatření a úkolů POK. Splnění cíle POK k roku 2030 (pokles o 44 Mt CO₂ ekv. vůči roku 2005) je možné dle scénářů reportovaných dle Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2018/1999 očekávat jen při naplnění scénáře s dodatečnými opatřeními WAM), tyto scénáře však zatím nezahrnují vliv pandemie Covid-19*

⁴ Fakta o klimatu, <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/fit-for-55>

⁵ „Fit for 55“, <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/fit-for-55-social-climate-fund/>

⁶ Politika ochrany klimatu v České republice, https://www.mzp.cz/cz/politika_ochrany_klimatu_2017

⁷ Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, https://www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie

⁸ Vyhodnocení politiky ochrany klimatu v ČR, https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2021/11/OEOK_POK_vyhodnoceni_20211101.pdf

a je tak pravděpodobná jejich budoucí korekce směrem k rychlejšímu poklesu emisí. Splnění indikativního cíle k roku 2040 rovněž předpokládá pouze scénář s dodatečnými opatřeními, splnění indikativního cíle POK k roku 2050 se jeví jako ne příliš reálné při naplnění trajektorií obou zvažovaných scénářů. Nastavení cílů aktuální POK navíc předpokládá pomalejší snižování emisí skleníkových plynů, než by odpovídalo ambicím EU v rámci Pařížské dohody, Zelené dohody pro Evropu a Evropského právního rámce pro klima. Lze tak konstatovat, že aktuální i očekávané tempo poklesu emisí skleníkových plynů v ČR je pro splnění ambiciózních klimatických cílů EU a směřování ke klimatické neutralitě k roku 2050 nedostatečné.

Z vyhodnocení trendů emisí skleníkových plynů do roku 2019, tj. bez vlivu pandemie, vyplývá, že emise ze spalování paliv, které se na celkových emisích bez LULUCF podílejí zhruba ze tří čtvrtin, sice nadále klesají, v posledních 5 letech ovšem nižším tempem než v dlouhodobém horizontu. Je to způsobeno stagnací emisí ze spalovacích procesů ve zpracovatelském průmyslu a stavebnictví, z vytápění domácností a s výjimkou roku 2020 i růstem emisí z dopravy. Naopak k poklesu emisí dochází u veřejné energetiky a výroby tepla, v souvislosti s poklesem podílu uhlí a rostoucím využitím OZE v energetickém mixu, klesají také fugitivní emise z těžby a zpracování paliv ve vazbě na útlum těžby uhlí.

Implementaci POK je možné jako celek označit jako úspěšnou, z celkových 41 opatření POK bylo k roku 2020 plněno 73 % opatření, 22 % opatření bylo plněno částečně a 5 % nebylo plněno vůbec.

V návaznosti na zmíněné vyhodnocení by měla být do konce roku 2023 provedena aktualizace politiky ochrany klimatu.

Při nastavování politik mířících ke splnění cílů stanovených Pařížskou dohodou je třeba dbát na možné nepříznivé efekty a dopady mitigačních opatření na domácnosti. Ačkoli by opatření měla mít převážně pozitivní účinky (zlepšení zdraví obyvatel jako důsledek zlepšení kvality ovzduší, nové pracovní příležitosti v nových odvětvích ad.), je potřeba při jejich zavádění zvážit dopady na všechny skupiny obyvatel, a to především ty nejchudší a sociálně vyloučené. V případě vzniku pracovních míst je také otázkou bilance pracovních míst, tj. zda vznikne více pracovních míst, než zanikne, pro koho nová pracovní místa budou a jak kvalitní budou a také zda budou pro obsazení nových pracovních míst k dispozici pracovníci s potřebnou kvalifikací.

Omezení fosilních paliv může přinést dle Markkanen a Anger-Kraavi (2019) následující dopady:

- Zdražení fosilních paliv následkem odejmutí dotací (mechanismy pro kompenzaci zranitelných skupin).
- Ekonomické důsledky jako je zdražení základních potravin a elektrické energie (Evropská unie hovoří o tzv. energetické chudobě, které chce předcházet mimo jiné také působností Střediska pro sledování energetické chudoby a opatřeními týkajícími se energetické náročnosti budov).
- Zdražení dopravy a vyšší náklady při dojíždě do školy/zaměstnání (dostatečné zajištění dostupné hromadné dopravy i v odlehlějších oblastech).
- Dražší provoz osobních automobilů a případné poplatky za jejich užívání (výjimka pro domácnosti, které nejsou v dosahu hromadné dopravy).
- Přejít na elektromobilitu může vytvořit nové společenské bariéry.

- Nutné přesídlení obyvatel, např. kvůli výstavbě vodních elektráren nebo jiných obnovitelných zdrojů energie.

Útlum těžby a odklon od užívání fosilních paliv bude mít vliv také na podobu okolního prostředí. Bude potřeba aktualizovat infrastrukturu, která je uzpůsobena osobnímu vlastnictví aut a užívání fosilních paliv. Inovace infrastruktury si vyžádá vysoké investice, např. do solárních a větrných elektráren, energetického managementu budov, hromadné dopravy, elektrických nabíjecích stanic apod.⁹

V těžbou postižených oblastech dochází ke vzniku brownfieldů, prázdných průmyslových objektů, které jsou často kontaminovány a chátrají. Jejich revitalizace však nabízí značný (nejen) ekonomický potenciál. Mohou se stát novými ekonomickými centry, mohou být zalesněny, případně se z nich mohou stát vodní plochy.

Dle Politiky ochrany klimatu v ČR je potřeba důslednější integrace environmentálního hlediska v sektorových politikách průmyslu, rozvoj průmyslové výroby směrem k výrobkům s vyšší účelovostí, s lepším zhodnocením vstupů a s příznivějším vlivem na životní prostředí, podpora co nejširšího zavádění pokročilých BAT (best available technologies), podpora nízkoemisní, nízkoodpadové a energeticky úsporné technologie s uzavřenými výrobními cykly, podpora programů zaměřených na rozvoj ekologického strojírenství a na podporu environmentálních investic pro ochranu čistoty ovzduší, pro úpravu a čištění odpadních vod, pro zpracování a odstraňování odpadů a pro zavádění „čistších“ technologií, snižování emisí polutantů do ovzduší a do vody, neznečišťování vodních toků průmyslovými vodami a odpadními chemickými látkami a zdokonalování čištění odpadních vod, omezení výroby, dovozu a používání nebezpečných chemických látek a jejich náhrada alternativními produkty.

Politika ochrany klimatu v ČR uvádí následující opatření:

- Operační programy (OP ŽP, OP TAK, EFEKT).
- Novela zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií (rozšiřuje povinnost zpracovávat energetický audit nebo zavést systém managementu hospodaření s energií podle normy ISO 50001 u podnikatelů s více než 250 zaměstnanci).
- Aplikace energetických služeb se smluvně zaručenou úsporou v budovách a areálech (metoda EPC).

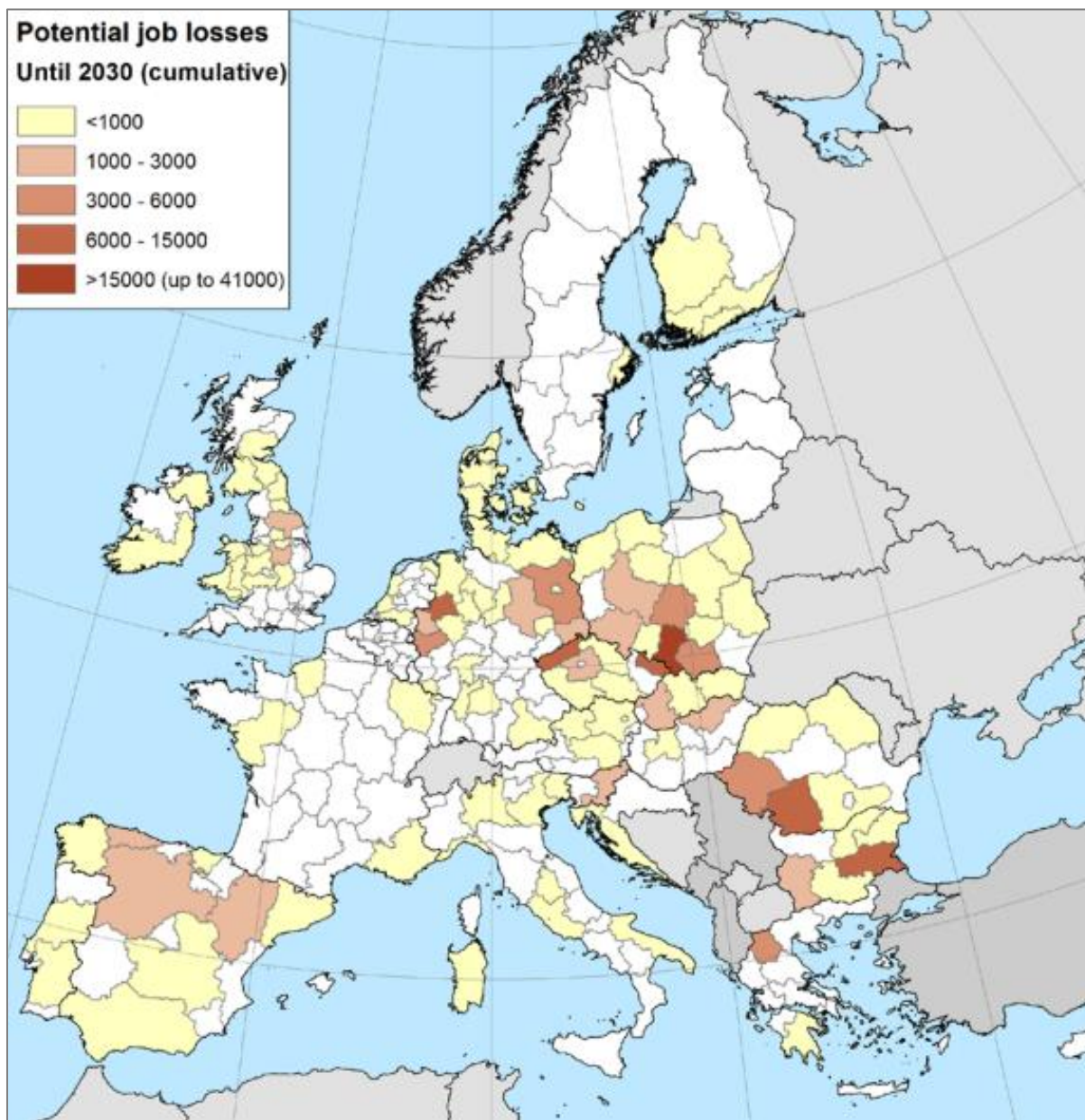
Potenciál pro provázanost se Strategií RE:START má zejména úzká vazba na implementaci operačních programů a vzájemné plánování klíčových intervencí pro strukturálně postižené regiony.

8.2 Možná rizika a důsledky ukončení těžby uhlí

Těžba uhlí stále probíhá ve dvanácti zemích EU, v 21 státech EU jsou přítomny uhelné elektrárny. Elektrárny s nejúčinnějšími technologiemi jsou přítomny v Německu a Nizozemsku. V sektoru těžby uhlí a přímo navázaných odvětví bylo dle údajů ze září 2019 v EU doposud zaměstnáno 238 tisíc lidí, předpokládá se, že do roku 2030 by 160 000 z nich mohlo zaniknout. Transformace na nízkouhlíkovou

⁹ Genevieve McInnes (2017): <http://www.oecd.org/env/cc/g20-climate/collapsecontents/McInnes-distributional-and-household-effects-low-carbon-transition.pdf>

ekonomiku bude vyžadovat strukturální změny v uhelných regionech i v České republice, která patří mezi země s největší intenzitou těžby uhlí a vysokou zaměstnaností v sektoru těžby uhlí.¹⁰

Obr. 57: Počty předpokládaných ztrát pracovních míst v sektoru těžby uhlí v období do 2030

Zdroj: EU coal regions: opportunities and challenges ahead, EUR 29292 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018

Joint Research Centre¹¹ předpokládá v období 2020–2030 dopad úbytku pracovních míst i na regionální ekonomiky sousedních států transformujících se ekonomik a největší kumulovaný dopad na strukturálně postižené regiony Ústeckého, Karlovarského a Moravskoslezského kraje. Zde existuje

¹⁰ Agnieszka Widuto (2019): EU support for coal regions, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642217/EPRS_BRI\(2019\)642217_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642217/EPRS_BRI(2019)642217_EN.pdf)

¹¹ EU coal regions: opportunities and challenges ahead, <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/eu-coal-regions-opportunities-and-challenges-ahead>

v sektorech návazných na uhlí zhruba 10 600 pracovních míst a kraje se tak mezi ostatními evropskými NUTS 2 regiony řadí na 4. místo.

Pracovní místa budou zanikat i v sektorech, které jsou vázány na těžbu uhlí, mezi něž patří např. výroba železa a oceli. K uzavírání dolů by se mělo přistupovat strategicky, aby jejich stávající zaměstnanci získali dostatečnou podporu. Nové pracovní příležitosti a podniky mohou být budovány v návaznosti na stávající infrastrukturu v postižených regionech. Ačkoli by nová ekonomika měla být diverzifikovaná, energetický sektor může stále zastávat významnou roli v regionu za předpokladu přechodu k obnovitelným zdrojům energie.

V návaznosti na útlum těžby dochází ke smršťování měst spojených s těžebním průmyslem (tzv. shrinking cities) v důsledku úbytku obyvatel. Typický je odchod lidí v produktivním věku a s vyšším vzděláním do jiných regionů a celkovým stárnutím populace. Útlum těžby zasahuje také do oblasti vzdělávání a způsobuje zánik některých oborů.

Navrhované typy řešení Evropským parlamentem související nebo mající potenciál být zohledněny v aktualizaci Strategie RE:START:

- Podpora v zaměstnanosti.
- Podpora diverzifikace lokální ekonomiky.
- Modernizace energetických a energií produkujících systémů.
- Vytváření nového sektoru obnovitelných zdrojů energie.
- Regenerace a revitalizace území zasaženého těžbou – například pro využívání obnovitelných zdrojů energie nebo využití památkového a kulturního potenciálu pro příští generace.

8.3 Dopady na energetiku

Sektor energetiky je v České republice největším producentem emisí skleníkových plynů. Emise v tomto sektoru by měly postupně klesat až k nule v roce 2050. Velký potenciál představuje v České republice snižování energetické náročnosti v budovách určených pro bydlení, státní správu a samosprávu.

Politika ochrany klimatu v ČR uvádí následující nástroje s vazbou na energetiku:

- Státní energetická koncepce (SEK): strategický dokument vyjadřující cíle státu v energetickém hospodářství, jejími prioritami jsou bezpečnost, udržitelnost a konkurenceschopnost, cílem je snížení emisí CO₂ ze spalovacích procesů o 38 % v období 2010–2040. V roce 2023 byla aktualizována.
- Národní akční plán České republiky: předpokládá podíl energie z obnovitelných zdrojů ve výši 15,3 % v roce 2020.
- Operační programy: OP TAK, OP ŽP, PRV.
- Národní akční plán implementace inteligentních sítí pro období do roku 2040 předpokládá postupné zavedení inteligentních sítí a dalších opatření v několika etapách k zajištění spolehlivého provozu elektrizační soustavy a integraci zvyšujícího se objemu výroby elektřiny v malých decentralizovaných zdrojích.

- V soustavách SZTE se podle optimalizovaného scénáře SEK v letech 2010 až 2040 očekává významný pokles výroby.
- Modernizace distribučních sítí.
- Program Nová zelená úsporám.
- Legislativní opatření: 458/2000 Sb., 406/2000 Sb., 165/2012 Sb., 76/2002 Sb., 69/2013 Sb., 76/2002 Sb.
- Energetický management budov.

Čistá energie pro všechny (angl. Clean energy for all Europeans), také označovaná jako Zimní balíček (angl. Winter Package) zahrnuje legislativní návrhy (celkem 8 návrhů, které byly představeny Evropskou komisí v listopadu 2016) za účelem vytvoření efektivní energetické unie – společného trhu s energiemi zajišťujícím energetickou efektivitu, energii z obnovitelných zdrojů a zabezpečení dodávek energie pro všechny občany Evropské unie.

Vytvoření energetické unie má za cíl přispět ke snížení uhlíkové náročnosti ekonomik, pomoci přivést nové moderní technologie z laboratoří do praxe, zajistit investice do nových zdrojů energie, a podpořit tak ekonomický růst a vznik řady nových pracovních míst.

Evropská unie těmito kroky přistupuje ke splnění závazků vyplývajících z Pařížské dohody.

V posledním desetiletí se ekonomický profil regionálních ekonomik transformuje. Zároveň se do popředí dostává důraz na životní prostředí, využití OZE a dalších netradičních zdrojů. Tento proces byl v roce 2017–2018 urychlen schválením přísných opatření Evropské unie v oblasti snížení emisí CO₂ a energetických úspor – tzv. Zimní balíček¹². Na tento dokument reagují rovněž národní dokumenty v oblasti energetiky. V roce 2023 je dokončována aktualizace Klimaticko-energetický plán ČR.

Zimní balíček si klade 3 hlavní úlohy:

1. Důraz na energetickou efektivitu.
2. Dosažení vedoucí pozice EU ve světě v oblasti obnovitelné energetiky.
3. Poskytování spravedlivého obchodu a jasných podmínek spotřebitelům.

Vybrané intervence v regionech ČR s potenciální vazbou na Strategii RE:START:

- Úspora energií v budovách.
- Podpora elektrifikace dopravy.
- Podpora přechodu na „čistou energii“, prostřednictvím využívání obnovitelných zdrojů energie, jako je vítr, slunce, voda, příliv, geotermální energie, biomasa a biopaliva.
- Podpora high risk – high gain inovačních projektů v oblasti čistých energií.
- Podpora větší flexibility trhů s energiemi a podpora vytváření mechanismů pro vyrovnávání kolísavé energetické produkce z obnovitelných zdrojů energie.
- Podpora zapojení koncového zákazníka na trhu s elektřinou v aktivního účastníka trhu.

Daná situace nutně povede k postupnému uzavírání uhelných zdrojů a zároveň k ukončení těžby uhlí. Je otázkou, zda kvůli dopadům války na Ukrajině a změnám na evropském trhu s energiemi, bude těžba uhlí ukončena podle plánu a také zda bude reálný import elektrické energie v dostatečném rozsahu.

¹² Winter Package explained, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_19_1368

Ztráta energetické soběstačnosti může znamenat překážku zejména v rozvoji průmyslové výroby, bezpečnosti energetických soustav a závislosti veškerého obyvatelstva a celého hospodářství na velmi malém počtu nadnárodních firem. Vzhledem k tradičně průmyslovému profilu kraje a v současné době relativně nízkým cenám tepelné energie, může mít trend odchodu od uhelné energetiky významné strategické dopady pro atraktivitu krajů jak z hlediska bydlení (hrozba energetické chudoby), tak podnikání (nedostatek kapacit a bezpečnosti dodávek energií). Nutno podotknout, že problematika se netýká pouze samotné výroby energií, ale rovněž odpovídající přítomnosti rozvodných sítí, energetického managementu, bezpečnostních prvků a rovněž vývojových trendů budoucnosti-akumulace energií, ostrovních systémů atd. Česká republika obecně ještě není připravena na energetickou transformaci. Dochází nicméně k rozvoji lokální energetiky, která decentralizuje určité části energetického systému.

Podporu uhelných regionů při vytváření přechodových strategií, identifikaci projektů k uskutečnění změny a při nastavení finančních strategií využívajících zdroje EU zajišťuje Iniciativa pro uhelné regiony v transformaci (Initiative for Coal Regions in Transition in the EU, vznikla v roce 2017 pod názvem Platform for Coal Regions in Transition)¹³. Záměrem Evropské komise bylo podpořit přechod k čisté energii a hospodářské diverzifikaci v regionech s intenzivním využíváním uhlí a uhlíku. Bez dlouhodobého plánování hrozí bývalým uhelným regionům sociální deprivace a významné zatížení veřejných financí způsobené strukturální nezaměstnaností. V rámci Evropské unie zaměstnává těžba uhlí 185 000 lidí, z toho nejvíce v Polsku a dále také v Německu, České republice, Rumunsku a Bulharsku. Ve 12 členských státech se nachází celkem 41 uhelných regionů. V České republice se nacházejí dvě oblasti ekonomicky navázané na těžbu uhlí, Ostravsko-karvinská černouhelná pánev v Moravskoslezském kraji a hnědouhelná severočeská pánev.

Mezi jednotlivými regiony a státy lze předpokládat konkurenci, podstatný je proto vznik jedné české platformy s jednotným komunikačním postupem směrem k Bruselu. České uhelné regiony spolupracují v rámci Strategie RE:START, který Evropská komise označila za vzor pro ostatní evropské uhelné regiony. Zastřešujícím orgánem pro zajištění participativního přístupu při přípravě Plánu spravedlivé územní transformace je Transformační platforma. Je tvořena ze zástupců ministerstev a regionálních stakeholderů (NNO, firmy, samosprávy, zástupci krajů).

30. července 2019 byla v České republice jako poradní orgán vlády zřízena Uhlerná komise. Předsedy komise jsou ministr průmyslu a obchodu a ministr životního prostředí. Komise má celkem 19 členů, kterými jsou dva předsedové komise a dalších 17 členů komise. Hlavním cílem komise je poskytnout vládě ČR objektivní a v maximální možné míře konsensuální výstupy, s ohledem na budoucí využití hnědého uhlí v ČR včetně všech souvisejících aspektů.

¹³ Coal Regions in Transition Initiative: <https://climatestrategies.org/projects/platform-for-coal-regions-in-transition>, <https://sdgs.un.org/partnerships/coal-regions-transition-initiative>

9 Zdroje

©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016

Agnieszka Widuto (2019): EU support for coal regions, European Parliamentary Research Service, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642217/EPRS_BRI\(2019\)642217_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642217/EPRS_BRI(2019)642217_EN.pdf)

Analýza dopadů budoucího odklonu od využití uhlí ve spalovacích zdrojích vycházejících z činnosti Uhelné komise ČR a činnosti PS3, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR / BeePartner a.s, 2022

Coal Regions in Transition Initiative (2023): <https://climatestrategies.org/projects/platform-for-coal-regions-in-transition>, <https://sdgs.un.org/partnerships/coal-regions-transition-initiative>

ČNB (2023): Statistika – přímé zahraniční investice, https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/

ČSÚ (2019): Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2070, <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-v-krajich-cr-do-roku-2070>

ČSÚ (2022): Trh práce v ČR – časové řady, <https://www.czso.cz/csu/czso/trh-prace-v-cr-casove-rady-1993-2021>

ČSÚ (2023): Databáze národních účtů – roční národní účty, <https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>

ČSÚ (2023): Karlovarský kraj – časové řady kraje, <https://www.czso.cz/csu/xk/casove-rady-za-karlovarsky-kraj>

ČSÚ (2023): Moravskoslezský kraj – časové řady kraje, <https://www.czso.cz/csu/xt/casove-rady-za-moravskoslezsky-kraj>

ČSÚ (2023): Statistiky – Sčítání lidu, domů a bytů, <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu>

ČSÚ (2023): Statistiky z registru ekonomických subjektů, https://www.czso.cz/csu/czso/organizacni_statistika

ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje – 2021, <https://www.czso.cz/csu/czso/ukazatele-vyzkumu-a-vyvoje-2021>

ČSÚ (2023): Ukazatele výzkumu a vývoje 2021, <https://www.czso.cz/csu/czso/ukazatele-vyzkumu-a-vyvoje-2021>

ČSÚ (2023): Ústecký kraj – časové řady kraje, https://www.czso.cz/csu/xu/casove_rady_kraje

ČSÚ (2023): Veřejná databáze, <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>

ČSÚ (2023): Výzkum a vývoj v ČR – územní srovnání, https://www.czso.cz/csu/czso/statistika_vyzkumu_a_vyvoje

DotaceEU.cz (2023): Statistiky a analýzy – Seznam operací (příjemců), [https://dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/seznam-operaci-\(prijemcu\)](https://dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/seznam-operaci-(prijemcu))

EU coal regions: opportunities and challenges ahead, EUR 29292 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/eu-coal-regions-opportunities-and-challenges-ahead>

European Semester 2019: Winter Package explained, MEMO/19/1368, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_19_1368

Eurostat (2023): Database – general and regional statistics, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>

Eurostat (2023): National accounts – database, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/database>

Eurostat Regional Yearbook (2023), <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-ha-23-001>

Fakta o klimatu (2023), <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/fit-for-55>

„Fit for 55“ (2023), <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/fit-for-55-social-climate-fund/>

Genevieve McInnes (2017): Understanding the distributional and household effects of the low-carbon transition in G20 countries. Final Report, 24 February 2017, <http://www.oecd.org/env/cc/g20-climate/collapsecontents/McInnes-distributional-and-household-effects-low-carbon-transition.pdf>

MF ČR (2023): Finanční správa – registr daňových subjektů, <https://statistiky.financnisprava.cz/cs/registr-danovych-subjektu>

MMR (2023): Čerpání programů RE:START

MPSV (2023): Analýzy a statistiky trhu práce – statistiky o trhu práce, <https://www.mpsv.cz/web/cz/analyzy-a-statistiky-trhu-prace-#statistiky-o-trhu-prace>

MPSV (2023): Informační systém o průměrném výděлку (ISPV), <https://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Interaktivni-vysledky.aspx>

MPSV (2023): Statistiky – struktura nezaměstnanosti podle profese a věku, <https://data.mpsv.cz/web/data/struktura-nezamestnanosti-podle-profese-a-veku>

Politika ochrany klimatu v České republice, MŽP, https://www.mzp.cz/cz/politika_ochrany_klimatu_2017

Sanna Markkanen & Annela Anger-Kraavi (2019): Social impacts of climate change mitigation policies and their implications for inequality, Climate Policy, 19:7, 827-844, DOI: 10.1080/14693062.2019.1596873 <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14693062.2019.1596873?needAccess=true>

Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje, ACCENDO 2012

Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, MŽP, https://www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie

Vyhodnocení politiky ochrany klimatu v ČR, CENIA, 2021, https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2021/11/OEOK_POK_vyhodnoceni_20211101.pdf

10 Seznam zkratk

angl.	anglicky
a. s.	akciová společnost
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
D	dálnice
DPFO	daň z příjmů fyzických osob
DPH	daň z přidané hodnoty
ekv.	ekvivalent či ekvivalentní
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
EUR	euro
HDP	hrubý domácí produkt
ILO	Mezinárodní organizace práce
IROP	Integrovaný regionální operační program
ISPV	Informační systém o průměrném výděлку
IT	informační technologie
JRC	Joint Research Centre
Kč	Koruna česká
kol.	kolektiv
KVK	Karlovarský kraj
LULUCF	využívání krajiny, změny ve využívání krajiny a lesnictví
mil.	milion
mld.	miliarda
MF ČR	Ministerstvo financí ČR
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MSK	Moravskoslezský kraj
Mt	megatuna
např.	například
NIS	Národní inventarizační systém

NUTS	nomenklatura územních statistických jednotek
OP D	Operační program Doprava
OP PIK	Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
OP PPR	Operační program Praha – pól růstu ČR
OP TAK	Operační program Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost
OP TP	Operační program Technická pomoc
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
OP Z	Operační program Zaměstnanost
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
OSN	Organizace spojených národů
p. b.	procentní bod
POK	Politika ochrany klimatu v České republice
pozn.	poznámka
PPS	standard kupní síly
PRV	Program rozvoje venkova
PZI	přímé zahraniční investice
Sb.	sbírka
SEK	Státní energetická koncepce
SLDB	sčítání lidu, domů a bytů
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
spol. s r.o.	společnost s ručením omezeným
SRR	strategie regionálního rozvoje
SZTE	soustava zásobování tepelnou energií
tis.	tisíc
tzv.	takzvaný či takzvaně
UNFCCC	Rámcová úmluva OSN o změně klimatu
ÚSK	Ústecký kraj
VaV	výzkum a vývoj
vč.	včetně
VOŠ	vyšší odborné školy
VŠ	vysoká škola či vysokoškolský
VTR	roční výkaz o výzkumu a vývoji